

आयुर्वेदीयग्रन्थमाळा

दशमं पुष्पम् ।

श्रीनित्यनाथसिद्धविरचितो

रसरत्नाकरान्तर्गतश्चतुर्थो

रसायनखण्डः ।

आचार्योपाह्वेन त्रिविक्रमात्मजेन यादवशर्मणा

संशोधितः प्रकाशितश्च ।

ĀYURVEDĪYA-GRANTHAMĀLĀ.

No. 10.

RASAYANAKHANDA

FOURTH PART OF

RASARATNĀKARA.

BY

SHRI NITYANĀTHASIDDHA.

EDITED BY

JADAVJĪ TRICUMJĪ ĀCHĀRYA.

372, BORA BAZAR STREET, FORT, BOMBAY.

1913 A. D.

Price 8 annas.

Printed by R. Y. Shedge, at the 'Nirnaya-sagar' Press,
23, Kolbhat Lane, Bombay and published by
Vaidya Jadavji Tricumji Acharya,
372, Bora Bazar Street,
Fort, Bombay.

निवेदनम्

श्रीनित्यनाथसिद्धविरचितो रसरत्नाकरः रसखण्ड-रसेन्द्रखण्ड-वादि-
खण्ड-रसायनखण्ड-मन्त्रखण्डाख्यैः पञ्चभिः खण्डैर्विभक्तः । यदुक्तं खेनेव ग्रन्था-
रम्भे,—“पञ्चखण्डमिदं शास्त्रं साधकानां हितं प्रियम् । रसखण्डे तु वैद्यानां व्या-
धितानां रसेन्द्रके ॥ वादिनां वादखण्डे च वृद्धानां च रसायने । मन्त्रिणां मन्त्र-
खण्डे च रससिद्धिः प्रजायते”—इति । तेष्वेतावत्पर्यन्तं रसखण्डो स्तेन्द्रखण्डश्चेति
खण्डद्वयं कलकत्तानगरे मुम्बय्यां च मुद्रितं वर्तते । वादिखण्डः, रसायनखण्डो
मन्त्रखण्डश्चेति खण्डत्रयं लसुद्रितमेवास्ते । असुद्रितेषु खण्डेष्वयं रसायन-
खण्डो वैद्यानां चिकित्सायामुपयुक्त इति ज्ञात्वा स एव प्रथमं प्रकाशयते । अव-
शिष्टं खण्डद्वयमपि यथावसरं प्रसेत्स्यत्वेवास्यां ग्रन्थमालायाम् । अस्मिन् खण्डे
रसायनतन्त्रं वाजीकरणतन्त्रं चेति तन्त्रद्वयं प्रतिपादितं दृश्यते । इत्यन्ते चात्र बहवो
नूतनयोगा अपि । यथा—अत्रोक्तो वालुकार्मानप्रयोगः ‘समक उल सेदा—रेगमाही’
इति नाम्ना यवन(युनानी)वैद्येषु चिरकालात् प्रतिद्धोऽपि भारतीयवैद्यकग्रन्थे
‘नवीन’ एव । यद्यप्यस्मिन् ग्रन्थे रसायनवाजीकरणयोगानां गुणकथनावसरे
‘आयुः स्याद्ब्रह्मणो दिनं’ ‘रमयेत्कामिर्नाशतं’ इत्यादिरूपा अतिशयोक्तिर्वर्तते,
सा चार्थवादेरूपैव; तथाऽन्येषां प्रयोगाणामायुष्यत्वं वाजीकरत्वं च मन्तव्यमेव ।
श्रीनित्यनाथसिद्धः कं देशं जन्मनाऽलङ्कारेति निर्णेतुं न किञ्चिदपि साधन-
मुपलभ्यते । स चायं श्रीनित्यनाथसिद्धः ख्रिस्तीयद्वादशशताब्द्यां बभूवेत्य-
नुमीयते, रसवाग्भट्टकृतरसरत्नसमुच्चये तन्नामोल्लेखात् । रसरत्नसमुच्चयकर्ता
वाग्भट्टस्तु ख्रिस्तीयत्रयोदशशताब्द्यां बभूवेतीतिहासविदां मतम् । ग्रन्थस्यास्य
शुद्धयर्थं आदर्शपुस्तकद्वयमुपलब्धं, एकं मुम्बईनिवासिनां मदीयसुहदां ‘वैद्य
दामोदर विठ्ठल दमणकर’ इत्येतेषां, द्वितीयं च बटोदरनिवासिनां मदीय-
सुहदां ‘अमृत विनायक जाम्बेकर’ इत्येतेषाम् । संशोधनावसरे तयोराद्यस्य
क.इति द्वितीयस्य च ख. इति संज्ञा स्थापिताऽस्ति । ग्रन्थस्यास्य संशोधने
यथामति कृतेऽपि यत्ने भ्रमप्रमादिवशाज्जातं स्खलनं काण्ड्युपलभ्येत चेत्सुधीभिः
संशोधनीयं संवेदनीयश्चाहमिति

आश्विन शुक्ल १० सं १९६९.

नं. ३७२, बोराबझारस्ट्रीट फोर्ट, मुंबई. }

यादवशर्मणः ।

१ अत एवानुमीयते यन्नित्यनाथसिद्धो भारतवर्षे यवनराज्यस्थापनानन्तरं बभूवेति ।
भारतवर्षे यवनराज्यस्थापनाकालस्तु ख्रिस्तीये ११९४ वर्षे ।

2 See History of Hindoo Chemistry Vol. I. Introduction page 59. &
Vol. II. pages 222—23.

रसायनखण्डान्तर्गतविषयानुक्रमणिका ।

विषयः	पृ.	पं.	विषयः	पृ.	पं.
प्रथमोपदेशः ।			क्षेत्रीकरणार्थमभ्रभक्षण-		
मङ्गलाचरणम् ...	१	७	विधिः ...	७	७
देहसिद्धिप्रशंसा ...	१२	१२	वज्रपञ्जररसः ...	१३	१३
रसायनसेवनात्पूर्वं देह-			वज्रेश्वररसः...	२४	२४
शुद्धिकरणम् ...	१७	१७	वज्रधारारसः ...	९	९
रससेवने पथ्यानि ...	२	६	भैरवरसः ...	१९	१९
„ वर्ज्यानि ...	१९	१९	शिलावीररसः ...	२७	२७
रसायनव्यापदः, तच्चि-			अमृताण्वरसः ...	९	७
कृत्सा च ...	३	४	उदयादित्तरसः ...	१६	१६
रससंक्रामणम् ...	१७	१७	गगनेश्वररसः ...	१०	३
पारदमारणस्य प्रथमः प्रकारः,,	२०	२०	वटेश्वररसः ...	११	११
„ द्वितीयः ,,	४	५	अचलेश्वररसः ...	२२	२२
„ तृतीयः ,,	१४	१४	परमेश्वररसः ...	११	२
„ चतुर्थः ,,	२१	२१	गन्धामृतरसः ...	११	११
गर्भयन्त्रलक्षणम् ...	५	२	कालकण्ठकरसः ...	१९	१९
पारदमारणस्य पञ्चमः प्रकारः,,	८	८	अमृतेश्वररसः ...	२६	२६
„ षष्ठः ,,	१३	१३	रसवीरमहारसः ...	१२	८
„ सप्तमः ,,	१८	१८	काञ्चायनरसः ...	१८	१८
„ अष्टमः ,,	२३	२३	परानन्दरसः ...	१३	३
„ नवमः ,,	२७	२७	महाकालरसः ...	११	११
„ दशमः ,,	६	४	हेमपर्पटकरसः ...	२१	२१
„ एकादशः ,,	१०	१०	श्रीकण्ठरसः ...	१४	४
वज्रादिमारणविधेरतिदेशेन			खेचरबद्धरसः ...	१७	१७
कथनं ...	१८	१८	स्वयमग्निरसः ...	१५	२१
मृतरसगुणाः ...	२१	२१	कक्षपुटरसः ...	१६	१२
द्वितीयोपदेशः ।			महाशक्तिरसः ...	२६	२६
देहरक्षणोपदेशः ...	७	२	नाटकेश्वररसः ...	१७	१०
			बालसुन्दररसः ...	२५	२५
			ब्रह्मपञ्जररसः ...	१८	६

विषयः	पृ.	पं.	विषयः	पृ.	पं.
शिवामृतरसः । ...	१८	१७	कालान्तरससिद्धिकरण- प्रकारः	३५	२०
तृतीयोपदेशः ।			चतुर्थोपदेशः ।		
नृतसंजीवनी गुटिका	१९	११	देहसिद्धौ मूलिकाप्रशंसा	३७	२३
वज्रेश्वरी ”	२०	५	कान्तादिमहारसायनम्	३८	२
वज्रसुन्दरी ”	”	२६	रसायना अभ्रकयोगः	”	१४
हेमसुन्दरी ”	२१	१५	रसायनाः कान्तयोगः	३९	२०
वज्रखेचरी ”	”	२२	ब्रह्मवृक्षकल्पः ...	४१	१९
व्योमसुन्दरी ”	२२	७	श्वेतपलाशकल्पः ...	४३	२
हाटकेश्वरी ”	”	१९	सुण्डीकल्पः... ..	”	१३
अर्कप्रभावती ”	२३	२	देवदालीकल्पः ...	”	२२
सुरसुन्दरी ”	”	१०	श्वेतार्ककल्पः ...	४४	१२
वज्रतुण्डा ”	”	१८	हस्तिकर्णकल्पः ...	”	२१
कामसुन्दरी ”	२४	३	रुदन्तीकल्पः ...	४५	१०
गान्धारी ”	”	१२	निर्गुण्डीकल्पः ...	”	२०
मार्तण्डी ”	”	२६	१८ रसायनं भल्लातकादितैलं	४६	१५
तारकेश्वरी गुटिका ...	२५	१८	” कृष्णजीरकादितैलं	”	२१
विद्यावागीश्वरी,, ...	२६	२	” अङ्गोलतैलनस्यं	”	२५
वज्रतुण्डा ” ...	”	११	रसायनः काकमाचीयोगः	४७	१
गगनेश्वरी ” ...	”	२६	रसायनं गुड्द्यादिचूर्णं	”	३
आनन्दगुटिका ...	२७	१४	शुनकशाल्मिकाकल्पः	”	८
वज्रखेचरी वटिका ...	२८	६	रसायनं काकमाच्यादिचूर्णं	”	२१
रत्नेश्वरी गुटिका ...	”	१९	त्रिफलादिरसायनयोगः	४८	७
दिव्यखेचरी वटिका	२९	१५	मूलिकाकल्पेषु पारदयोगः	”	१२
स्वर्णवैक्रान्तबद्धरसः	३०	९	रसायनकल्पेषु मन्त्रयोगः	”	१६
वैक्रान्तवटिका ...	”	१६	रसायनसेवनविधिः ...	”	२२
दिव्यखेचरीगुटिका ...	३१	२	पञ्चमोपदेशः ।		
प्रचण्डखेचरी ”	३२	६	पारदाद्युद्धर्तनम् ...	४९	७
कङ्कालखेचरी ”	”	२४	वज्रकापालिनीमूलाद्युद्धर्तनं	”	१५
कालविध्वंसिकावटिका	३३	१४	उत्पलाद्युद्धर्तनं ...	”	१८
पञ्चाननगुटिका ...	३४	३	द्वितीयं पारदाद्युद्धर्तनं	”	२२
शतवेधिकादिकागुटिकाः	”	१५			

विषयः	पृ.	पं.
कलीपलितनाशार्थं गन्ध-		
कयोगः	५०	२
रसायनार्थं कुष्ठयोगः	५१	३
पलितनाशार्थं कान्तादियोगः	५२	९
॥ सीसकादियोगः	५३	१५
केशरजनार्थं नीलिका-		
दियोगः	५४	२२
॥ गुञ्जादियोगः	५५	२६
॥ हस्तिदन्तादियोगः	५६	४
॥ त्रिफलादियोगः	५७	७
॥ लोहकिटादियोगः	५८	११
॥ सिन्दूरादियोगः	५९	१७
॥ शतपुष्पादियोगः	६०	२०
॥ चूर्णादियोगः	६१	२४
॥ नील्यादियोगः	६२	२७
॥ द्वितीयशूर्णादियोगः	६३	३
॥ कुरण्टपत्रादियोगः	६४	७
॥ आम्रास्थ्यादियोगः	६५	१०
॥ काकमाच्यादियोगः	६६	१५
केशरजनं घृतं	६७	१८
केशरजनार्थं जपापुष्प-		
रसनस्यं	६८	२१
॥ त्रिफलादितैलं	६९	२४
॥ काकतुण्डाबीजा-		
दियोगः... ..	७०	३
॥ भृङ्गराजादियोगः	७१	१४
॥ त्रिफलादियोगः	७२	१९
॥ कृष्णजीरकयोगः	७३	२३
॥ नील्यादितैलं... ..	७४	४
॥ सीसकादियोगः	७५	१६
कृत्तिपयकेशशुद्धीकरणयोगः	७६	२

षष्ठीपदेशः

वाजीकरः मकरध्वजरसः	५६	७
॥ मदनोदयरसः	५७	१९
॥ मदनेश्वररसः	५८	६
॥ कामकलाखयरसः	५९	१६
॥ कामदेवरसः	६०	२
॥ रतिकामरसः	६१	१२
॥ मदनवर्धनरसः	६२	२१
वाजीकरी अनङ्गमुन्दरी-		
वटिका	६३	२
वाजीकरः कामनायकरसः	६४	११
॥ पूर्णेन्दुरसः	६५	२३
॥ मदनकामरसः	६६	१७
॥ अन्नकयोगः	६७	१५
॥ वानरीबीजाद्य-		
न्नकयोगः	६८	१८
॥ अश्वगन्धाद्यन्नक-		
योगः	६९	२४
॥ धात्रीलोहः	७०	६
॥ पुनर्नवादियोगः	७१	१२
॥ वटकयोगः	७२	१९
॥ वालुकामत्स्ययोगः	७३	२५
॥ नाभिलेपः	७४	२
॥ माषयोगः	७५	६
॥ कामेश्वरमोदकः	७६	१०
सप्तमोपदेशः ।		
वीर्यस्तम्भकरी ब्रह्माण्ड-		
गुटिका	७७	१३
वीर्यस्तम्भकरः लिङ्गलेपः	७८	६
॥ दीपयोगः	७९	११
॥ इन्द्रवारुणीमूलादि-		
योगः	८०	१४

विषयः	पृ.	पं.	विषयः	पृ.
वीर्यस्तम्भकरः रक्तापामार्ग-			वीर्यस्तम्भकरःस्थलमीनयो. ६८	
” मूलयोगः ... ६५	१९		वनिताद्रावणार्थं जलौका-	
” पादलेपः ... ”	२२		योगाः ... ”	
” सर्पास्थिधारणयोगः ”	२५		लिङ्गवर्धनार्थं पारदादियोगः ६९	
” नामिलेपः ... ६६	३		” वराहवसादिलेपः ”	
” कोकिलाक्षादियोगः ”	६		” अश्वगन्धादितैलं ”	
” द्वितीयो नामिलेपः ”	१०		” जम्बूतैलादियोगः ७०	
” ” दीपयोगः ”	१३		” मुशलीचूर्णादिलेपः ”	
” शिवलिङ्गीबीजा-			” पिप्पल्यादियोगः ”	
दियोगः... ”	१६		” माहिषघृतादिलेपः ”	
” श्लेष्मातकादियोगः ”	२०		” अश्वगन्धादियोगः ”	
” सूरणादियोगः ”	२३		” मांस्यादियोगः ”	
” मार्जारनखादियोगः ”	२६		” रोहितमत्स्यादियोगः ”	
” द्वितीयः पादलेपः ६७	४		” हरिद्रादियोगः ”	
” ” लिङ्गलेपः ”	१०		” जम्बूकपित्तादियोगः ”	
” पारदादियोगः ”	१७		” गृह्णोधादियोगः ७१	
” हस्ते मुद्रिका-			अष्टमोपदेशः ।	
धारणयोगः ... ”	२५		श्रीशैलपर्वतसाधनम् ”	

आयुर्वेदीयग्रन्थमाला ।

श्रीनित्यनाथसिद्धविरचितरसरत्नाकरस्य

चतुर्थो

रसायनखण्डः ।

प्रथमोपदेशः ।

मङ्गलाचरणम् ।

जयति स रसराजो मृत्युशङ्कापहारी

सकलगुणनिधानं कायकल्पाधिकारी ।

वलिपलितविनाशं सेवितो वीर्यवृद्धिं

स्थिरमपि कुरुते यः कामिनीनां प्रसङ्गम् ॥ १ ॥

देहसिद्धेः प्रशंसा ।

अथातः संग्रवक्ष्यामि देहसिद्धिं सुशोभनाम् ।

यस्याः सिद्धौ मनुष्याणां जायन्ते सर्वसिद्धयः ॥ २ ॥

न देहेन विना किञ्चिदिष्टमस्ति जगत्रये ।

तस्मात्सर्वप्रयत्नेन तस्मिन् यत्नो विधीयताम् ॥ ३ ॥

रसायनसेवनस्य पूर्वकर्म ।

शुभनक्षत्रदिवसे वमने रेचने कृते ।

ततो विशेषशुद्ध्यर्थं केतकीस्तनजं द्रवम् ॥ ४ ॥

त्रिदिनं कुडवैकैकं लोणदोषहरं पिबेत् ।

विडङ्गं च वचा कुष्ठं केतकीस्तनसंयुतम् ॥ ५ ॥

क्वथितं त्रिदिनं पीतमम्लदोषहरं परम् ।

श्यामावह्निविडङ्गानि त्र्युषणं त्रिफला वृषः ॥ ६ ॥

सैन्धवं देवदारुश्च मुस्ता चैतत्समं समम् ।
 घृतैर्लेह्यं तु कर्षैकं सप्ताहात्सर्वदोषजित् ॥ ७ ॥
 एवं विशुद्धदेहस्तु पूजयेद्देवतां गुरुम् ।
 कुमारीं योगिनीचक्रं ततः कुर्याद्रसायनम् ॥ ८ ॥

रससेवने पथ्यानि ।

निर्वृते भूगृहे वाऽथ बाह्यचिन्ताविवर्जितः ।
 जितेन्द्रियो जितक्रोधः क्षीरशाल्यन्नभुग्भवेत् ॥ ९ ॥
 षष्ठ्योदनं यवान्नं च गोधूमं मुद्गयूषकम् ।
 जाङ्गलं भक्षयेन्मांसं केवलं क्षीरमेव वा ॥ १० ॥
 बलान्नं वाऽथ भुञ्जीत शाकलोणविवर्जितम् ।
 अभ्यङ्गं मस्तुना कुर्यात् स्नानं चैव सुखाम्बुना ॥ ११ ॥
 काकिनीं स्त्रीं भजेन्नित्यं खानुकूलां सुयौवनाम् ।
 रसेन्द्रे भक्ष्यमाणे तु कामान्धो जायते नरः ॥ १२ ॥
 मैथुनेन विना तस्य ह्यजीर्णो जायते रसः ।
 अजीर्णे कम्पदाहार्तां हिका मूर्च्छां ज्वरोऽरतिः ॥ १३ ॥
 कासश्वासारुचिच्छर्दिभ्रममोहा भवन्ति हि ।
 सेवेत सुभगां तस्माद्भुग्भगां परिवर्जयेत् ॥ १४ ॥

रसायने वर्ज्यानि ।

अभ्यङ्गं कटुतैलेन काञ्जिकं मदिरां दधि ।
 कलिङ्गकारवल्ल्यम्लतैलकूष्माण्डराजिकाः ॥ १५ ॥
 विल्वच्छत्राकवार्ताकविदलं काकमाचिकाम् ।
 मूलकं लशुनं तीक्ष्णं शीतसुष्णं च वर्जयेत् ॥ १६ ॥

१ 'देवताचक्रं' ख. । २ 'यस्यास्तु कुञ्चिताः केशाः श्यामा या पद्मलो-
 चना । सुरूपा तरुणी भिन्नविस्तीर्णजघनस्थला ॥ सङ्कीर्णहृदया पीनस्तनभारेण
 नामिता । चुम्बनालिङ्गनस्पर्शकोमला सृदुभाषिणी ॥ अश्वत्थपत्रसदृशयोनि-
 देशसुशोभिता । कृष्णपक्षे पुष्पवती सा नारी काकिनी स्मृता ॥ रसबन्धे प्रयोगे
 च उत्तमा सा रसायने' र. र. स. अ. ६ ॥ ३ -'दाहादि' ख. ।

रात्रौ जागरणं त्याज्यं दिवास्वापं च मैथुनम् ।
कलहोद्रेगचिन्ताश्च शोकं चैव विवर्जयेत् ॥ १७ ॥

रसायनव्यापञ्चिकित्सा ।

अवर्जनाद्भवेच्छूलं निद्राऽऽलस्यं ज्वरोऽरतिः ।
त्र्यहं पिबेत्तत्रशान्त्यै वारिणा कर्कटीफलम् ॥ १८ ॥
शुण्ठीसैन्धवचूर्णं वा मातुलुङ्गाम्लकैर्लिहेत् ।
सौवर्चलं गवां मूत्रैः पिबेद्वा तत्रशान्तये ॥ १९ ॥
वन्ध्याकर्कोटकीं पुङ्खां पातालगरुडीं जलैः ।
क्वाथयेदष्टगुणितैस्तदष्टांशं ससैन्धवम् ॥ २० ॥
पिबेत्सर्वविकारघ्नं त्रिदिनं शिवभाषितम् ।
मूलं वा कारवल्ल्युत्थं सैन्धवं वा गवां जलैः ॥ २१ ॥
त्रिदिनं कर्षमात्रं तु पिबेत्सर्वविकारजित् ।
अपथ्यशीलिनामेतत् कथितं रससेविनाम् ॥ २२ ॥
अमुमेव विधिं कुर्याद्रसायनविधौ किल ।
अमृतं विधिसंयुक्तं विधिहीनं तु तद्विषम् ॥ २३ ॥

रससंक्रामणम् ।

चातुर्जातककर्पूरकङ्गोलं कटुकीफलम् ।
खादेचाम्बूलसंयुक्तं रससंक्रामणे हितम् ॥ २४ ॥

पारदमारणविधिः ।

अथात्र वक्ष्यते सम्यगादौ पारदमारणम् ।
समुखस्य रसेन्द्रस्य वासनामुखितस्य वा ॥ २५ ॥
क्रमेण जारयेत्स्वर्णं समांशं पूर्ववत्ततः ।
तत्तुल्यं गन्धकं तस्मिन् दत्त्वा दिव्यौषधिद्रवैः ॥ २६ ॥
मर्दयेत्त्रिदिनं खल्वे मूषायां चान्धितं ततः ।
करीषायौ दिवारत्रं त्रिरात्रं वा तुषाग्निना ॥ २७ ॥

१ 'मातुलुङ्गाद्रकैर्लिहेत्' ख. । २ पुङ्खामिति शरपुङ्खामित्यर्थः । ३ 'स्तत्पा-
दांशेन सैन्धवम्' ख. ।

खेदितं मर्दयेद्भूयो बीजैर्दिव्यौषधोद्भवैः ।
तुल्यं खल्वे चतुर्यामं वज्रमूषान्धितं धमेत् ॥ २८ ॥
भस्मसूतं भवेत्तद्वै योज्यं सर्वरसायने ।

पारदमारणस्य द्वितीयः प्रकारः ।

शुद्धसूतं समं स्वर्णं याममम्लैर्विमर्दयेत् ॥ २९ ॥
प्रक्षाल्य ग्राहयेत् पिष्टीं पिष्ट्यर्धं शुद्धगन्धकम् ।
गन्धार्धं टङ्कणं दत्त्वा सर्वतुल्यां हरिद्रिकाम् ॥ ३० ॥
स्त्रीपुष्पेण तु तत्सर्वं मर्द्यं रम्भाद्रवान्वितम् ।
दिनान्ते गोलकं कृत्वा वालुकायन्त्रगं पचेत् ॥ ३१ ॥
दिनं मन्दाग्निना तं वै समुद्धृत्य विचूर्णयेत् ।
चूर्णांशं गन्धकं दत्त्वा गर्भयन्त्रे त्र्यहं पचेत् ॥ ३२ ॥
तुषाग्निना लघुत्वेन जायते भस्मसूतकः ।

पारदमारणस्य तृतीयः प्रकारः ।

शुद्धसूतस्त्रिभागः स्याद्भागैकं ताम्रचूर्णकम् ॥ ३३ ॥
दिनैकं मर्दयेदम्लैः क्षालितं पिष्टिमाहरेत् ।
माक्षिकाद्दौतसत्त्वं च पिष्टितुल्यं प्रकल्पयेत् ॥ ३४ ॥
तत्सर्वं त्रिदिनं मर्द्यं चक्रमर्ददलद्रवैः ।
तद्गोलं गर्भयन्त्रस्थं त्रिदिनं तुषवह्निना ॥ ३५ ॥
कैरीषाशौ दिवारान्नं पचेद्वा भस्मतां व्रजेत् ।

पारदमारणस्य चतुर्थः प्रकारः ।

शुद्धसूतं व्योमसत्त्वं सुवर्णं च समं समम् ॥ ३६ ॥
सर्वतुल्यं विडं दत्त्वा मर्द्यं रम्भाद्रवैर्दिनम् ।
बीजैर्दिव्यौषधीनां च तुल्यैर्मर्द्यं दिनद्वयम् ॥ ३७ ॥
गर्भयन्त्रगतं पच्यन्मिष्यते पूर्ववत्पुटे ।

१ '—र्दिव्यौषधिद्रवैः' ख. । २ 'सूतभस्म' ख. । ३ 'गडुकायन्त्रगं' क. ।
४ 'शुद्धसूतं त्रिधा गन्धं भागैकं' ख. । ५ 'पचेद्गौ' ख. ।

गर्भयन्त्रलक्षणम् ।

चतुरङ्गुलदीर्घं स्याद्विस्तारे चाङ्गुलत्रयम् ॥ ३८ ॥
 मृष्मयं संपुटं कृत्वा छायाशुष्कं च कारयेत् ।
 लवणं विशभागं स्याद्भागमेकं तु गुग्गुलुम् ॥ ३९ ॥
 सर्वं तोयैः प्रपिष्याथ तेनैव संपुटोदरम् ।
 लिप्त्वा तत्र रसं रुन्ध्याद्गर्भयन्त्रमिदं भवेत् ॥ ४० ॥

पारदमारणस्य पञ्चमः प्रकारः ।

विमला पारदं शुद्धं तुल्यं निर्गुण्डिकाद्रवैः ।
 मर्दयेत्त्रिदिनं तं वै काचकूप्यां निवेशयेत् ॥ ४१ ॥
 काचकूप्या ह्यभावे तु निरुन्ध्याच्छ्रावसंपुटे ।
 पाचयेद्वालुकायत्रे चतुर्यामान्मृतो भवेत् ॥ ४२ ॥

पारदमारणस्य षष्ठः प्रकारः ।

माक्षिकाद्धौतसत्त्वं तु तत्समं शुद्धगन्धकम् ।
 द्वाभ्यां तुल्यं शुद्धरसं दिनं निर्गुण्डिकाद्रवैः ॥ ४३ ॥
 तत्सर्वं मर्दितं गोलं वज्रमूषान्धितं पचेत् ।
 दिनैकं वालुकायत्रे मृतं स्याद्रक्तवर्णकम् ॥ ४४ ॥

पारदमारणस्य सप्तमः प्रकारः ।

उर्ध्वाधो गन्धकं तुल्यं दातव्यं शुद्धपारदे ।
 उदरे पक्कमूषायाः काकमाचीद्रवं पुनः ॥ ४५ ॥
 द्वाभ्यां चतुर्गुणं दत्त्वा तामाच्छ्राद्य पचेच्छनैः ।
 क्रमाशौ वालुकायत्रे चतुर्यामान्मृतो भवेत् ॥ ४६ ॥

पारदमारणस्याष्टमः प्रकारः ।

सुह्या वा हेमवह्या वा क्षीरैः शुद्धरसं दिनम् ।
 मर्दयेद्गन्धकं तुल्यं गर्भयन्त्रगतं पुटेत् ॥ ४७ ॥
 पूर्ववत्क्रमयोगेन मृतं योगेषु योजयेत् ।

पारदमारणस्य नवमः प्रकारः ।

शुद्धमृतसमं गुञ्जालाक्षोर्णामधुटङ्कणम् ॥ ४८ ॥

तत्सर्वं भृङ्गजैर्द्रावैर्दिनमेकं विमर्दयेत् ।
वज्रमूपान्वितं ध्मातं म्रियते शशिसंनिभम् ॥ ४९ ॥

पारदमारणस्य दशमः प्रकारः ।

द्रवैस्तु कीटमारिण्या ह्यजमोदाद्रवैश्च वा ।
अहिमार्या द्रवैर्वाऽथ किंवा श्वेताङ्गुलद्रवैः ॥ ५० ॥
मर्दयेत्पारदं शुद्धं समगन्धं दिनत्रयम् ।
संपुटे मृष्मये रुद्धा करीषाग्नौ दिवानिशि ॥ ५१ ॥
पचेत्तुषाग्निना वाऽथ त्रिदिनान्म्रियते ध्रुवम् ।

पारदमारणस्यैकादशः प्रकारः ।

शुद्धमृतं मृतं वज्रं समांशं तप्तखल्वके ॥ ५२ ॥
हंसपाद्या द्रवैर्मर्द्यं त्रिदिनान्ते समुद्धरेत् ।
वीजैर्दिव्यौषधीनां च वज्रमूषां प्रलेपयेत् ॥ ५३ ॥
तत्र पूर्वसं रुद्धा त्रिदिनं तुषवह्निना ।
पाचयित्वा समुद्धृत्य तत्समं शुद्धपारदम् ॥ ५४ ॥
एकीकृत्य त्र्यहं मर्द्यं हंसपाद्या द्रवैर्दृढम् ।
तद्गोलं पूर्ववत्पच्यान्मृतं भवति शोभनम् ॥ ५५ ॥

वज्रादिमारणविधेरतिदेशेन कथनम् ।

वज्राभ्राद्यष्टलोहानां रसखण्डे यथोदितम् ।
मारणं वादिखण्डे वा तथा ज्ञेयं रसायने ॥ ५६ ॥

मृतरसगुणाः ।

एवं मृतो रसवरः परमामृतः स्या-
त्तत्सेवकाः सततमस्य दृढं तु तेषाम् ।
देहं करोति सहसा सुरसुन्दरीणां
क्रीडाक्षमं परमसुन्दरमेव नित्यम् ॥ ५७ ॥

इति श्रीपार्वतीपुत्रनिखनायसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे रसायनखण्डे रसमा-
रणं नाम प्रथमोपदेशः ॥

द्वितीयोपदेशः ।

धर्मज्ञैः शिववत्सलैर्निजरतैर्भूपैर्महासाधकैः

सम्यग्दिव्यरसायनेन सततं कल्पान्तसीमावधि ।

रक्ष्यं गात्रमनन्तपुण्यनिचये मुक्तिश्च यस्माद्भवे-

त्तद्वक्ष्ये परमाद्भुतं सुखकरं साम्राज्यदं धीमताम् ॥ १ ॥

क्षेत्रीकरणार्थमभ्रकभक्षणविधिः ।

अभ्रकं भक्षयेदादौ मारितं चामृतीकृतम् ।

मासैकं निष्कनिष्कं वै क्षेत्रीकरणहेतवे ॥ २ ॥

यस्मादभ्रं रसक्षेत्रं ततः कुर्याद्रसायनम् ।

अक्षेत्रीकरणे सूतो ह्यमृतो विषतां व्रजेत् ॥ ३ ॥

फलसिद्धिः कुतस्तस्य सुबीजस्योषरे यथा ।

वज्रपञ्जररसः ।

वज्रपारदयोर्भस्म समभागं प्रकल्पयेत् ॥ ४ ॥

सूतपादं मृतं स्वर्णं सर्वं मर्द्यं दिनावधि ।

हंसपाद्या द्रवैरेव तद्गोलं चान्धितं पुटेत् ॥ ५ ॥

अर्कक्षीरैः पुनर्मर्द्यं तद्गद्गजपुटे पचेत् ।

भक्षयेत्सर्षपवृद्धं यावन्माषं विवर्धयेत् ॥ ६ ॥

शरण्यः साधकानां तु रसोऽयं वज्रपञ्जरः ।

चित्रकार्द्रकसिन्धूत्थमृततीक्ष्णसुवर्चलम् ॥ ७ ॥

समं सर्वं सदा चानु भक्ष्यं स्यात्क्रामणे हितम् ।

मासषट्कप्रयोगेण जीवेदाचन्द्रतारकम् ॥ ८ ॥

वलीपलितनिर्मुक्तो दिव्यकायो महाबलः ।

वज्रेश्वररसः ।

मृतसूताद्वादशांशं मृतं वज्रं प्रकल्पयेत् ॥ ९ ॥

द्वाभ्यां तुल्यं मृतं कान्तं कान्ततुल्यं मृताभ्रकम् ।
 तत्सर्वं भृङ्गजैर्द्रावैर्मदितं भावयेत्त्रयहम् ॥ १० ॥
 त्र्यहं गोक्षुरकद्रावैः क्षौद्रैर्माषं ततो लिहेत् ।
 रसो वज्रेश्वरो नाम वज्रकायकरो नृणाम् ॥ ११ ॥
 चतुर्मासैर्जरां हन्ति जीवेद्ब्रह्मदिनं किल ।
 भृङ्गराजस्य पञ्चाङ्गं चूर्णयेत्त्रिफलासमम् ॥ १२ ॥
 पलैकं मधुना लेह्यं क्रामकं परमं रसे ।

वज्रधारारसः ।

वज्रमृताभ्रहेम्नां तु भस्म शुद्धं तु माक्षिकम् ॥ १३ ॥
 तुल्यं सप्तदिनं मर्द्यं दिव्यौषधिरसैर्दृढम् ।
 रुद्ध्वा तं त्रिदिनं पच्याद्बालकायत्रयं पुनः ॥ १४ ॥
 उद्धृत्य त्रिदिनं भाव्यं भृङ्गसर्पाक्षिजैर्द्रवैः ।
 माषकं मधुसर्पिर्भ्यां वज्रधारारसं लिहेत् ॥ १५ ॥
 मासषट्प्रयोगेण रुद्रतुल्यो भवेन्नरः ।
 वलीपलितनिर्मुक्तो वायुवेगो महाबलः ॥ १६ ॥
 पुनर्नवाभृङ्गतिलवाजिगन्धाः समांशकाः ।
 सर्वतुल्या सिता योज्या चूर्णितं भक्षयेत्पलम् ॥ १७ ॥

भैरवरसः ।

सुवर्णं पारदं कान्तं मृतं सर्वं समं भवेत् ।
 शतावर्याः शिफाद्रावैर्भावयेद्विषसत्रयम् ॥ १८ ॥
 त्रिदिनं त्रिफलाकाथैर्भृङ्गद्रावैर्दिनत्रयम् ।
 भावितं मधुसर्पिर्भ्यां भक्षयेद्भैरवं रसम् ॥ १९ ॥
 माषकैकं वर्षमात्रं जीवेच्चन्द्रार्कतारकम् ।
 मूलचूर्णं शतावर्याः कृष्णाजपयसा युतम् ॥ २० ॥
 पलैकैकं पिबेच्चानु क्रामकं परमं हितम् ।

शिलावीररसः ।

रसभस्म समं गन्धं शिलाजत्वम्लवेतसम् ॥ २१ ॥

यामैकं मर्दयेत्सर्वं मधुसर्पियुतं लिहेत् ।
 निष्कैकैकं वर्षमात्रं शिलावीरो महारसः ॥ २२ ॥
 जराकालं निहन्त्याशु जीवेद्वर्षशतत्रयम् ।
 पलार्धं मुशलीचूर्णं भृङ्गराजरसैः पिबेत् ॥ २३ ॥
 धात्रीफलरसैर्वाऽथ क्रामकं ह्यनुपानकम् ।

अमृतार्णवरसः ।

मेघनादद्रवैर्मर्द्यं शुद्धसूतं दिनत्रयम् ॥ २४ ॥
 विडङ्गं द्विनिशं व्योषं समं चूर्णं प्रकल्पयेत् ।
 आरग्वधस्य मूलं तु चूर्णस्य द्विगुणं भवेत् ॥ २५ ॥
 चूर्णस्य द्विगुणं चाज्यं क्षौद्रं चैव चतुर्गुणम् ।
 सर्वं पूर्वरसे क्षिप्त्वा मृद्वशौ चालयन् पचेत् ॥ २६ ॥
 तत्पिण्डं कर्षमेकैकं भक्षयेदमृतार्णवः ।
 वर्षमात्राजरां हन्ति जीवेद्वर्षशतत्रयम् ॥ २७ ॥
 बाकुचीचूर्णकर्षैकं धात्रीफलरसैः पिबेत् ।

उदयादिल्वरसः ।

पारदाद्विगुणं गन्धं शुद्धं सर्वं विमर्दयेत् ॥ २८ ॥
 मुण्ड्यार्द्रकरसैः खल्वे त्रिसप्ताहं पुनः पुनः ।
 एतत्तुल्यं शुद्धताम्रं संपुटे तन्निरोधयेत् ॥ २९ ॥
 वेष्टयेद्वस्त्रखण्डेन वज्रमृत्तिकया बहिः ।
 लिप्त्वा विशोषयेत्तं वै सम्यग्गजपुटे पचेत् ॥ ३० ॥
 उद्धृत्य संपुटं चूर्ण्यं देवदाल्या द्रवैरुहम् ।
 भङ्गीपुनर्नवाद्रावैः पृथग्भाव्यं त्र्यहं त्र्यहम् ॥ ३१ ॥
 तत्तुल्यं नागराञ्चूर्णं क्षिप्त्वा मध्वाज्यसंयुतम् ।
 लिहेन्माषद्वयं नित्यं यावत्संवत्सरावधि ॥ ३२ ॥
 रसोज्यमुदयादित्यो जरामृत्युहरः परः ।
 पुनर्नवादेवदालीभृङ्गचूर्णं समं समम् ॥ ३३ ॥

मध्वाज्याभ्यां लिहेत्कर्षमनु स्यात्क्रामणं परम् ।

गगनेश्वररसः ।

पारदो गगनं कान्तं तीक्ष्णं च मारितं समम् ॥ ३४ ॥

भृङ्गधात्रीफलद्रावैश्छायायां भावयेत्त्र्यहम् ।

सितामध्वाज्यकैस्तुल्यं सर्वं भाण्डे निरोधयेत् ॥ ३५ ॥

धान्यराशौ स्थितं मासं ततो निष्कत्रयं समम् ।

भक्षयेच्च पिबेत्क्षीरं कर्षैकं त्रिफलामनु ॥ ३६ ॥

रात्रौ शुष्ठीं कणां खादेद्द्वर्षैकादमरो भवेत् ।

जीवेद्ब्रह्मादिनं वीरः स्याद्रसो गगनेश्वरः ॥ ३७ ॥

वटेश्वररसः ।

वटक्षीरैर्यहं मर्द्यं गन्धं शुद्धरसं समम् ।

वटकाष्ठाग्निना पच्यान्मृत्पात्रे यामपञ्चकम् ॥ ३८ ॥

क्षिपन् क्षिपन् वटक्षीरं तत्काष्ठेनैव चालयेत् ।

समुद्धृत्य त्र्यहं भाव्यं देवदालीदलद्रवैः ॥ ३९ ॥

उष्णकाले तु गुञ्जैकं ताम्बूलपत्रसंयुतम् ।

चन्द्रवृद्ध्या सदा भक्ष्यं यावत् षोडशगुञ्जकम् ॥ ४० ॥

चूर्णमुत्तरवारुण्या बाकुच्या देवदालिजम् ।

मध्वाज्याभ्यां लिहेत्कर्षं क्रामकं ह्यनुपानकम् ॥ ४१ ॥

वर्षमात्राञ्जरां हन्ति जीवेद्द्वर्षशतत्रयम् ।

रसो वटेश्वरो नाम वज्रकायकरो नृणाम् ॥ ४२ ॥

अचलेश्वररसः ।

मृतं सूतं शुद्धगन्धं त्रिफलां गुगुञ्जं समम् ।

सर्वं वातारितैलेन मिश्रं कर्षं लिहेत्सदा ॥ ४३ ॥

षण्मासेन जरां हन्ति जीवेद्ब्रह्मादिनत्रयम् ।

तस्य मूत्रपुरीषेण शुल्बं भवति काञ्चनम् ॥ ४४ ॥

अजस्य वृषणं पाच्यं गवां क्षीरेण तं निश्चि ।

सितायुक्तं पिबेच्चानु रसोऽयमचलेश्वरः ॥ ४५ ॥

परमेश्वररसः ।

रसं वज्रं स्वर्णकान्ते मुण्डं च मारितं समम् ।
 माक्षिकं गन्धकं शुद्धं सर्वं जम्बीरजैर्द्रवैः ॥ ४६ ॥
 सप्ताहं मर्दयेत्खल्वे तद्गोलं चान्धितं पुटेत् ।
 भूधरे दिनमेकं तु ख्यातः सिद्धरसः परः ॥ ४७ ॥
 माषैकं मधुना लेह्यं वर्षान्मृत्युजरापहम् ।
 दिव्यकायो नरः सिद्धो भवेद्विष्णुपराक्रमः ॥ ४८ ॥
 श्वेतपौनर्नवं मूलं क्षीरपिष्टं सदा पिबेत् ।
 भक्षयेद्वा सिता सार्धं क्रामकं परमे रसे ॥ ४९ ॥

गन्धामृतरसः ।

मृतमृतस्य द्विगुणं शुद्धं गन्धं विमिश्रयेत् ।
 दिनैकं कन्यकाद्रावैर्मर्दयित्वा निरोधयेत् ॥ ५० ॥
 दिनैकं मधुना पच्यान्निष्कैकं मधुना लिहेत् ।
 गन्धामृतो रसो नाम वत्सरान्मृत्युजिह्वेत् ॥ ५१ ॥
 समूलं भृङ्गराजं तु छायाशुष्कं विचूर्णयेत् ।
 तत्समं त्रिफलाचूर्णं सर्वतुल्या सिता भवेत् ॥ ५२ ॥
 एकीकृत्य पलैकैकं भक्षयेदनुपानकम् ।

कालकण्टकरसः ।

पारदाभ्रं मृतं तुल्यं द्वाभ्यां तुल्यं तु गन्धकम् ॥ ५३ ॥
 तत्सर्वं भृङ्गजैर्द्रावैर्मर्दयेद्दिनसप्तकम् ।
 षड्वारं चाङ्गुलीतैलैर्भावयित्वाऽथ भक्षयेत् ॥ ५४ ॥
 माषमात्रं तु वर्षैकं रसोऽयं कालकण्टकः ।
 पिष्ट्वा करञ्जपत्राणि गवां क्षीरैः पिबेदनु ॥ ५५ ॥
 जरामृत्युविनिर्मुक्तो जीवेद्ब्रह्मादिनं नरः ।

अमृतेश्वररसः ।

मृतसूताभ्रकं कान्तं विषं ताप्यं शिलाजतु ॥ ५६ ॥

तुल्यांशं मधुसर्पिर्भ्यां लिहेद्गुञ्जात्रयं सदा ।
 षण्मासेन जरां हन्ति जीवेद्ब्रह्मदिनं नरः ॥ ५७ ॥
 अश्वगन्धामूलचूर्णं सप्तभागघृतैः समम् ।
 भागाष्टकं गुडं तस्मिन् क्षिपेद्भागं च पिप्पलीम् ॥ ५८ ॥
 मृद्वग्निना च तत्सर्वं पिण्डितं भक्षयेत् पलम् ।
 क्रामकं ह्यमृतेशस्य रसराजस्य सिद्धये ॥ ५९ ॥

रसवीरमहारसः ।

त्रिगुणं शुद्धसूतस्य योजयेच्छुद्धगन्धकम् ।
 लोहपर्षटिकाचूर्णं सूततुल्यं विनिक्षिपेत् ॥ ६० ॥
 सुहृत्कपयसा मर्द्यं तत्सर्वं दिवसत्रयम् ।
 तच्छुष्कं चान्धितं पच्यात्करीषाग्नौ दिवानिशम् ॥ ६१ ॥
 ततश्च टङ्कणं काचं दत्त्वा रुद्ध्वा धमेद्दृढम् ।
 गुञ्जैकं मधुना खादेद्रसवीरो महारसः ॥ ६२ ॥
 अब्दैकेन जरां हन्ति जीवेदाचन्द्रतारकम् ।
 मुशलीमूलचूर्णं तु गुञ्जापत्रद्रवैः पिबेत् ॥ ६३ ॥
 छागीमूत्रेण वा तं वै कर्षैकं क्रामकं परम् ।

काञ्चायनरसः ।

मृतमृतसमं गन्धं काकमाच्या द्रवैर्दिनम् ॥ ६४ ॥
 मर्दितं चान्धितं पच्यात्करीषाग्नौ दिवानिशम् ।
 दिव्यौषधदलद्रवैर्दिनं मर्द्यं तमन्धयेत् ॥ ६५ ॥
 ध्मातं तस्मात्समुद्धृत्य तत्तुल्यं हाटकं मृतम् ।
 एकीकृत्य घृतैर्लेह्यं माषैकं वत्सरावधि ॥ ६६ ॥
 जरां मृत्युं निहन्त्याशु सत्यं काञ्चायनो रसः ।
 काकमाचीद्रवैर्भाव्यं चूर्णं घात्रीफलोद्भवम् ॥ ६७ ॥

मधुना भक्षयेत्कर्षमनु स्यात्क्रामकं परम् ।

परानन्दरसः ।

मृतमूताभ्रकं गन्धं तुल्यं सप्तदिनावधि ॥ ६८ ॥

शिशुमूलद्रवैर्मर्द्यं तद्गोलं भाण्डमध्यगम् ।

रुद्धा पच्यालघुत्वेन शाककाष्ठैर्दिनावधि ॥ ६९ ॥

परानन्दो रसो नाम घृतैर्निष्कं सदा लिहेत् ।

दिनैकं त्रिफलाकार्थैः कुष्ठं सम्यग्विपाचयेत् ॥ ७० ॥

तच्छुष्कं चूर्णितं कर्षं मध्वाज्याभ्यां लिहेदनु ।

संवत्सरप्रयोगेण जीवेदाचन्द्रतारकम् ॥ ७१ ॥

महाकालरसः ।

मृतमूताभ्रकं तुल्यं मृतलोहं तयोः समम् ।

लोहांशं शोधितं गन्धं भावयेद्दिनसप्तकम् ॥ ७२ ॥

तत्सर्वं त्रिफलाकार्थैर्भृङ्गशिशुकचित्रकैः ।

द्रवैः पृथक्पृथग्भाव्यं सप्तधा सप्तधा क्रमात् ॥ ७३ ॥

सप्तधा कटुकीकार्थैर्भाषितं चूर्णयेत्पुनः ।

चूर्णतुल्यं कणाचूर्णं पुरातनगुडैः समैः ॥ ७४ ॥

सर्वमेकीकृतं खादेन्निष्कैकं वत्सरावधि ।

महाकालो रसो नाम जराकालभयङ्करः ॥ ७५ ॥

तिलकोरुण्टपत्राणि गुडेन भक्षयेदनु ।

हेमपर्पटकरसः ।

मृतपारदसंतुल्यं लोहपर्पटकं भवेत् ॥ ७६ ॥

त्रिगुणं गन्धकं सूतात्सर्वं दिव्याौषधद्रवैः ।

मर्दितं तद्दिनं रुद्धा ध्मातो बद्धो भवेद्रसः ॥ ७७ ॥

तस्मिन् पादं मृतं स्वर्णं क्षिप्त्वा वह्न्यार्द्रकद्रवैः ।

मर्द्यं यामं विचूर्ण्याथ व्योषजीरकसैन्धवैः ॥ ७८ ॥

तुल्यं पूर्व्वरसं तुल्यं निष्कैकैकं च भक्षयेत् ।

जरासृत्सुं निहन्त्याशु हेमपर्पटको रसः ॥ ७९ ॥

अश्वगन्धासमां यष्टिं धात्रीफलरसैर्दिनम् ।
भावितां लेहयेत्क्षौद्रैः पलैकां क्रामकं परम् ॥ ८० ॥

श्रीकण्ठरसः ।

स्वर्णतारार्ककान्तं च तीक्ष्णं वा मारितं समम् ।
कृष्णाभ्रसत्त्वमाक्षीकं प्रत्येकं स्वर्णतुल्यकम् ॥ ८१ ॥
तत्सर्वं चान्धितं धाम्यं तत्खोटं मृतपारदम् ।
समं मृतान्मृतं वज्रं पादांशं तत्र योजयेत् ॥ ८२ ॥
सर्वं जम्बीरजैर्द्रावैस्तप्तखल्वे विमर्दयेत् ।
दिनैकं तं निरुध्याथ भूधरे पाचयेद्दिनम् ॥ ८३ ॥
उद्धृत्य गन्धकं तुल्यं दत्त्वा रुद्ध्वा धमेद्भुतम् ।
तच्चूर्णं मधुनाऽऽज्येन माषमात्रं लिहेत्सदा ॥ ८४ ॥
रसः श्रीकण्ठनामाऽयं खेचरत्वं प्रयच्छति ।
संवत्सरप्रयोगेण जीवेत्कल्पान्तमेव च ॥ ८५ ॥
तस्य मूत्रपुरीषाभ्यां सर्वलोहानि काञ्चनम् ।
पलैकं गन्धकं क्षीरैः क्रामकं चानु पाययेत् ॥ ८६ ॥

खेचरबद्धरसः ।

शुद्धताम्रस्य भागैकं द्विषट् शुद्धरसस्य च ॥
त्रयं भूनागसत्त्वस्य भागमेकत्र कारयेत् ॥ ८७ ॥
सर्वं मर्द्यं तप्तखल्वे जम्बीराणां द्रवैर्दिनम् ।
तत्सर्वं कच्छपे यत्रे क्षिप्त्वा तत्रैव गन्धकम् ॥ ८८ ॥
कासमर्दरसैः पिष्टं तुल्यं दत्त्वा निरुध्य च ।
यावज्जीर्णं पुटे पच्यादेवं षड्भुणगन्धकम् ॥ ८९ ॥
जारयेत्क्रमयोगेन समुद्धृत्याथ मर्दयेत् ।
यामं जम्बीरजैर्द्रावैस्ततो निश्चन्द्रमभ्रकम् ॥ ९० ॥
अम्लवेतससंतुल्यं मर्दितं दापयेद्भ्रसे ।
षोडशांशं तप्तखल्वे चणकाम्लं च तालकम् ॥ ९१ ॥

कार्सीसं च दशांशेन दत्त्वा मर्द्यं दिनावधिः ।
 तत्सर्वं पक्कमूपायां क्षिप्त्वा वस्त्रेण बन्धयेत् ॥ ९२ ॥
 दोलायत्रे सारनाले त्र्यहं लघ्वग्निना पचेत् ।
 उद्धृत्य क्षालयेदुष्णैः काञ्जिकैर्जीर्यते यदि ॥ ९३ ॥
 अजीर्णं चेत्पचेद्यत्रे कच्छपाख्ये विडान्वितम् ।
 एवं पुनः पुनर्जायं गगनं सूततुल्यकम् ॥ ९४ ॥
 शिखिपित्तप्रलिप्तानि स्वर्णपत्राणि तस्य वै ।
 चतुःपथ्यंशयोगेन दत्त्वा खल्वे विमर्दयेत् ॥ ९५ ॥
 स्वेदयेत्पूर्ववद्यत्रे जीर्णे स्वर्णं च दापयेत् ।
 इत्येवं षोडशांशं तु स्वर्णं जायं रसस्य वै ॥ ९६ ॥
 ततो जायं मृतं वज्रं षोडशांशं च हेमवत् ।
 तालकासीसजम्बीरयुक्तं मर्द्यं च तत्परम् ॥ ९७ ॥
 ततो दिव्यौषधद्रावैस्तं सूतं मर्दयेत्त्र्यहम् ।
 वज्रमूपान्धितं धाम्यं बद्धं स्याच्चूर्णयेत्पुनः ॥ ९८ ॥
 मधुशर्करया सार्धं गुञ्जामात्रं च भक्षयेत् ।
 रसः खेचरबद्धोऽयं पण्मासान्मृत्युजिह्ववेत् ॥ ९९ ॥
 वलीपलितनिर्मुक्तो महाबलपराक्रमः ।
 सप्ताहं भृङ्गजैर्द्रावैर्नीलीमुण्डीफलत्रयम् ॥ १०० ॥
 भावयेन्मधुसर्पिभ्यां कर्षमात्रं लिहेदनु ।

स्वयमग्निरसः ।

शुद्धसूतं द्विधा गन्धं कुर्यात्खल्वेन कज्जलम् ॥ १०१ ॥
 तयोस्तुल्यं कान्तचूर्णं तीक्ष्णं वा मुण्डमेव वा ।
 सर्वमेकीकृतं खल्वे मर्दयेत्कन्यकाद्रवैः ॥ १०२ ॥
 दिनैकं गोलकं कृत्वा ताम्रपात्रे निवेशयेत् ।
 आच्छाद्यैरण्डपत्रैस्तु यामार्धेऽत्युष्णतां व्रजेत् ॥ १०३ ॥
 धान्यराशौ न्यसेत्तं तु द्विदिनान्ते समुद्धरेत् ।

कन्याभृङ्गीकाकमाचीमुण्डीनिर्गुण्डिचित्रकम् ॥ १०४ ॥
 कोरण्टवाकुचीत्राह्वीसहदेवीपुनर्नवाः ।
 शाल्मलीविजयाधूर्ता द्रवैरेषां पृथक्पृथक् ॥ १०५ ॥
 सप्तधा सप्तधा भाव्यं सप्तधा त्रिफलोद्भवैः ।
 कषायैर्भावितं चूर्ण्यं जातीफललवङ्गकम् ॥ १०६ ॥
 त्रिकटु त्रिफला चैला चूर्णयेन्नवकं समम् ।
 तच्चूर्णं पूर्वचूर्णं च समं क्षौद्रेण कर्षकम् ॥ १०७ ॥
 वर्षकं लेहयेन्नित्यं जराकालप्रशान्तये ।
 स्वयमग्निरसो नाम सिद्धानां सुमुखागतः ॥ १०८ ॥
 तिलाश्वगन्धयोश्चूर्णं पलार्धं मधुना लिहेत् ।

कक्षपुटरसः ।

निर्गुण्डी नीलिका वज्री ब्रह्मदण्डी त्रिदण्डिका ॥ १०९ ॥
 शतपुष्पा मुद्गपर्णी श्वेताको वानरी जया ।
 पेटारीकृष्णाधत्तूरविजयाक्षीरकन्दकम् ॥ ११० ॥
 एतैः समस्तैर्व्यस्तैर्वा द्रव्यैर्मर्द्यं दिनत्रयम् ।
 शुद्धसूतं तप्तखल्वे तत्कल्कं क्षीरकन्दके ॥ १११ ॥
 वज्रकन्देऽथवा रुद्धा तन्मज्जाभिर्मृदा पुनः ।
 तं कन्दं वज्रमूषायां रुद्धा लघुपुटे पचेत् ॥ ११२ ॥
 पुनर्मर्द्यं पुनः पाच्यमित्येवं सप्तधा क्रमात् ।
 रसः कक्षपुटो नाम गुञ्जैकं मधुना लिहेत् ॥ ११३ ॥
 जीवेद्ब्रह्मदिनैकं तु बलीपलितवर्जितः ।
 वर्षिकेन न संदेहो रसकायो भवेन्नरः ॥ ११४ ॥
 भ्रष्टातवीजचूर्णं च हयगन्धामृताघृतैः ।
 पलैकं भक्षयेच्चानु क्रामकं परमं हितम् ॥ ११५ ॥

महाशक्तिरसः ।

मृतमृताभ्रकं वज्रं कान्ततारार्कहाटकम् ।
 तीक्ष्णं च तुल्यतुल्यांशं सर्वेषां गन्धकं समम् ॥ ११६ ॥

सर्वं पालाशतैलेन मर्दयेद्दिनसप्तकम् ।
 महाशक्तिरसो नाम क्षौद्रैर्माणं लिहेत्सदा ॥ ११७ ॥
 पण्मासेन जरां हन्ति जीवेद्ब्रह्मदिनत्रयम् ।
 वत्सरात्सप्तकल्पानि जीवत्येव न संशयः ॥ ११८ ॥
 इच्छावेगी महासिद्धः पराशक्तिसमो भवेत् ।
 तस्य मूत्रपुरीषाभ्यां ताम्रं भवति काञ्चनम् ॥ ११९ ॥
 पालाशबीजजं तैलं क्षौद्रैर्लेह्यं पलायकम् ।
 क्रामकं ह्यनुपानं स्यात्सम्यक्छक्त्वा प्रकाशितम् ॥ १२० ॥

नाटकेश्वररसः ।

लोहितं वाऽथ वा कृष्णं वैक्रान्तं मारितं पलम् ।
 स्वर्णचूर्णपलैकं च द्विपलं शुद्धपारदम् ॥ १२१ ॥
 बालरण्डाजमूत्राभ्यां तत्सर्वं मर्दयेद्दिनम् ।
 शरपुङ्खा मेघशृङ्गी सर्पाक्षीकडुतुम्बिका ॥ १२२ ॥
 इन्द्रवारुणिका चैषां द्रवैर्मर्द्यं दिनत्रयम् ।
 तद्रोलं गर्भयत्रे तु रुद्धा पच्याद्दिनत्रयम् ॥ १२३ ॥
 तुषाग्निना लघुत्वेन समुद्धृत्य विचूर्णयेत् ।
 सप्तधा भृङ्गजैर्द्रवैर्भावितं चूर्णयेत्पुनः ॥ १२४ ॥
 त्रिफलात्र्युषमध्वाज्यैः समं चूर्णं विमिश्रयेत् ।
 माषैकैकं सदा खादेद्रसोऽयं नाटकेश्वरः ॥ १२५ ॥
 सर्वरोगजरासृत्युन् वत्सरान्नाशयत्यलम् ।
 दिव्यतेजा महाकायो जीवेदाचन्द्रतारकम् ॥ १२६ ॥
 मूलत्वचं ब्रह्मवृक्षाच्छायाशुष्कां विचूर्णिताम् ।
 पिपेन्निष्कद्रयां तक्रैः क्रामकं परमं शुभम् ॥ १२७ ॥

बालसुन्दररसः ।

सुशुद्धं श्वेतवैक्रान्तं सप्ताहं भाव्यमातपे ।
 अम्लवेतससंपिष्टं तेनैव द्रुतिमाप्नुयात् ॥ १२८ ॥

एतद्भृतिं शुद्धसूतं समं क्षौरैर्दिनत्रयम् ।
 मर्दितं लेहयेन्माषं मासाद्बालो भवेन्नरः ॥ १२९ ॥
 वत्सराद्ब्रह्मतुल्यः स्याद्रसोऽयं बालसुन्दरः ।
 बाकुचीबीजकर्षकं मध्वाज्याभ्यां लिहेदनु ॥ १३० ॥

ब्रह्मपञ्जररसः ।

चतुःपलं शुद्धसूतं पलैकं मृतहाटकम् ।
 पलाशकुञ्जलद्रावैस्तचैलैश्च दिनत्रयम् ॥ १३१ ॥
 मर्दयेत्तप्तखल्वे तु स्वर्णतुल्यं च गन्धकम् ।
 शोधितं निक्षिपेत्तस्मिन् पूर्वोक्तैर्मर्दयेद्दिनम् ॥ १३२ ॥
 माषमात्रां वटीं खादेद्बत्सरान्मृत्युजिद्भवेत् ।
 जीवेद्ब्रह्मदिनं वीरो रसोऽयं ब्रह्मपञ्जरः ॥ १३३ ॥
 वानरीकाकतुण्ड्युत्थबीजचूर्णं समं समम् ।
 शाल्मलीत्वग्दलद्रावैर्भावयेद्दिवसत्रयम् ॥ १३४ ॥
 त्र्यहं च भृङ्गजैर्द्रावैर्भावितं चूर्णयेत्ततः ।
 पुरातनगुडैस्तुल्यं कर्षकमनु भक्षयेत् ॥ १३५ ॥

शिवामृतरसः ।

रक्तभूमौ तु भूनागान् ग्राहयित्वा परीक्षयेत् ।
 छेदे निर्याति रक्तं चेत्तान् स्त्रीकुर्यात्प्रयत्नतः ॥ १३६ ॥
 कृष्णवर्णगवाज्येन समेन सह तान् पचेत् ।
 लोहजे चालयन् पात्रे यावत्सिन्दूरवर्णकम् ॥ १३७ ॥
 तत्सर्वं जायते भस्म तत्तुल्यं मृतपारदम् ।
 मधुनाऽऽलोडितं सर्वं गुञ्जाधार्थं विवर्धयन् ॥ १३८ ॥
 पश्चाद्गुञ्जां सदा खादेद्यावत्संवत्सरावधि ।
 शिवामृतो रसो नाम जरामृत्युहरो नृणाम् ।
 आयुर्ब्रह्मदिनं दत्ते शिवाम्बु पाययेदनु ॥ १३९ ॥

एवं दिव्यरसायनैः समुचितैः सारातिसारैः शुभैः
 सिद्धं देहमनेकसाधनत्रयाद्येषां तु दृष्टं मया ।
 तानाराध्य च तेषु सारमखिलं संगृह्य शास्त्रादपि
 भूपानां विदुषां महामतिमतां प्रोक्तं हितार्थाय वै ॥ १४०

इति श्रीपार्वतीपुत्रनिल्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे चतुर्थे रसायनखण्डे
 दिव्यरसैर्देहसाधनं नाम द्वितीय उपदेशः ॥ २ ॥ -

अथ तृतीयोपदेशः ।

दिव्ययोगगुटिकारसायनं क्रामणेन रहितं न सिध्यति ।
 शीघ्रसिद्धिकरमेव सेव्यतां क्रामणार्थमनुपानमत्र वै ॥ १ ॥

मृतसंजीवनीगुटिका ।

काकतुम्बी काकमाची निर्गुण्डी च कुमारिका ।
 गोजिह्वा सैन्धवं गुञ्जा ह्यार्द्रकं च समं समम् ॥ २ ॥
 पिष्ट्वा तेन प्रलेप्तव्या मूषा सर्वाऽङ्गुलावधि ।
 पारदं व्योमसत्त्वं च कान्तं तीक्ष्णं च मुण्डकम् ॥ ३ ॥
 ताप्यसत्त्वं च तुल्यांशं सर्वं संचूर्ण्य मर्दयेत् ।
 दिनं जम्बीरजैर्द्रावैस्तन्मूषायां विनिक्षिपेत् ॥ ४ ॥
 आच्छाद्यालेप्य कल्केन चान्धयित्वा विशोपयेत् ।
 करीषाग्नौ दिवारान्नं पुटे पक्त्वा समुद्धरेत् ॥ ५ ॥
 पुनः प्रलिप्तमूषायां क्षिप्त्वा रुद्ध्वा पुटेत्ततः ।
 इत्येवं दशमूषासु प्रलिप्तासु विपाचयेत् ॥ ६ ॥
 जायते गुटिका दिव्या मृतसंजीवनी परा ।
 वक्त्रे शिरसि कण्ठे वा कर्णे वा धारिता करे ॥ ७ ॥
 हेम्ना सुवेष्टिता सम्यग्वयःस्तम्भकरी परा ।
 बलीपलितकालाग्निमृत्युशङ्काविनाशनी ॥ ८ ॥

वर्षमात्रान्नं संदेहो जीवेद्वर्षशतत्रयम् ।
शुद्धगन्धपलैकं तु गवां क्षीरैः पिबेत्सदा ॥ ९ ॥
अनेन त्वनुपानेन देहे संक्रमते रसः ।

वज्रेश्वरीगुटिका ।

समुखं पारदं कान्तं मुण्डलोहाभ्रसत्त्वकम् ॥ १० ॥
ताप्यसत्त्वं मृतं वज्रं सर्वं जम्बीरजैर्द्रवैः ।
सप्ताहं मर्दयेत्तुल्यं कृत्वा गोलं समुद्धरेत् ॥ ११ ॥
निर्गुण्डी सैन्धवं क्षौद्रं गोजिह्वा काकतुण्डिका ।
पिष्ट्वा तु लेपयेद्गोलं सर्वतोऽङ्गुलमात्रकम् ॥ १२ ॥
तं रुद्ध्वा वज्रमूषायां पचेद्यामं तु भूधरे ।
लिप्त्वा रुद्ध्वा पुनः पाच्यमित्येवं पक्षमात्रकम् ॥ १३ ॥
यवचिञ्चपापलाशोत्थराजीकार्पासबीजकैः ।
सुपिष्टैर्लेपयेन्मूषां तन्मध्ये पूर्वगोलकम् ॥ १४ ॥
टङ्कणं श्वेतकाचं च दत्त्वा पृष्ठे निरुध्य च ।
खादिराङ्गारयोगेन धमेद्यावद्द्रुतं भवेत् ॥ १५ ॥
ततस्तं बिडलिप्तायां मूषायां च निवेशयेत् ।
तत्तुल्यं दापयेत्स्वर्णं जारयेत्तं धमन् धमन् ॥ १६ ॥
जीर्णे स्वर्णे समुद्धृत्य तप्तखल्वे विमर्दयेत् ।
त्र्यहं दिव्यौषधिद्रावैर्वज्रमूषान्धितं धमेत् ॥ १७ ॥
जायते गुटिका दिव्या नाम्ना वज्रेश्वरी परा ।
वक्रस्था सा जरां मृत्युं हन्ति संवत्सरात्किल ॥ १८ ॥
शस्त्रस्तम्भं च कुरुते ब्रह्मायुर्गच्छति ध्रुवम् ।
कृष्णाष्टम्यां समादाय सहदेवीं सुचूर्णयेत् ॥ १९ ॥
कषैकां भक्षयेदाज्यैरनु स्यात्क्रामणे हितम् ।

वज्रसुन्दरीगुटिका ।

आरक्तं मेघनादं तु तथा पाषाणभेदकम् ॥ २० ॥

स्त्रीस्तन्यसहितं पिष्ट्वा तेन मूषां प्रलेपयेत् ।
 भागैकं मृतवज्रस्य स्वर्णचूर्णस्य षोडश ॥ २१ ॥
 क्षिप्त्वा तस्यां निरुन्ध्याथ याममात्रं दृढं धमेत् ।
 उद्धृत्य निक्षिपेत्खल्वे शुद्धमृतं च तत्समम् ॥ २२ ॥
 मर्दयेच्चाद्रकद्रावैर्यावद्भवति गोलकं ।
 चण्डालीकन्दमादाय स्त्रीस्तन्येन सुपेपयेत् ॥ २३ ॥
 अनेन गोलकं लिप्त्वा वज्रमूप्यां निरोधयेत् ।
 पक्त्वा गजपुटे ग्राह्या गुटिका वज्रसुन्दरी ॥ २४ ॥
 वर्षैकं धारयेद्वक्त्रे जीवेद्ब्रह्मदिनत्रयम् ।
 ब्रह्मवृक्षस्य त्वक्चूर्णं क्षीरैर्नित्यं पलं पिबेत् ॥ २५ ॥
 क्रामर्णं ह्यनुपानं स्यात्साधकस्यातिसिद्धिदम् ।
 तदुद्धवमलैर्लिप्तं ताम्रं तु धमनेन हि ॥ २६ ॥
 जायते कनकं दिव्यं सत्यं शङ्करभाषितम् ।

हेमसुन्दरीवटिका ।

समुखस्य रसेन्द्रस्य पूर्ववत्काञ्चनं समम् ॥ २७ ॥
 जारयेद्विडयोगेन ततो मर्द्यं दिनत्रयम् ।
 दिव्यौषधैः सगोमूत्रैर्वज्रमूपान्धितं धमेत् ॥ २८ ॥
 उद्धृत्य धारयेद्वक्त्रे गुटिका हेमसुन्दरी ।
 पलार्धं गन्धकं चाज्यैर्द्विगुणैर्लेहयेदनु ॥ २९ ॥
 वर्षैकेन जरां हन्ति जीवेदाचन्द्रतारकम् ।

वज्रखेचरीगुटिका ।

शुद्धमृतं मृतं वज्रं व्योमसत्त्वं सहाटकम् ॥ ३० ॥
 अम्लवर्गे समं सर्वं मर्दयेद्विषसत्रयम् ।
 तद्गोलकं दृढं कृत्वा छायायां शोषयेत्ततः ॥ ३१ ॥
 ब्रह्मकार्पासबीजानि राजिका यवचिञ्चिका ।
 चन्ध्या सर्वं समं पिष्ट्वा पूर्वगोलं प्रलेपयेत् ॥ ३२ ॥

रुद्धा गजपुटे पच्यात्समुद्धृत्याथ लेपयेत् ।
 रुद्धा मूष्यां धमेद्राढं गुटिका वज्रखेचरी ॥ ३३ ॥
 जायते धारिता वक्त्रे वत्सरान्मृत्युनाशिनी ।
 भूतारवटचूर्णं तु पलैकं सितया युतम् ॥ ३४ ॥
 भक्षयेत्क्रामणार्थं तु ब्रह्मायुर्जायते नरः ।

व्योमसुन्दरी वटिका ।

कार्पास्याः काकमाच्याश्च कन्यायाश्च दलद्रवैः ॥ ३५ ॥
 शुद्धसूतं दिनं मर्द्यं क्षाल्यमम्लैः समुद्धरेत् ।
 तद्रसं निष्कचत्वारि निष्कार्थं ताम्रचूर्णकम् ॥ ३६ ॥
 पादोननिष्कमत्रोत्थं सत्त्वं पादं च हाटकम् ।
 हेमतुल्यं मुण्डचूर्णं सर्वमम्लैर्विमर्दयेत् ॥ ३७ ॥
 दिनान्ते गोलकं कृत्वा जम्बीरस्योदरे क्षिपेत् ।
 त्रिदिनं दोलकायत्रे पाचयेत्सारनालके ॥ ३८ ॥
 उद्धृत्य धारयेद्वक्त्रे गुटिका व्योमसुन्दरी ।
 वर्षमात्राज्जरां हन्ति जीवेद्ब्रह्मदिनं नरः ॥ ३९ ॥
 चित्रमूलस्य चूर्णं तु सक्षौद्रं कान्तपात्रके ।
 आलोढ्य भक्षयेत्कर्षमनु स्यात्क्रामणे हितम् ॥ ४० ॥

हाटकेश्वरीगुटिका ।

निष्कमेकं स्वर्णपत्रं त्रिनिष्कं शुद्धपारदम् ।
 जम्बीरशरपुङ्खोत्थद्रवैर्मर्द्यं दिनावधि ॥ ४१ ॥
 तद्गोलं बन्धयेद्वस्त्रे पचेद्गोक्षीरपूरिते ।
 दोलायत्रे दिवारात्रं गुटिका हाटकेश्वरी ॥ ४२ ॥
 जायते धारिता वक्त्रे जरामृत्युविनाशिनी ।
 वर्षमात्रान्न संदेहो जीवेद्द्वर्षायुतं नरः ॥ ४३ ॥
 दिनैकं त्रिफलाचूर्णं कायैः खदिरबीजकैः ।
 भावितं मधुसर्पिर्भ्यां पलैकं क्रामकं लिहेत् ॥ ४४ ॥

अर्कप्रभावती गुटिका ।

रसनिष्कत्रयं शुद्धं निष्कैकं ताम्रचूर्णकम् ।
 चिञ्चाफलाम्लतक्राम्यां खल्वे मर्द्य दिनावधि ॥ ४५ ॥
 तद्गोलं बन्धयेद्वस्त्रैस्तक्रचिञ्चाम्लपूरिते ।
 दोलायत्रे दिनं पच्याद्गुटिकाऽर्कप्रभावती ॥ ४६ ॥
 वर्षिकं धारयेद्वक्त्रे सूर्यतुल्यो भवेन्नरः ।
 पालाशवीजजं तैलं गोक्षीरैः कर्पमात्रकम् ॥ ४७ ॥
 क्रामकं ह्यनुपानं स्याज्जराभृत्युहरं परम् ।

सुरसुन्दरी वटिका ।

स्वर्णमेकं कान्तमेकं पञ्चतारं द्विपारदम् ॥ ४८ ॥
 त्रिभागं व्योमसत्त्वं स्यात् पङ्गागं शुल्बचूर्णकम् ।
 सर्वमेतत्कृतं मूक्ष्मं तप्तखल्वे दिनत्रयम् ॥ ४९ ॥
 मर्दयेदम्लवर्गेण दोलायत्रे सकाञ्जिके ।
 तद्गोलं त्रिदिनं पच्याद्गुटिका सुरसुन्दरी ॥ ५० ॥
 जायते धारिता वक्त्रे वर्षान्मृत्युजरापहा ।
 भूतारवटमूलं च कर्षं क्षीरैः पिबेदनु ॥ ५१ ॥

वज्रतुण्डावटिका ।

स्वर्णतारार्कमुण्डं च वज्रसीसाभ्रसत्त्वकम् ।
 एतत्सर्वं समं चूर्णं चूर्णीशं मृतवज्रकम् ॥ ५२ ॥
 सर्वतुल्यं शुद्धमूतं सर्वं दिव्यौषधिद्रवैः ।
 मर्दयेद्दिनमेकं तु वज्रमूषान्वितं धमेत् ॥ ५३ ॥
 गुटिका वज्रतुण्डेयं जायते धारिता मुखे ।
 जराभृत्युं शस्त्रसंघं नाशयेद्वत्सरात्किल ॥ ५४ ॥
 वज्रकायो महावीरो जीवेद्वर्षशतत्रयम् ।
 कुमार्याः स्वरसं ग्राह्यं गुडेन सह लोडयेत् ॥ ५५ ॥

पलैकं कामकं लेह्यमनुपानं सदैव हि ।

कामसुन्दरीगुटिका ।

स्वर्णचूर्णं तु भागैकं त्रिभागं शुद्धपारदम् ॥ ५६ ॥

पादभागं मृतं वज्रं तत्सर्वं क्षीरकन्दजैः ।

द्रवैश्च देवदाल्युत्थैस्तप्तखल्वे दिनावधि ५७ ॥

मर्दयेत्कान्तचूर्णं च वज्रतुल्यं क्षिपेच्च वै ।

वज्रमूषान्धितं धाम्यं गुटिका कामसुन्दरी ॥ ५८ ॥

जायते धारिता वक्त्रे वर्षान्मृत्युजरापहा ।

निष्कत्रयं ब्रह्मतैलं गवां क्षीरं पलद्वयम् ॥ ५९ ॥

मिश्रितं पाययेच्चानु लक्षायुर्जायते नरः ।

गान्धारीगुटिका ।

लोहपात्रे द्रुते गन्धे पादांशं पारदं क्षिपेत् ॥ ६० ॥

किञ्चिच्चाल्यं तु काष्ठेन मुहूर्तादवतारयेत् ।

शतावरी क्षीरकन्दो वज्रवल्लीन्द्रवारुणी ॥ ६१ ॥

पाठा पुनर्नवा चिञ्चा लाङ्गली सुरदालिका ।

एतासां वस्त्रपूतैश्च द्रवैर्मर्द्यं दिनत्रयम् ॥ ६२ ॥

तस्मिन् पात्रे लोहमुष्ट्या छायांशुष्कं वटीकृतम् ।

लोहसंपुटगं रुद्धा संधिं मृल्लवणैर्दृढम् ॥ ६३ ॥

तं धमेत्खदिराङ्गारे यावदारक्तमुद्धरेत् ।

उत्खन्योत्खन्य तन्मध्यादुद्धरेत्तद्रसं पुनः ॥ ६४ ॥

काचटङ्गणसंयुक्तं मूषायां चान्धितं पचेत् ।

गान्धारीगुटिका सिद्धा वर्षं वक्त्रे स्थिता सदा ॥६५॥

काकतुण्डीवीजतैलं कर्षैकं नस्यमाचरेत् ।

कामकं ह्यनुपानं स्याज्जीवेद्वर्षसहस्रकम् ॥ ६६ ॥

मार्तण्डी गुटिका ।

शुद्धसूतसमं गन्धं मर्दनात्कज्जलीकृतम् ।

तत्ताम्रसंपुटे रुद्धा लवणेन मृदा दृढम् ॥ ६७ ॥
 शुष्कं दीपाग्निना पच्याधामैकं भस्मयत्रके ॥ ६८ ॥
 संपुटस्योर्ध्वलग्नं तत्समुद्धृत्याथ मर्दयेत् ।
 तुल्यपारदसंयुक्तं पूर्ववत्संपुटे पचेत् ॥ ६९ ॥
 उद्धृत्य तुल्यमृतेन संयुक्तं मर्दितं पचेत् ।
 इत्थं सप्तधा कुर्यात्पुनः पारददङ्कणम् ॥ ७० ॥
 तुल्यं तुल्यं क्षिपेत्तस्मिन् दिनं सर्वं विमर्दयेत् ।
 वज्रमूषागतं रुद्धा ध्माते खोटो भवेद्रसः ॥ ७१ ॥
 मार्तण्डी गुटिका ह्येषा वर्षेकं यस्य वक्रगा ।
 वलीपलितमुक्तोऽसौ जीवेदाचन्द्रतारकम् ॥ ७२ ॥
 पलाशबीजजं तैलं पलैकं क्षीरतुल्यकम् ।
 क्रामणं प्रपिबेन्नित्यं तत्क्षणान्मूर्च्छितो भवेत् ॥ ७३ ॥
 तस्य वक्त्रे गवां क्षीरं स्तोत्रं स्तोत्रं निषेचयेत् ।
 प्रबुद्धे क्षीरमबं स्यान्नोजने परमं हितम् ॥ ७४ ॥
 तस्य मूत्रपुरीषाभ्यां ताम्रं भवति काञ्चनम् ।
 वायुवेगो महासिद्धश्छिद्रां पश्यति मेदिनीम् ॥ ७५ ॥

तारकेश्वरीगुटिका ।

काकमाच्यमृताद्रावैः पारदं तालकं समम् ।
 मर्दयेद्दिनमेकं तु कृत्वा गोलं विशोषयेत् ॥ ७६ ॥
 निक्षिपेद्वज्रमूषायामाच्छाद्य लोहपर्पटैः ।
 रुद्धा सन्धिं धमेद्राढं खोटवद्धो भवेद्रसः ॥ ७७ ॥
 लोहपर्पटकं दत्त्वा तद्वद्धाम्यं त्रिधा पुनः ।
 वर्षेकं धारयेद्वक्त्रे गुटिका तारकेश्वरी ॥ ७८ ॥
 बाकुचीबीजकर्षेकं गवां क्षीरैः पिबेदनु ।

विद्यावागीश्वरी गुटिका ।

व्योमसत्त्वं मृतं वज्रं स्वर्णतारार्कमुण्डकम् ॥ ७९ ॥
 तीक्ष्णं कान्तं तालकं च शुद्धं कृत्वा विमिश्रयेत् ।
 सूक्ष्मचूर्णं समं सर्वं चूर्णांशं शुद्धपारदम् ॥ ८० ॥
 त्रिदिनं चाम्लवर्गेण मर्दितं चान्धितं धमेत् ।
 विद्यावागीश्वरी ख्याता गुटिका वत्सरावधि ॥ ८१ ॥
 यस्य वक्त्रे स्थिता तस्य जरा मृत्युर्न विद्यते ।
 कर्षं ज्योतिष्मतीतैलं क्रामणार्थं पिबेत्सदा ॥ ८२ ॥
 वाक्पतिर्जायते धीरो जीवेच्चन्द्रार्कतारकम् ।

वज्रतुण्डावटिका ।

कान्तपाषाणमाक्षीकं टङ्कणं कर्कटास्थि च ॥ ८३ ॥
 सुहृर्कक्षीरभूनागं सर्वमेतत्समं भवेत् ।
 स्त्रीस्तन्येन दिनं मर्द्यं तेन मूषां प्रलेपयेत् ॥ ८४ ॥
 तन्मध्ये द्रुतसूतं तु वज्रभस्म समं समम् ।
 क्षिप्वा रुद्धा पुटे पच्याद्गजाख्ये याममात्रकम् ॥ ८५ ॥
 ततः प्रलिप्तमूषायां क्षिप्वा रुद्धा धमेद्दृढात् ।
 एवं पुनः पुनः कार्यं वज्रसूतं मिलत्यलम् ॥ ८६ ॥
 ततस्तस्यैव दातव्यं समं काचं सटङ्कणम् ।
 एवं मूषाशते देयं तुल्यं तुल्यं धमन् धमन् ॥ ८७ ॥
 तेजःपुञ्जो रसेन्द्रोऽसौ भवेन्मार्तण्डसंनिभः ।
 गुटिका वज्रतुण्डेयं वक्त्रस्था मृत्युनाशिनी ॥ ८८ ॥
 वर्षमात्राच्च संदेहो रुद्रतुल्यो भवेन्नरः ।
 तस्य मूत्रपुरीषाभ्यां पूर्ववत्काञ्चनं भवेत् ॥ ८९ ॥
 पञ्चाङ्गं भक्षयेत्कर्षं रुदन्त्या मधुसर्पिषा ।

गगनेश्वरीगुटिका ।

टङ्कणं कर्कटास्थीनि ऊर्णा चैव शिलाजतु ॥ ९० ॥

महिषीकर्णनेत्रोत्थं मलं स्त्रीस्तन्यकैः समम् ।
 पिष्ट्वा तल्लिप्तमूषायामभ्रसत्त्वं क्षिपेद्धमेत् ॥ ९१ ॥
 सत्त्वतुल्यं क्षिपेत्तत्र पूर्ववद्द्रुतपारदम् ।
 द्रवं दिव्यौषधीनां च दत्त्वा तत्रैव तद्धमेत् ॥ ९२ ॥
 मिलितो जायते वद्धः पूर्ववत्काचटङ्कणैः ।
 ध्मातो मूषाशतेनायं तेजःपुञ्जो भवेद्द्रसः ॥ ९३ ॥
 वर्षकं धारयेद्धक्त्रे शिवतुल्यो भवेन्नरः ।
 अजरामरकारीयं गुटिका गगनेश्वरी ॥ ९४ ॥
 बिल्वबीजोत्थितं तैलं निष्कमात्रं पिबेदनु ।
 उदरे जायते वह्निः पिबेत्क्षीरं पुनः पुनः ॥ ९५ ॥
 साक्षाज्जातिस्सरत्वं च कवित्वं श्रुतधारणम् ।
 खेचरत्वमदृश्यत्वं जायते नात्र संशयः ॥ ९६ ॥

आनन्दगुटिका ।

अग्निमन्थो वज्रवल्ली सूरणं वनमूरणम् ।
 चित्रकश्च द्रवैरेषां शुद्धमृतं दिनावधि ॥ ९७ ॥
 मर्दयेत्तप्तखल्वे तु तं रसं पलमात्रकम् ।
 पलं पलं तालवङ्गौ तत्सर्वं चाम्लवेतसैः ॥ ९८ ॥
 मर्दयेद्दिनमेकं तु कृत्वा तं गोलकं पुनः ।
 चतुःपलां नागमूषां कृत्वा तस्यां तु तत्क्षिपेत् ॥ ९९ ॥
 चतुष्पले शुद्धताम्रसंपुटे तां निरोधयेत् ।
 मृण्मूषायां तु तां रुद्ध्वा आरण्योत्पलकैः पुटेत् ॥ १०० ॥
 शतद्रव्यप्रमाणैस्तु स्वाङ्गशीतं समुद्धरेत् ।
 सर्वं दिव्यौषधद्रवैर्मर्दयेद्दिवसत्रयम् ॥ १०१ ॥
 चतुर्निष्कमिता कार्या वटिका, शोषयेत्ततः ।
 एकैकां वज्रमूषायां रुद्ध्वा तीव्राग्निना धमेत् ॥ १०२ ॥

आनन्दगुटिका ह्येषा वक्रस्था मृत्युनाशिनी ।
 वत्सरान्नात्र संदेहो जीवेद्ब्रह्मदिनत्रयम् ॥ १०३ ॥
 तैलं वातारिवीजोत्थं गोक्षीरैर्निष्कमात्रकम् ।
 कामणार्थं पिबेन्नित्यं शीघ्रसिद्धिकरं परम् ॥ १०४ ॥

वज्रखेचरिकावटिका ।

वज्रभस्मसमं सूतं हंसपाद्या द्रवैरुग्रहम् ।
 मर्दितं द्रव्णमूषायां लिप्तायां चान्धितं पुटेत् ॥ १०५ ॥
 भूधराख्ये दिवारात्रौ समुद्धृत्याथ तस्य वै ।
 पूर्वांशं पारदं दत्त्वा हंसपाद्या द्रवैरुग्रहम् ॥ १०६ ॥
 मर्दितं द्रव्णलिप्तायां मूषायां चान्धितं धमेत् ।
 तत्स्रोतं धमनाच्छोध्यं काचटङ्कणयोगतः ॥ १०७ ॥
 नक्षत्राभं भवेद्यावत्तावद्दाम्यं पुनः पुनः ।
 तद्रसं व्योमसत्त्वं च काञ्चनं च समं समम् ॥ १०८ ॥
 समावर्त्य ततः कार्या गुटिका वक्रमध्यगा ।
 वज्रखेचरिका नाम वत्सरान्मृत्युनाशिनी ॥ १०९ ॥
 वलीपालितनिर्मुक्तो दिव्यकायो भवेन्नरः ।
 निर्गुण्डीमुनिचूर्णं तु कर्षमाज्यैः पिबेदनु ॥ ११० ॥

रत्नेश्वरी गुटिका ।

कान्तं शुल्बं समं चूर्ण्यं वज्रमूषान्धितं धमेत् ।
 तत्स्रोतसिद्धचूर्णं तु गन्धकाम्लेन मर्दयेत् ॥ १११ ॥
 रुद्धा सम्यक्पुटे पच्यात्समुद्धृत्याथ मर्दयेत् ।
 पूर्ववत्क्रमयोगेन पुटेद्वारांश्चतुर्दश ॥ ११२ ॥
 वज्रेण द्वन्द्वितं स्वर्णमनेनैव तु रञ्जयेत् ।
 मूषामध्ये धमन्नेवं सप्तवारं समं क्षिपेत् ॥ ११३ ॥
 तत्स्रोतं चूर्णितं भाव्यं स्त्रीपुष्पेण दिनावधि ।
 तत्तुल्यं द्रुतसूतं तु सर्वं यामं विमर्दयेत् ॥ ११४ ॥

वेष्टयेद्भूर्जपत्रेण वस्त्रे बद्ध्वा पचेत्त्रयहम् ।
 दोलायत्रे सारनाले जातं गोलं समुद्धरेत् ॥ ११५ ॥
 गान्धारी जीवनी चैव लाङ्गली चेन्द्रवारुणी ।
 एतासां पिण्डकल्केन वेष्टयेत्पूर्वगोलकम् ॥ ११६ ॥
 अन्धयित्वा दिनं पच्याद्भूधरे तं समुद्धरेत् ।
 पुनर्लेप्यं पुनः पाच्यं चतुर्दशदिनावधि ॥ ११७ ॥
 गुटिका जायते दिव्या नाम्ना रत्नेश्वरी तथा ।
 वक्रस्था वर्षमात्रं तु नन्दितुल्यो भवेन्नरः ॥ ११८ ॥
 जीवेद्वर्षसहस्राणि दिव्यतेजा महाबलः ।
 वर्षद्वादशपर्यन्तं यस्य वक्रे स्थिता तु सा ॥ ११९ ॥
 तस्य प्रस्वेदसंपर्कादिष्टलोहानि काञ्चनम् ।
 जायन्ते नात्र संदेहः सत्यमीश्वरभाषितम् ॥ १२० ॥
 पञ्चाङ्गचूर्णं मध्वाज्यै रुदन्त्युत्थं लिहेदनु ।
 दिव्यखेचरीवटिका ।
 स्वर्णं कृष्णाभ्रसत्त्वं च तारं ताम्रं सुचूर्णितम् ॥ १२१ ॥
 समांशं द्वन्द्वलिप्तायां मूषायां चान्धितं धमेत् ।
 तत्खोटं भागचत्वारि भागैकं मृतवज्रकम् ॥ १२२ ॥
 माक्षिकं तीक्ष्णकान्तं च भागैकैकं सुचूर्णितम् ।
 समस्तं द्वन्द्वलिप्तायां मूषायां चान्धितं धमेत् ॥ १२३ ॥
 तत्खोटं सूक्ष्मचूर्णं तु चूर्णांशं द्रुतसूतकम् ।
 त्रिदिनं तप्तखल्वे तु मर्द्यं दिव्यौषधिद्रवैः ॥ १२४ ॥
 रुद्ध्वाऽथ भूधरे पच्यादहोरात्रात्समुद्धरेत् ।
 द्रुतसूतं पुनस्तुल्यं दत्त्वा मर्द्यं पुटेत्तथा ॥ १२५ ॥
 इत्येवं सप्तवारांस्तु द्रुतं सूतं समं समम् ।
 दत्त्वा मर्द्यं पुटे पच्याज्जायते भस्मसूतकः ॥ १२६ ॥
 भस्मसूतसमं गन्धं दत्त्वा रुद्ध्वा धमेद्दृढम् ।
 जायते गुटिका दिव्या विख्याता दिव्यखेचरी ॥ १२७ ॥

वर्षेकं धारयेद्वक्त्रे जीवेत्कल्पसहस्रकम् ।
 तस्य मूत्रपुरीषाभ्यां सर्वलोहस्य लेपनात् ॥ १२८ ॥
 जायते कनकं दिव्यं समावर्ते न संशयः ।
 पलद्वयं भृङ्गराजद्रवं चानु पिबेत्सदा ॥ १२९ ॥
 पूर्वोक्तं भस्मसूतं वा गुञ्जामात्रं सदा लिहेत् ।
 वर्षेकं मधुनाऽऽज्येन लक्षायुर्जायते नरः ॥ १३० ॥
 वलीपलितनिर्मुक्तो महाबलपराक्रमः ।

स्वर्णवैक्रान्तबद्धरसः ।

स्वर्णं वैक्रान्तसत्त्वं च द्वन्द्वितं जारयेद्रसे ॥ १३१ ॥
 समांशं तु भवेद्यावत्ततस्तेनैव सारयेत् ।
 समेन जायते बद्धो धारयेत्तं मुखे सदा ॥ १३२ ॥
 संवत्सरप्रयोगेण जराकालापमृत्युजित् ।
 कुमार्या दलजं द्रावं सितायुक्तं पिबेदनु ॥ १३३ ॥
 स्वर्णवैक्रान्तबद्धोऽयं ब्रह्मायुर्यच्छते नृणाम् ।

वैक्रान्तवटिका ।

वैक्रान्तसत्त्वतुल्यांशं शुद्धसूतं विमर्दयेत् ॥ १३४ ॥
 दिनं दिव्यौषधद्रावैस्तद्गोलं निगडेन वै ।
 लिप्त्वा लवणगर्भायां वज्रमूष्यां निरोधयेत् ॥ १३५ ॥
 छायायां शोषयेत्सन्धिं त्रिदिनं तुषवह्निना ।
 खेदयेद्वा करीषाग्नौ दिवारात्रमथोद्धरेत् ॥ १३६ ॥
 तद्गोलं निगडेनैव लिप्त्वा तद्वन्निरुध्य च ।
 छायाशुष्कं धमेद्गाढं बन्धमायाति निश्चितम् ॥ १३७ ॥
 वर्षेकं धारयेद्वक्त्रे जीवेद्ब्रह्मदिनत्रयम् ।
 वैक्रान्तगुटिका ह्येषा सर्वकामफलप्रदा ॥ १३८ ॥
 कर्षेकं त्रिफलाचूर्णं मध्वाज्याभ्यां लिहेदनु ।

दिव्यखेचरीगुटिका ।

हेम्ना यद्द्वन्द्वितं वज्रं कुर्यात्तस्मूक्ष्मचूर्णितम् ॥ १३९ ॥
 एतद्देयं गुह्यमूते मूषायामधरोत्तरम् ।
 यादमात्रं प्रयत्नेन रुद्धा सन्धिं विशोषयेत् ॥ १४० ॥
 भूधराख्ये दिनं पच्यात्समुद्धृत्याथ मर्दयेत् ।
 दिव्यौषधफलद्रावैस्तप्तखल्वे दिनावधि ॥ १४१ ॥
 रुद्धाऽथ भूधरे पच्याद्दिनं लघुपुटैः पुटेत् ।
 समुद्धृत्य पुनस्तद्वन्मर्द्य रुद्धा दिनत्रयम् ॥ १४२ ॥
 तुषाग्निना शनैः खेद्यमूर्ध्वाधः परिवर्तयन् ।
 जायते भस्ममूतोऽयं सर्वयोगेषु योजयेत् ॥ १४३ ॥
 द्रुतसूतस्य भागैकं भागैकं पूर्वभस्मकम् ।
 शुद्धनागस्य भागैकं सर्वमम्लेन मर्दयेत् ॥ १४४ ॥
 अन्धमूषागतं धाम्यं खोटो भवति तद्रसः ।
 धमेत्प्रकटमूषायां यावन्नागक्षयो भवेत् ॥ १४५ ॥
 द्रुतसूतप्रकारेण द्रावयित्वा त्विमं रसम् ।
 निक्षिपेत्कच्छपे यत्रे विडं दत्त्वा दशांशतः ॥ १४६ ॥
 स्वर्णादिसर्वलोहानि क्रमेणैव च जारयेत् ।
 प्रत्येकं षड्गुणं पश्चाद्भ्रद्रद्वन्द्वं च जारयेत् ॥ १४७ ॥
 त्रिगुणं तु भवेद्यावत्ततो रत्नानि वै क्रमात् ।
 जारयेद्द्रावितान्येव प्रत्येकं त्रिगुणं शनैः ॥ १४८ ॥
 ततो यन्नात्समुद्धृत्य दिव्यौषधद्रवैर्दिनम् ।
 मर्द्य रुद्धा धमेद्द्राढं जायते गुटिका शुभा ॥ १४९ ॥
 पूजयेदङ्कुशीमन्त्रैर्नाम्नेयं दिव्यखेचरी ।
 यस्य वक्त्रे स्थिता ह्येषा स भवेद्भैरवोपमः ॥ १५० ॥
 दिव्यतेजा महाकायः खेचरत्वेन गच्छति ।
 यत्रेच्छा तत्र तत्रैव क्रीडते ह्यङ्गनादिभिः ॥ १५१ ॥

महाकल्पान्तपर्यन्तं तिष्ठत्येव न संशयः ।
 तस्य मूत्रपुरीषाभ्यां ताम्रं भवति काञ्चनम् ॥ १५२ ॥
 पलाशपुष्पचूर्णं तु तिलाः कृष्णाः सशर्कराः ।
 सर्वं पलत्रयं स्वादेन्नित्यं स्यात् क्रामणे हितम् ॥ १५३ ॥

प्रचण्डखेचरीगुटिका ।

चूर्णमश्वसुरस्यैव गुह्यसूते समं क्षिपेत् ।
 त्रिदिनं मातुलुङ्गाम्लैस्तत्सर्वं मर्दयेद्दृढम् ॥ १५४ ॥
 सूततुल्यं मृतं वज्रं तस्मिन् क्षिप्त्वाऽथ मर्दयेत् ।
 तप्तखल्वे दिनं चाम्लैस्तद्रोलं चान्धितं पुटेत् ॥ १५५ ॥
 दिनैकं भूधरे यत्रे भागैकं पूर्वपारदम् ।
 क्षिप्त्वा तस्मिन् दृढं मर्द्यं मातुलुङ्गद्रवैर्दिनम् ॥ १५६ ॥
 रुद्धाऽथ पूर्ववत्पच्यात्पुनर्देयश्च पारदः ।
 मर्द्यं पाच्यं यथापूर्वमेवं कुर्याच्च सप्तधा ॥ १५७ ॥
 रसं पुनः पुनर्दत्त्वा स्यादेवं भस्मसूतकः ।
 योजयेत्सर्वयोगेषु जरामृत्युहरो भवेत् ॥ १५८ ॥
 भागैकं नागचूर्णस्य भागैकं पूर्वभस्मनः ।
 द्रुतसूतस्य भागैकं खोटं कुर्याच्च पूर्ववत् ॥ १५९ ॥
 तद्ब्रह्म्यं गते नागे द्रावितं जारयेत्पुनः ।
 पूर्ववल्लोहरत्नान्तं जीर्णे बद्धा स्थिता मुखे ॥ १६० ॥
 प्रचण्डखेचरी नाम्नी गुटिका खे गतिप्रदा ।
 पूर्ववल्लभते वीरः फलमत्यन्तदुर्लभम् ॥ १६१ ॥
 निर्गुण्डीमूलचूर्णं तु कर्षं तक्रैः पिबेदनु ।

कङ्कालखेचरीगुटिका ।

शुद्धसूतस्य दातव्यं कलांशं मृतवज्रकम् ॥ १६२ ॥
 तत्सर्वमम्लवर्गेण तप्तखल्वे दिनत्रयम् ।
 मर्दयित्वा तत्रस्तेन लेपयेत्समभागतः ॥ १६३ ॥

पक्वबीजस्य पत्राणि तानि भानुदलैः पुनः ।
 वेष्टितानि निरुध्याथ निखनेच्चुष्टिगर्भतः ॥ १६४ ॥
 आच्छाद्य ज्वालयेत्तत्र काष्ठार्थिं दिवसत्रयम् ।
 उद्धृत्य द्रन्द्वलिप्तायां मूषायां तं निरोधयेत् ॥ १६५ ॥
 करीषाशौ पुटे पच्यादहोरात्रात्समुद्धरेत् ।
 वासनासुखिते सूते तुल्यमेतद्विनिक्षिपेत् ॥ १६६ ॥
 अम्लेन मर्दयेद्यामं जातं गोलं समुद्धरेत् ।
 क्षिपेज्जम्बीरगर्भे तं वस्त्रे बद्ध्वा त्र्यहं पचेत् ॥ १६७ ॥
 दोलायत्रे सारनाले जायते गुटिका शुभा ।
 कङ्कालखेचरी नाम्ना वक्रस्था मृत्युनाशिनी ॥ १६८ ॥
 वर्षिकं धारयेद्यस्तु स जीवेद्ब्रह्मणो दिनम् ।
 गन्धकं गुग्गुलुं तुल्यमाज्यैः कर्षं लिहेदनु ॥ १६९ ॥
 कालविध्वंसिका वटिका ।
 कृष्णाभ्रकस्य सत्त्वं तु कान्तमाक्षीककाञ्चनम् ।
 तीक्ष्णं सौवीरचूर्णं च तुल्यं रुद्ध्वा धमेद्दृढम् ॥ १७० ॥
 तत्खोटं सूक्ष्मचूर्णं तु द्रुतसूतसमं भवेत् ।
 सूतार्धं मारितं वज्रं सर्वमम्लेन मर्दयेत् ॥ १७१ ॥
 दिनैकं तप्तखल्वे तु तं रुद्ध्वा भूधरे पचेत् ।
 अहोरात्रात्समुद्धृत्य तत्समं पूर्वसूतकम् ॥ १७२ ॥
 दत्त्वा दिव्यौषधद्रावैर्मर्द्यं सर्वं दिनावधि ।
 पूर्ववद्भूधरे पच्यादुत्सूतं पुनः समम् ॥ १७३ ॥
 दत्त्वा मर्द्यं पुनः पच्यादित्येवं सप्तवारकम् ।
 एतद्भस्मसमं गन्धं दत्त्वा चान्ध्यं धमेद्दृढम् ॥ १७४ ॥
 जायते गुटिका दिव्या कालविध्वंसिका परा ।
 यस्य वक्रे स्थिता ह्येषा तस्य कालः करोति किम् १७५
 वर्षषट्कप्रयोगेण जीवेत्कल्पसहस्रकम् ।
 तद्गात्रस्वेदमात्रेण सर्वलोहानि काञ्चनम् ॥ १७६ ॥

जायन्ते नात्र संदेहः शिवाम्बु कामकं पिबेत् ।

पञ्चानना गुटिका ।

स्वर्णतारार्ककान्तं च तीक्ष्णचूर्णं समं समम् ॥ १७७ ॥

द्वन्द्वमेलापलिप्तायां मूषायां चान्धितं धमेत् ।

तत्खोटं चूर्णितं कृत्वा चाभिषिक्तं तु पूर्ववत् ॥ १७८ ॥

समुखे जारयेत्सूते यावत्पञ्चगुणं क्रमात् ।

दिव्यौषधद्रवैस्तं वै मर्दयेद्विसत्रयम् ॥ १७९ ॥

अन्धमूषागतं ध्मातं जायते गुटिका शुभा ।

नाम्ना पञ्चानना धार्या वक्त्रे संवत्सरावधि ॥ १८० ॥

वलीपलितनिर्मुक्तो जीवेच्चन्द्रार्कतारकम् ।

हस्तिकर्णी समूला तु चूर्ण्या मध्वाज्यसंयुता ॥ १८१ ॥

स्निग्धभाण्डे तु तां रुद्ध्वा धान्यराशौ निवेशयेत् ।

त्रिसप्ताहात्समुद्धृत्य पलैकं भक्षयेदनु ॥ १८२ ॥

शतवेधिकादिगुटिकाः ।

ऋद्धिखण्डे तु यत्प्रोक्तं विविधं रसबन्धनम् ।

अत्र तस्यैव वक्ष्यामि देहवेधक्रमं यथा ॥ १८३ ॥

जारितैर्बन्धितैस्तैस्तै रसराजैः पृथक्पृथक् ।

कारयेद्गुटिकां दिव्यां बदराण्डप्रमाणकाम् ॥ १८४ ॥

सा धार्या वत्सरं वक्त्रे खानुरूपफलप्रदा ।

गुटिका शतवेधी स्याद्युगायुष्यकरी नृणाम् ॥ १८५ ॥

सहस्रवेधी गुटिका अष्टकल्पान्तरक्षिका ।

लक्षवेधकरी या तु सा दत्ते विष्णुवद्भलम् ॥ १८६ ॥

वेधिका दशलक्षे या सा रुद्रपददायिनी ।

कोटिवेधकरी या सा ईश्वरत्वकरी नृणाम् ॥ १८७ ॥

वेधिका दशकोटीनां सा सदाख्यपदप्रदा ।

गुटिकाऽर्जुदवेधी या सा श्रीकण्ठपदग्रदा ॥ १८८ ॥
 सम्यग्भवपदं दत्ते गुटिका शङ्खवेधिका ।
 धूम्रवेधी तु या सिद्धा सा शक्तिपददायिनी ॥ १८९ ॥
 पराशक्तिपदं दत्ते स्पर्शवेधकरी तु या ।
 शब्दवेधकरा या तु सा यस्य वत्सरावधि ॥ १९० ॥
 वक्त्रे स्थिता स वै सिद्धो नित्यं नित्यपदं लभेत् ।
 स्वेच्छाचारी वज्रकायो वज्रपातैर्न भिद्यते ॥ १९१ ॥
 तस्य मूत्रपुरीषाभ्यां सर्वलोहानि काञ्चनम् ।
 जायन्ते खेदसंपर्काद्वात्रसंस्पर्शनादपि ॥ १९२ ॥
 सर्वेषामुक्तयोगानामतु स्याच्छुद्धगन्धकम् ।
 पलार्थं भक्षयेन्नित्यं रससंक्रामणे हितम् ॥ १९३ ॥
 कालि कालि महाकालि मांसशोणितभोजिनि ।
 रक्तकृष्णमुखे देवि रससिद्धिं ददस्व मे ॥ १९४ ॥ स्वाहा
 अनेन सिद्धमन्त्रेण शक्तिचक्रं प्रपूजयेत् ।
 कालिकां भैरवं सिद्धान् कुमारीं साधितं रसम् ॥ १९५ ॥
 ततो रसायनं दिव्यं सेवयेत् सिद्धिमाप्नुयात् ।
 गुटिकां धारयेद्वक्त्रे पूर्वमन्त्रं जपेत्सदा ॥ १९६ ॥
 रसमन्त्रप्रयोगेण शीघ्रं सिद्धिमवाप्नुयात् ।
 कालान्तरससिद्धिकरणप्रकारः ।
 कालान्तरससिद्धिर्या प्रोक्ता मन्यानभैरवे ॥ १९७ ॥
 तदर्थं पञ्च तत्त्वानि षष्टं जीवं च साधयेत् ।
 काकिन्याः पुष्पकाले तु सङ्गं कृत्वा समाहरेत् ॥ १९८ ॥
 तद्योनिस्थं रजोबीजं गगनं तं विदुर्बुधाः ।
 काकिन्युत्पन्नपुत्रस्य सद्योविद्वायुरुच्यते ॥ १९९ ॥
 तेजस्तु काकिनीपुष्पं जलं तत्पुत्रशोणितम् ।

काकिनीपुत्रसर्वाङ्गं पृथिवीतत्त्वमुच्यते ॥ २०० ॥
 रससेवकदेहोत्थवीर्यं जीवस्तु कथ्यते ।
 तत्प्रत्येकं कोटिवेधं कर्षेकं रससंयुतम् ॥ २०१ ॥
 कृत्वा संरक्षयेद्भिन्नं सुपिष्टं गोलकीकृतम् ।
 उन्नतं पौरुषं यावद्विस्तारेण तदर्धकम् ॥ २०२ ॥
 कुर्यात्ताम्रकटाहं तु स्थूलं यावत् षडङ्गुलम् ।
 चतुर्मुखस्य कोष्ठस्य पृष्ठे धार्यं दृढं यथा ॥ २०३ ॥
 गोघृतं नरतैलं च समभागेन मेलयेत् ।
 तेनापूर्य कटाहं तं सिद्धचक्रं ततोऽर्चयेत् ॥ २०४ ॥
 कुमारीगुरुदेवाग्नीन् भैरवं भैरवीयुतम् ।
 तर्पयेद्भलिमांसेन क्षेत्रपालं च पूजयेत् ॥ २०५ ॥
 धमनं तत्र कुर्वीत चतुर्दिक्षु शनैः शनैः ।
 चतुर्भिर्वङ्कनालैश्च खदिराङ्गारयोगतः ॥ २०६ ॥
 सुतप्तं फेननिर्मुक्तं निर्धूमं च यदा भवेत् ।
 चन्द्रार्कग्रहनक्षत्रदेवताभुवनानि च ॥ २०७ ॥
 नमस्कृत्य गुरुं देवं देहं तत्र विनिक्षिपेत् ।
 सुद्रुतं तं विजानीयाच्चिक्षिपेत्पार्थिवं रसम् ॥ २०८ ॥
 धमन्नत्रैव यत्नेन यावत्तत्कल्कतां व्रजेत् ।
 अप्तच्चाख्यं रसं तस्मिन् क्षिपेद्रक्तं भवेत्तु तत् ॥ २०९ ॥
 वायुयुक्तं रसं क्षिप्त्वा शुभ्रवर्णं प्रजायते ।
 तैजोयुक्तं रसं क्षिप्याद्द्वनीभूतं भवेत्तु तत् ॥ २१० ॥
 तत आकाशसंयुक्तं रसं तत्र विनिक्षिपेत् ।
 आवर्तितं सुवर्णाभं जायते तत्र निक्षिपेत् ॥ २११ ॥
 जीवयुक्तं रसं दिव्यं ततो हुङ्कारमुचरेत् ।
 कृत्वा तत्र महारावं हुङ्कारत्रयसंयुतम् ॥ २१२ ॥
 ततश्चोत्तिष्ठते सिद्धः पूर्वाद्दे भास्करो यथा ।
 दिव्यतेजा महाकायो महाबलपराक्रमः ॥ २१३ ॥

नवनागसहस्राणां बलं तस्याधिकं भवेत् ।
 जीवते वज्रदेहः सन् सत्यं सत्यं शिवोदितम् ॥२१४॥
 जराजर्जरिताङ्गानामन्धानां पङ्गुकुष्ठिनाम् ।
 नष्टवाग्जडषण्डानां कुब्जानां कुष्ठदेहिनाम् ॥ २१५ ॥
 अनेकव्याधियुक्तानां भ्रान्तोन्मत्तपिशाचिनाम् ।
 किं पुनः स्वच्छदेहानां भूपानां रससेविनाम् ॥ २१६॥
 वीराणां साधकानां च दिव्यसिद्धिप्रदो भवेत् ।
 तस्माद्वीरतरो योज्र भैरवोऽसौ न संशयः ॥ २१७ ॥
 वज्रकायो भवेत्सिद्धो मेधावी दिव्यरूपवान् ।
 अर्धयोजनविस्तीर्णं विमानं चाप्सरोयुतम् ॥ २१८ ॥
 आयाति नात्र संदेहस्तस्य सिद्धस्य संमुखम् ।
 तत्रारूढो रूद्रलोके क्रीडते भैरवो यथा ॥ २१९ ॥
 धुत्पिपासाविनिर्मुक्तो जगन्नाशे न नश्यति ।
 भुञ्जानः सर्वभोगांश्च योगिनां स प्रियो भवेत् ।
 इच्छासिद्धो महावीरो नित्यानन्दमयो भवेत् ॥२२०॥
 दृष्ट्वा समस्तमनुभूय रसायनेषु
 सारातिसारसुखसाध्यतरं नराणाम् ।
 देहस्य दार्ढ्यकरणे गुटिकाप्रयोगाः
 प्रोक्ताः परं शिवकराः सततं सुसिद्ध्यै ॥ २२१ ॥

इति पार्वतीपुत्रश्रीनित्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे रसायनखण्डे
 गुटिकारसायनं नाम तृतीयोपदेशः ।

अथ चतुर्थोपदेशः ।

मृतगन्धगगनायसशुल्बं मारितं च परमामृतीकृतम् ।
 इष्टमेकमपि मूलिकागणं देहसिद्धिकरमाशु सेवितम् ॥ १ ॥

कान्तादिमहारसायनम् ।

मृतकान्ताभ्रकं मृतं गन्धं भृङ्गविडङ्गकम् ।
 त्वग्वर्जं विल्वबीजं च प्रत्येकं पलषोडश ॥ २ ॥
 त्रिंशत्पलं त्र्यूषणं च त्रिंशत्त्रिंशद्भृतं मधु ।
 चित्रमूलं दशपलं सर्वं चूर्णं विलोडयेत् ॥ ३ ॥
 पलानि त्रिफलायास्तु विंशपूर्वं चतुःशतम् ।
 काथ्यमष्टगुणैस्तोयैर्ग्राह्यमष्टावशेषितम् ॥ ४ ॥
 कषायं भावयेत्तेन मासैकं पूर्वलोडितम् ।
 लोहपात्रे खरे घर्मे तत्पलार्धं सदा पिबेत् ॥ ५ ॥
 क्षीरैः शयनकाले तु वर्षान्मृत्युजरापहम् ।
 बालो निविडसंधिश्च जीवेच्चन्द्रार्कतारकम् ॥ ६ ॥
 महारसायनं दिव्यं कामिनीशततोषकम् ।

रसायना अभ्रकयोगाः ।

अग्निवर्णं क्षिपेत्क्षीरे कृष्णाभ्रं वह्नितापितम् ॥ ७ ॥
 भिन्नपत्रं ततः कृत्वा जलमध्ये विनिक्षिपेत् ।
 त्रिंशत्पलानि यत्नेन मरिचं पलपञ्चकम् ॥ ८ ॥
 चूर्णितं निक्षिपेत्तस्मिन्निदिनान्ते समुद्धरेत् ।
 तत्सर्वं पेषयेच्छ्लक्ष्णं सितवस्त्रेण बन्धयेत् ॥ ९ ॥
 जलपूर्णे घटे घर्मे दोलायत्रेण धारयेत् ।
 शुष्के तोये पुनस्तोयं दद्याद्यावज्जले गतम् ॥ १० ॥
 तदभ्रकं ततो वस्त्रं संत्यजेद्रक्षयेज्जलम् ।
 त्रिंशद्भागं ततः कुर्यात्तज्जलं साभ्रकं सुधीः ॥ ११ ॥
 तद्भागैकेन संलोड्य पलैकं श्वेततण्डुलात् ।
 त्रिंशत्पले गवां क्षीरे तत् पचेच्चाथ शीतलम् ॥ १२ ॥
 मध्वाज्यैर्द्विपलैर्युक्तं निष्कैकैश्च मरीचकैः ।
 साधको भक्षयेन्नित्यं मासान्मृत्युजरापहम् ॥ १३ ॥

केशा दन्ता नखास्तस्य पतन्ति ह्युद्भवन्ति च ।
 वज्रकायो भवेत्सिद्धो वायुवेगो महाबलः ॥ १४ ॥
 अमृताभ्रकयोगोऽयं शम्भुना गदितः पुरा ।
 मृताभ्रं गन्धकं शुद्धं कणा सर्वं समं घृतैः ॥ १५ ॥
 कर्षकं भक्षयेन्नित्यं वर्षान्मृत्युजरापहम् ।
 कोरुण्टकस्य पत्राणि मृताभ्रं गन्धकं समम् ॥ १६ ॥
 तत्सर्वं नीलिकाद्रवैः सप्ताहं भाव्यमातपे ।
 तत्कर्षकं पिबेत्क्षीरैरब्दान्मृत्युजरापहम् ॥ १७ ॥
 मृताभ्रकस्य कर्षकं गवां क्षीरं पलं तथा ।
 समूलपत्रां सर्पाक्षीं सार्द्रां पिष्ट्वा च गन्धकम् ॥ १८ ॥
 एकीकृत्य पिबेत्सर्वं वर्षैकेन जरां जयेत् ।
 वज्रकायः खेचरश्च जीवेद्ब्रह्मदिनत्रयम् ॥ १९ ॥
 मृताभ्रं कान्तलोहं च त्रिफला मागधी समम् ।
 पञ्चाङ्गं बदरीचूर्णमभ्रतुल्यं नियोजयेत् ॥ २० ॥
 सितामध्वाज्यसंयुक्तं पलार्धं भक्षयेत्सदा ।
 हन्ति वर्षाजरां मृत्युमायुः स्याद्ब्रह्मणो दिनम् ॥ २१ ॥

'अमृतक्रीडे विष्णुसंवरणि स्वाहा ॥' अनेन मन्त्रेण सर्वे
 अभ्रकयोगा अभिमन्त्र्य भक्षणीयाः ।

रसायनाः कान्तयोगाः ।

मृतं कान्तं तिलाः कृष्णा बदरीफलचूर्णकम् ।
 काकतुण्डीबीजचूर्णं सर्वं तुल्यं प्रकल्पयेत् ॥ २२ ॥
 शाल्मलीमल्लिपत्राणां द्रवैर्भाव्यं दिनत्रयम् ।
 त्रिदिनं भृङ्गजैर्द्रवैर्भावितं शोषयेत्पुनः ॥ २३ ॥
 तस्मिंस्तुल्यं गुडं क्षिप्त्वा वटिकाः कर्षमात्रकाः ।
 रुदन्त्युत्थद्रवैः क्षीरैर्मध्वाज्याभ्यां पिबेत्सदा ॥ २४ ॥

वर्षेकेन जरां मृत्युं हन्ति सत्यं न संशयः ।
 मृतं कान्तं कृष्णतिलांस्त्रिफलां चूर्णयेत्समम् ॥ २५ ॥
 शाल्मलीकेतकीद्रावैर्लोडितं कान्तपात्रके ।
 स्थितं रात्रौ पिबेत्प्रातः पलार्धं मृत्युनाशनम् ॥ २६ ॥
 वत्सरैकाजरां हन्ति जीवेद्ब्रह्मादिनत्रयम् ।
 कान्तभस्म कणाचूर्णं निम्बनिर्यासमेव च ॥ २७ ॥
 त्रिफलातुल्यतुल्यांशं मध्वाज्याभ्यां पलार्धकम् ।
 लिहेन्मासाष्टकं नित्यं जीवेद्ब्रह्मादिनं नरः ॥ २८ ॥
 कुष्ठखण्डानि संपाच्य कषाये त्रैफले समे ।
 शोषयित्वा विचूर्ण्यथ तानि कान्तं मृतं समम् ॥ २९ ॥
 मध्वाज्याभ्यां लिहेत्कर्षं वर्षान्मृत्युजरापहम् ।
 कोरुण्टपत्रचूर्णं तु कान्तभस्म तिला गुडम् ॥ ३० ॥
 तुल्यं भक्ष्यं पलार्धं तद्वर्षान्मृत्युजरापहम् ।
 कान्तभस्म समं गन्धं तैलैर्ज्योतिष्मतीभवैः ॥ ३१ ॥
 लिहेन्नित्यं चतुर्निष्कं ब्रह्मायुर्जायते नरः ।
 बृहस्पतिसमो वाचा वत्सराद्भवति ध्रुवम् ॥ ३२ ॥
 मृततीक्ष्णं त्रयो भागाः शुद्धगन्धाष्टभागकम् ।
 घर्मे भाव्यं त्रिसप्ताहं तत्सर्वं कन्यकाद्रवैः ॥ ३३ ॥
 गोक्षीरैस्तत्पिबेत्कर्षं जीवेद्ब्रह्मादिनत्रयम् ।
 वर्षमात्रान्न संदेहो दिव्यतेजा महाबलः ॥ ३४ ॥
 मृतं कान्तं शिला शुद्धा तुल्यं मध्वाज्यकैलिहेत् ।
 निष्कं निष्कं तु वर्षकं जीवेद्ब्रह्मादिनत्रयम् ॥ ३५ ॥
 त्रिनिष्कं मृततीक्ष्णं तु मुण्डं वा कान्तमेव वा ।
 पिबेद्भारोष्णपयसा वयःस्तम्भकरं नृणाम् ॥ ३६ ॥
 वर्षद्वयप्रयोगेण जीवेदाचन्द्रतारकम् ।

सम्यकान्तमये पात्रे धात्रीचूर्णं शिवाम्बुना ॥ ३७ ॥
 रात्रौ पलैकं संलिप्य प्रातरुत्थाय भक्षयेत् ।
 वलीपलितनिर्मुक्तो वत्सरान्मृत्युजिह्ववेत् ॥ ३८ ॥
 लेपयेत्कान्तपात्रान्तः पलैकं त्रिफलामधु ।
 दिवारात्रं स्थितं पेयं तन्नित्यं तु शिवाम्बुना ।
 वर्षान्मृत्युं जरां हन्ति जीवेद्वर्षशतत्रयम् ॥ ३९ ॥

‘ॐ हः अमृते अमृतशक्ति अमृतगन्धोपजीवि निष्पन्नं
 चन्द्रामृतं आज्ञापितं कुरु कुरु स्वाहा हे हे हं हः गम्’ इति
 गन्धकलोहयोर्भक्षणमन्त्रः ॥

सर्वेषां लोहयोगानामनु स्यात्क्षीरपानकम् ।
 आस्वादेत्स्वादुमुस्तानां स्वरसं दन्तपीडितम् ॥ ४० ॥
 मूलानि भक्षयेत्तासामास्यवैरसशान्तये ।
 वद्धे कोष्ठे तु दीप्ताग्रौ तप्तं क्षीरं पिबेत्सदा ॥ ४१ ॥
 स्नानमर्दनतीक्ष्णोष्णं विष्टम्भे सति वर्जयेत् ।
 ताम्बूलं भक्षयेन्नित्यं सकर्पूरं मुहुर्मुहुः ॥ ४२ ॥
 सम्यग्जीर्णे तु दीप्ताग्रौ पिबेत्पश्चाद्भुक्षितः ।
 शृतं क्षीरं ततोऽन्नं च सेव्यं लोहरसायने ॥ ४३ ॥

ब्रह्मवृक्षकल्पः ।

ब्रह्मवृक्षस्य पञ्चाङ्गं छायाशुष्कं सुचूर्णितम् ।
 मध्वाज्वाभ्यां लिहेत्कर्षं वर्षेकेन जरां जयेत् ॥ ४४ ॥
 जीवेद्वर्षसहस्रैकं दिव्यतेजा महाबलः ।
 ब्रह्मवृक्षस्य पुष्पाणि छायाशुष्काणि कारयेत् ॥ ४५ ॥
 त्रिंशत्पलं तु तच्चूर्णं चतुर्विंशत्पलं घृतम् ।
 एकीकृत्य क्षिपेद्भाण्डे तं रुद्ध्वा धान्यराशिगम् ॥ ४६ ॥
 कृत्वा मासात्समुद्धृत्य भागान् कुर्याच्चतुर्दश ।
 भागैकं भक्षयेन्नित्यं भुञ्जीत कान्तभाजने ॥ ४७ ॥

एवं मासत्रयं कुर्याद्ब्रजकायो भवेन्नरः ।
 तस्य मूत्रपुरीषाभ्यां ताम्रमायाति काञ्चनम् ॥ ४८ ॥
 ब्रह्मवृक्षस्य बीजानि चूर्णितानि घृतैः सह ।
 पूर्ववद्धान्यमध्ये तु क्षिप्त्वा मासात्समुद्धरेत् ॥ ४९ ॥
 पल्लकैकं सदा खादेद्ब्रह्मरान्मृत्युजिह्वेत् ।
 वलीपलितनिर्मुक्तो जीवेद्ब्रह्मदिनत्रयम् ॥ ५० ॥
 ब्रह्मबीजोत्थितं तैलं गवां क्षीरैः पलद्वयम् ।
 तुल्यैः पिवेद्भवेन्मूर्च्छा सिञ्चेत्तस्य मुखे पयः ॥ ५१ ॥
 व्रोधे क्षीरौदनं दद्यान्मासाज्ज्ञानी भवेन्नरः ।
 द्वितीये शुक्रतुल्यः स्यात्तृतीये वज्रवद्भवेत् ॥ ५२ ॥
 दूरश्रावी चतुर्थे तु पञ्चमे खेगतिर्भवेत् ।
 मासषट्के स्वयं कर्ता शिवतुल्यपराक्रमः ॥ ५३ ॥
 महाकल्पान्तपर्यन्तं जीवेद्द्वर्षैकसेवनात् ।
 ब्रह्मवृक्षमतिस्थूलं छेदयेद्दूर्ध्वभागतः ॥ ५४ ॥
 अधो रक्ष्यं त्रिहस्तं स्यात्तस्य मूर्ध्नि विलं कृतम् ।
 पकंघात्रीफलैः पूर्यं तत्काष्ठेन निरुध्य च ॥ ५५ ॥
 कुशैस्तु वेष्टयेत्सर्वं लेप्यं मृद्गोमयैः पुनः ।
 आवेष्ट्य वस्त्रखण्डेन लिम्पेन्मृद्गोमयैस्ततः ॥ ५६ ॥
 शुष्के गजपुटं देयं परितोऽरण्यकोत्पलैः ।
 स्वाङ्गशीतलमुद्धृत्य सद्व्राणि फलानि च ॥ ५७ ॥
 क्षिपेन्मध्वाज्यसंयुक्ते भाण्डे तान्येव भक्षयेत् ।
 यथेष्टं भृगृहान्तःस्थः क्षीराहारी जरां जयेत् ॥ ५८ ॥
 मांसद्वयेन वसुधां छिद्रां पश्यति निश्चितम् ।
 जीवेद्ब्रह्मदिनं यावत्सर्पवत्कञ्चुकं त्यजेत् ॥ ५९ ॥

१ 'महाबलः' ख. । २ 'तं तु घात्रीफलैः' ख. । ३ 'पाचितो' ख. ।
 ४ 'छिद्रं पश्यति मासाद्द्वै निवानानि च भूतले' ख. ।

श्वेतपालाशकल्पः ।

श्वेतपालाशपञ्चाङ्गं चूर्णितं मधुना सह ।
 कर्षकं भक्षयेन्नित्यं मासान्मृत्युजरापहम् ॥ ६० ॥
 ब्रह्मायुर्जायते सिद्धो वर्षमात्रान्न संशयः ।
 अजाघृतेन तद्बीजमेकैकं भक्षयेत्सदा ॥ ६१ ॥
 शरीरं भस्मना मर्द्य मासान्मृत्युजरां जयेत् ।
 जीवेद्ब्रह्मदिनं यावद्दिव्यकायो भवेन्नरः ॥ ६२ ॥
 अन्ये योगा यथा रक्ते ब्रह्मवृक्षे च ये गुणाः ।
 तथैव श्वेतपालाशे भवेयुः साधकस्य वै ॥ ६३ ॥

‘अमृतं कुरु कुरु अमृतमालिन्यै नमः ॥’ अनेन मन्त्रेण
 सर्वयोगाः सप्ताभिमन्त्रिता भक्षणीयाः ।

मुण्डीकल्पः ।

शुक्लपक्षेऽथ पूर्णायां पुष्ये वा श्रवणे तथा ।
 रेवत्यां वाऽथ संपूज्य मुण्डीपञ्चाङ्गमुद्धरेत् ॥ ६४ ॥
 छायाशुष्कं तु तच्चूर्णं कर्षं गोपयसा सह ।
 वर्षकैर्न जरां हन्ति जीवेद्द्वर्षशतत्रयम् ॥ ६५ ॥
 तस्य मूत्रपुरीषाभ्यां ताम्रं सौवर्णतां व्रजेत् ।
 तच्चूर्णं तु घृतैर्लेह्यं तद्वत्स्याद्बलमद्भुतम् ॥ ६६ ॥
 ‘ॐ नमोऽमृतोद्भवाय अमृतं कुरु कुरु स्वाहा ओं ह्रां सः ॥’
 इति औषधभक्षणमन्त्रः ।

देवदालीकल्पः ।

छायाशुष्कं देवदालीपञ्चाङ्गं चूर्णयेत्ततः ।
 मध्वाज्याभ्यां लिहेत्कर्षं वर्षान्मृत्युजरां जयेत् ॥ ६७ ॥
 जीवेत्कल्पसहस्रं तु रुद्रतुल्यो भवेन्नरः ।
 तच्चूर्णं कर्षमात्रं तु नित्यं पेयं शिवाम्बुना ॥ ६८ ॥
 पूर्ववज्जायते सिद्धिर्वत्सरान्नात्र संशयः ।
 तच्चूर्णं वाकुचीवह्निसर्पाक्षीभृङ्गराट्समम् ॥ ६९ ॥

चूर्णितं कर्षमात्रं तु नित्यं पेयं शिवाम्बुना ।
 वर्षान्मृत्युं जरां हन्ति छिद्रां पश्यति मेदिनीम् ॥७०॥
 पुनर्नवादेवदाल्योनीरैर्नित्यं पिबेन्नरः ।
 देवदाल्याश्च सर्पाक्ष्याः पलैकं वा शिवाम्बुना ॥ ७१ ॥
 पिबेत्स्यात्पूर्ववत्सिद्धिर्वत्सरात्रात्र संशयः ।
 देवदालीं च निर्गुण्डीं पिबेत्कर्षां शिवाम्बुना ।
 वर्षैकेन जरां हन्ति जीवेदाचन्द्रतारकम् ॥ ७२ ॥

ॐ अमृतगण रुद्रगणाम्भः स्वाहा । अयं च ग्रहणमन्त्रः ॥
 'नमो भगवते रुद्राय हुं फद् स्वाहा ।' अयं साधकस्य शिखा-
 बन्धनमन्त्रः ॥ 'ॐ चर र र ।' अयं भक्षणमन्त्रः ॥

श्वेतार्ककल्पः ।

पुष्ये श्वेतार्कमूलं तु ग्राह्यं छायाविशोषितम् ।
 चूर्णकर्षं गवां क्षीरैः पलद्वन्द्वैर्युतं पिबेत् ॥ ७३ ॥
 मासषट्काञ्जरां हन्ति जीवेद्ब्रह्मदिनत्रयम् ।
 द्रवं श्वेतार्कपत्राणां भृङ्गराजद्रवैः समम् ॥ ७४ ॥
 एकीकृत्यातपे शुष्कं चूर्णं क्षीरैश्चतुर्गुणैः ।
 मृद्भिना पचेत्तावद्यावत्पिण्डत्वमागतम् ।
 तैत्कर्षैकं घृतैर्लेह्यं वर्षात्स्यात्पूर्ववत्फलम् ॥ ७५ ॥
 'ॐ आं हं वासरमालिने स्वाहा ।' अयं भक्षणमन्त्रः ॥

हस्तिकर्णकल्पः ।

ग्राह्यं सोमत्रयोदश्यां हस्तिकर्णस्य पत्रकम् ।
 छायाशुष्कं तु तच्चूर्णं गवां क्षीरैः पिबेत्पलम् ॥ ७६ ॥
 वर्षमात्राञ्जरां हन्ति जीवेद्ब्रह्मदिनं नरः ।
 हस्तिकर्णस्य पञ्चाङ्गं छायाशुष्कं विचूर्णितम् ॥ ७७ ॥

कर्षमात्रं पिबेन्नित्यं मासैकमुदकैः सह ।
 आरनालैस्ततस्तक्रैर्दधिक्षीराज्यक्षौद्रकैः ॥ ७८ ॥
 प्रत्येकेन क्रमात्सेव्यं मासैकेन जरापहम् ।
 जीवेद्ब्रह्मदिनं सार्धं वज्रकायो महाबलः ॥ ७९ ॥

‘ॐ गरविषं दृष्टौ गृह्णामि स्वाहा ।’ हस्तिकर्णग्रहणमन्त्रः ॥
 ‘ॐ अमृतकुटीजातानां अमृतं कुरु कुरु स्वाहा ।’ अनेन
 पूजयेत् । ‘ॐ अमृतोद्भवाय अमृतं कुरु कुरु नित्यं नमो नमः ।’
 भक्षणमन्त्रः ॥

रुदन्तीकल्पः ।

रुदन्त्याश्चैव पञ्चाङ्गं छायाशुष्कं विचूर्णयेत् ।
 तदर्धं मुशलीचूर्णं मुशल्यर्धं फलत्रयम् ॥ ८० ॥
 मूलानां कतकोत्थानां तैलं पातालयत्रके ।
 ग्राहयेद्गर्भयन्त्रे वा तत्तैलं क्षालयेज्जलैः ॥ ८१ ॥
 नालिकेरजलैर्वाऽथ क्षाल्यं पञ्चांशवारकम् ।
 एतत्तैलेन संयुक्तं पूर्वचूर्णं लिहेत्क्रमात् ॥ ८२ ॥
 कर्षादिवर्धनं कार्यं पलान्तं चाथ वर्धयेत् ।
 एवमब्दाजरां हन्ति आयुः स्याद्ब्रह्मणो दिनम् ॥ ८३ ॥
 सिद्धयोगो ह्ययं ख्यातो वज्रकायकरो नृणाम् ।

निर्गुण्डीकल्पः ।

पुष्यार्के ग्राहयेत्प्रातर्निर्गुण्डीमूलजां त्वचम् ॥ ८४ ॥
 छायाशुष्कां विचूर्ण्यार्थं कर्षमेकं पिबेत्सदा ।
 अजामूत्रपलैकेन षण्मासादमरो भवेत् ॥ ८५ ॥
 वर्षमात्रप्रयोगेण शिवतुल्यो भवेन्नरः ।
 तच्चूर्णं क्षीरमध्वाज्यैर्लोडितं स्निग्धभाण्डके ॥ ८६ ॥

रुद्धा क्षिपेद्धान्यराशौ मासादुद्धृत्य भक्षयेत् ।
 द्विपलं वर्षपर्यन्तं जीवेच्चन्द्रार्कतारकम् ॥ ८७ ॥
 तच्चूर्णार्धपलं चाज्यैर्लिहेत्स्यात्पूर्ववत्फलम् ।
 तच्चूर्णं त्रिफला मुण्डी भृङ्गी निम्बो गुडूचिका ॥ ८८ ॥
 वचा चैषां समं चूर्णं मध्वाज्याभ्यां लिहेत्पलम् ।
 वर्षान्मृत्युं जरां हन्ति जीवेद्ब्रह्मदिनत्रयम् ॥ ८९ ॥
 निर्गुण्डीपत्रजं द्रावं भाण्डे मृद्वग्निना पचेत् ।
 गुडवत्पाकमापन्नं पीतं वान्तिविरेककृत् ॥ ९० ॥
 निर्यान्ति कृमयस्तस्य मुखनासाक्षिकर्णतः ।
 राजयक्ष्मादिरोगांश्च समाहेन विनाशयेत् ।
 मासत्रयाज्जरां हन्ति जीवेद्दर्शशतत्रयम् ॥ ९१ ॥

'ॐ नमो माय गणपतये भूपतये कुबेराय स्वाहा' इति
 भक्षणमन्त्रः ॥

रसायनाः कतिपययोगाः ।

भल्लातकोऽभया वीरा काकतुण्ड्याः फलं वचा ।
 लाङ्गली निम्बपत्राणि सहदेवी समं समम् ॥ ९२ ॥
 एषां पातालयत्रेण तैलं ग्राह्यं प्रयत्नतः ।
 तच्चैलं नीलिकामूलयुक्तमर्धपलं पिबेत् ॥ ९३ ॥
 वत्सरात्पलितं हन्ति आयुः स्याद्ब्रह्मणो दिनम् ।
 तैलार्धनिष्के तन्नस्ये कृते स्यात्पूर्ववत्फलम् ॥ ९४ ॥
 कृष्णजीरकप्रस्थैकं तत्तुल्यं भृङ्गजद्रवम् ।
 यष्टी नीलोत्पलं चैव प्रति प्रस्थार्धमाहरेत् ॥ ९५ ॥
 पादप्रस्थं तिलाचैलं सर्वमेकत्र पाचयेत् ।
 ग्राह्यं तैलावशेषं तन्नस्यं तेनैव कारयेत् ॥ ९६ ॥
 नस्यं चाङ्गोल्लतैलेन कुर्यान्मृत्युजरापहम् ।
 निष्कार्धनिष्कं वर्षैकं जीवेद्दर्शशतत्रयम् ॥ ९७ ॥

काकमाचीफलं पिष्ट्वा कर्षैकमुदकैः पिबेत् ।
 वत्सरात्पलितं हन्ति आयुः स्याद्ब्रह्मणो दिनम् ॥ ९८ ॥
 गुडूची मुशली मुण्डी निर्गुण्डी च शतावरी ।
 विजया च समं चूर्णं सितामध्वाज्यसंयुतम् ॥ ९९ ॥
 खादेत्कर्षद्वयं नित्यं वत्सरात्पलितं जयेत् ।
 उक्तं गोरक्षनाथेन जीवेद्ब्रह्मदिनत्रयम् ॥ १०० ॥

शुनकशाल्मलिकाकल्पः ।

कृष्णाष्टम्यां कृष्णसूत्रैर्वृक्षं शुनकशाल्मलेः ।
 आवेध्याघोरमन्त्रेण रात्रौ कृष्णाजकं बलिम् ॥ १०१ ॥
 दत्त्वाऽघोरं जपेत्तत्र यावदष्टसहस्रकम् ।
 तस्य मूलत्वचं ग्राह्यं छायाशुष्कं विचूर्णयेत् ॥ १०२ ॥
 मध्वाज्याभ्यां सदा खादेत्फलैकं वत्सरावधि ।
 वलीपलितनिर्मुक्तो जीवेद्ब्रह्मदिनं नरः ॥ १०३ ॥
 तस्य पुष्पाणि संगृह्य गवां क्षीरैः सदा पचेत् ।
 पुष्पवर्जं पिबेत्क्षीरं मासान्मृत्युजरापहम् ॥ १०४ ॥
 फलैकं तस्य वृक्षस्य गवां क्षीरेण पाचयेत् ।
 फलवर्जं पिबेत्क्षीरं क्षीरमेवं पिबेद्दुधः ॥ १०५ ॥
 चतुर्मासप्रयोगेण वज्रकायो भवेन्नरः ।
 जीवेत्कल्यान्तपर्यन्तं वायुवेगो महाबलः ॥ १०६ ॥
 तस्य सूत्रपुरीषाभ्यां ताम्रं भवति काञ्चनम् ।
 काकमाची भृङ्गराजः सर्पाक्षी सहदेविका ॥ १०७ ॥
 समूला देवदाली च निम्बबाकुचिबीजकम् ।
 फलानि काकतुण्ड्याश्च मूलं ब्रह्माश्वगन्धयोः ॥ १०८ ॥
 नीलकोरण्टपत्राणि त्रिफला च समं समम् ।
 चूर्णं तत्कन्यकाद्रावैर्भावयेत्सप्तवासरम् ॥ १०९ ॥
 छायायां शोषितं कुर्यात्सितामध्वाज्यसंयुतम् ।

भक्षेत्कर्षद्वयं नित्यं वर्षमात्राजरां जयेत् ।

जीवेच्चन्द्रार्कनक्षत्रं महाकायो महाबलः ॥ ११० ॥

‘ॐ ठः ठः ठः सः सः सः अमृते अमृतवर्षिणि अमृतसं-
जीवनि सर्वकामप्रदे भगवान् सोमराज आज्ञापयति स्वाहा’
इति भक्षणमन्त्रः ॥’

त्रिफलादियोगः ।

त्रिफलां बाकुचीबीजं पिप्पली चाश्वगन्धिका ।

सर्वं तुल्यं कृतं चूर्णं मध्वाज्याभ्यां लिहेत्पलम् ।

वर्षान्मृत्युं जरां हन्ति जीवेद्ब्रह्मदिनत्रयम् ॥ १११ ॥

‘ॐ ह्रां ह्रीं हूं सः स्वाहा’ अनेन मन्त्रेण भक्षयेत् ॥

मूलिकाकल्पेषु पारदयोगः ।

मूलिकाकल्पयोगेषु गुञ्जैकं मृतपारदम् ।

प्रतियोगयुतं खादेत्फलं शतगुणं भवेत् ।

रसेन्द्रस्य प्रभावेण शीघ्रं सिद्धिमवाप्नुयात् ॥ ११२ ॥

रसायनकल्पेषु मन्त्रयोगः ।

अस्थिसुद्राघरो मन्त्री लक्षमेकं श्मशानतः ।

जपेन्महाभयं हन्ति सिद्धिं दत्ते रसायनम् ॥ ११३ ॥

तेन भक्षितमात्रेण जीवेदाचन्द्रतारकम् ।

अजेयो देवदैत्यानां पर्वतानपि चालयेत् ॥ ११४ ॥

‘ॐ ह्रीं महाभयेरुम् ।’

रसायनसेवनविधिः ।

प्रातः पुष्यार्कमुख्ये विविघ्नशुभदिने मन्त्रपूजाविधानै-

र्ग्राह्यं दिव्यौषधीनां फलदलकुसुमं मूलपत्रं रसं वा ।

सर्वाङ्गं वाऽथ सिध्यै सकलमभिनवं सेवयेद्ब्रह्मचारी

क्षीरान्नं चोदकान्नं हितमशनमिदं सर्वमन्यद्विवर्ज्यम् ॥ ११५ ॥

इति श्रीपार्वतीपुत्रश्रीनित्यसिद्धनाथविरचिते श्रीरसरत्नाकरे रसायनखण्डे

नानारसायनं नाम चतुर्थोपदेशः ।

अथ पञ्चमोपदेशः ।

उद्वर्तनं पलितहारि परं नराणां

शोभावहं सुखकरं कचरञ्जनं च ।

वृद्धोपयोगिसुखसाध्यमनेकयुक्त्या

वक्ष्ये सुसिद्धमनुभूतिपथेन दृष्टम् ॥ १ ॥

वलीपलितनाशार्थं पारदाद्युद्वर्तनम् ।

पारदं गन्धकं तुल्यं नारीस्तन्येन मर्दयेत् ।

विष्णुक्रान्ता मेघनादा सर्पाक्षी मुनिमुण्डिका ॥ २ ॥

आसां द्रवैर्दिनं खल्वे मर्दयेत्तत्समुद्धरेत् ।

यवचूर्णं तिलाश्चैव प्रत्येकं रसतुल्यकम् ॥ ३ ॥

क्षिपेत्तस्मिन् घृतैः क्षौद्रैः सर्वमालोच्च्य रक्षयेत् ।

अनेनोद्वर्तनं सम्यग्वलीपलितनाशनम् ॥ ४ ॥

वत्सरादिव्यदेहः स्याज्जीवेद्वर्षसहस्रकम् ।

वलीपलितनाशार्थं वज्रकापालिनीमूलाद्युद्वर्तनम् ।

वज्रकापालिनीमूलं पारदं च समं समम् ॥ ५ ॥

शिवाम्बुना त्र्यहं मर्द्यमुद्वर्तात्पूर्ववत्फलम् ।

वलीपलितनाशार्थं उत्पलाद्युद्वर्तनम् ।

उत्पलानि समूलानि पारदं च समं समम् ॥ ६ ॥

सप्ताहं मर्दयेत्खल्वे स्वकीयेनाशिवाम्बुना ।

तेनैव मर्दयेद्गात्रं जायते पूर्ववत्फलम् ॥ ७ ॥

वलीपलितनाशार्थं पारदाद्युद्वर्तनम् ।

पारदस्य समांशेन ब्रह्मदण्डीयमूलकम् ।

क्षिप्त्वा सप्तादिनं मर्द्यं स्वकीयेनाशिवाम्बुना ॥ ८ ॥

अनेनोद्वर्तयेद्गात्रं जायते पूर्ववत्फलम् ।

वलीपलितनाशार्थं गन्धकयोगः ।

गन्धकं कटुतैलेन घर्मे भाव्यं दिनावधि ॥ ९ ॥
तत्पलार्थं सदा खादेद्विव्यकायकरं नृणाम् ।
जायते स्वर्णवद्देहो वत्सराद्रलिवर्जितः ॥ १० ॥

रसायनार्थं कुष्ठयोगः ।

कुष्ठचूर्णं समध्वाज्यं नित्यं कर्षं लिहेत्तु यः ।
वत्सराद्विव्यदेहः स्याद्गन्धेन शतपुष्पवत् ॥ ११ ॥

पलितनाशार्थं कान्तपाषाणादियोगः ।

कान्तपाषाणचूर्णं तु तैलमध्वाज्यसंयुतम् ।
काकतुण्डीफलं सर्वं सममेतत्तु कल्पयेत् ॥ १२ ॥
भाण्डे रुद्ध्वा क्षिपेन्मासं धान्यराशावथोद्धरेत् ।
अनेन लेपयेच्छीर्षं नस्यं कुर्यादनेन वै ॥ १३ ॥
त्र्यहाद्भ्रमरसंकाशाः केशाः स्युर्वत्सरार्थकम् ।

पलितनाशार्थं सीसकादियोगः ।

नागचूर्णपलैकं तु शङ्खचूर्णपलद्वयम् ॥ १४ ॥
पथ्याचूर्णं निष्कमेकं सर्वं पेय्यं दिनावधि ।
अम्लदग्ना युतं यत्नात्स्नात्वाऽऽदौ शिरसि क्षिपेत् ॥ १५ ॥
मर्दयेद्दटिकार्थं तु वेष्ट्यमेरण्डपत्रकैः ।
शिरः संवेष्ट्य वस्त्रेण प्रातः स्नानं समाचरेत् ॥ १६ ॥
इत्येवं त्रिदिनं यत्नात्कृत्वा केशांश्च रञ्जयेत् ।

केशरञ्जनार्थं नीलिकादियोगः ।

पञ्चाङ्गं नीलिकाभृङ्गत्रिफलालोहचूर्णकम् ॥ १७ ॥
तुल्यं सर्वं कृतं सूक्ष्ममिडासूत्रेण(?) वेष्टयेत् ।
दिनार्थं तेन कल्केन पूर्ववत्केशरञ्जनम् ॥ १८ ॥

केशरञ्जनार्थं गुञ्जादियोगः ।

गुञ्जाबीजं तु त्वग्वर्ज्यं कुष्ठैलादेवदारुकम् ।
तुल्यं चूर्णं दिनं भाव्यं भृङ्गराजभवैर्द्रवैः ॥ १९ ॥

सर्वं चतुर्गुणे तैले पाचयेन्मृदुवह्निना ।
तेनाभ्यङ्गेन केशानां रञ्जनं भ्रमरोपमम् ॥ २० ॥

केशरञ्जनार्थं हस्तिदन्तादियोगः ।

हस्तिदन्तस्य दग्धस्य समं योज्यं रसाञ्जनम् ।
अजाक्षीरेण तत्पिष्ट्वा लेपनात्केशरञ्जनम् ॥ २१ ॥

केशरञ्जनार्थं त्रिफलादियोगः ।

त्रिफला लोहचूर्णं तु कृष्णामृद्भृङ्गजद्रवम् ।
इक्षुदण्डद्रवं चैव मासं भाण्डे निरोधयेत् ॥ २२ ॥
तल्लेपाद्रञ्जयेत्केशान् स्याद्यावन्मासपञ्चकम् ।

केशरञ्जनार्थं लोहकिंश्यादियोगः ।

लोहकिंश्रं जपापुष्पं पिष्ट्वा धात्रीफलं समम् ॥ २३ ॥
त्रिदिनं लेपितास्तेन कचाः स्युर्भ्रमरोपमाः ।
भृङ्गराजरसग्रथं तैलं कृष्णतिलोद्भवम् ॥ २४ ॥
तुल्यं च नीलिकाद्रावं सर्वं यामं विमर्दयेत् ।
तल्लेपस्त्रिदिनं कार्यः केशानां रञ्जनं भवेत् ॥ २५ ॥

केशरञ्जनार्थं सिन्दूरदियोगः ।

सिन्दूरस्य समं चूर्णं साबुणं च तयोः समम् ।
तज्जले पेषितं लेप्यं तत्क्षणात्कचरञ्जनम् ॥ २६ ॥

केशरञ्जनार्थं शतपुष्पादियोगः ।

शतपुष्पा काकमाची तिलाः कृष्णाश्च रोचनम् ।
दिनं शिवाम्बुना सर्वं मर्दयेल्लोहपात्रके ॥ २७ ॥
तल्लेपं त्रिदिनं कुर्यात्केशानां रञ्जनं भवेत् ।

केशरञ्जनार्थं चूर्णादियोगः ।

चूर्णं सर्जी यवक्षारं सिद्धार्थं काञ्जिकैः सह ॥ २८ ॥
नागपुष्पाद्रवैर्मर्द्यं तल्लेपाद्रञ्जनं भवेत् ।

केशरञ्जनार्थं नील्यादियोगः ।

नीलीपत्राणि कासीसं भृङ्गराजरसं दधि ॥ २९ ॥

लोहचूर्णं समं पिष्ट्वा तल्लेपं केशरञ्जनम् ।

केशरञ्जनार्थं चूर्णादियोगः ।

चूर्णं सिन्दूरमङ्गारं कदलीकन्दसंयुतम् ॥ ३० ॥

लोहपात्रे लोहमुष्ट्या मर्द्यं जम्बीरजैर्द्रवैः ।

दिनैकं च ततो लेप्यं केशानां रञ्जनं भवेत् ॥ ३१ ॥

केशरञ्जनार्थं कुरण्टकपत्रादियोगः ।

कुरण्टकस्य पत्राणि नागमुष्ट्या विमर्दयेत् ।

तल्लेपं त्रिदिनं कुर्याज्जायते केशरञ्जनम् ॥ ३२ ॥

केशरञ्जनार्थमाप्रास्थ्यादियोगः ।

आप्रास्थि त्रिफला भृङ्गी प्रियङ्गुर्मातुलुङ्गकम् ।

निशा नीली मृणालानि नागं लोहं च चूर्णितम् ॥ ३३ ॥

समं कल्कं कान्तपात्रे निम्बतैलेन भावयेत् ।

मासमात्रं ततस्तेन लेपाद्भवति रञ्जनम् ॥ ३४ ॥

केशरञ्जनार्थं काकमाच्यादियोगः ।

काकमार्चीयवीजानि समाः कृष्णतिलास्तथा ।

तत्तैलं ग्राहयेद्यत्रे तन्नस्यं केशरञ्जनम् ॥ ३५ ॥

केशरञ्जनं घृतम् ।

गोघृतं भृङ्गजं द्रावं मयूरशिखया सह ।

मृद्वग्निना पचेत्तेन स्यान्नस्यं केशरञ्जनम् ॥ ३६ ॥

केशरञ्जनार्थं जपापुष्परसनस्यम् ।

जपापुष्पद्रवं क्षौद्रं कर्षैकं नस्यमाचरेत् ।

सप्ताहाद्भञ्जयेत्केशान् सर्वनस्येष्वयं विधिः ॥ ३७ ॥

केशरञ्जनार्थं त्रिफलादितैलम् ।

त्रिफला लोहचूर्णं तु वारिणा पेषयेत्समम् ।

तत्तुल्येन च तैलेन भृङ्गराजरसेन च ॥ ३८ ॥

पचेत्तैलावशेषं तत्स्निग्धभाण्डे निरोधयेत् ।

मासैकं भूगतं कुर्यात्तेन शीर्षं प्रलेपयेत् ॥ ३९ ॥

कारवल्या दलैर्वेद्य ततो वस्त्रेण बन्धयेत् ।
निर्वाते क्षीरभोजी स्यात्क्षालयेत्त्रिफलाजलैः ॥ ४० ॥
नित्यमेवं प्रकर्तव्यं लेपनं दिनसप्तकम् ।
कपालरञ्जनं ख्यातं यावज्जीवं न संशयः ॥ ४१ ॥

केशरञ्जनार्थं काकतुण्ड्यादियोगः ।

वीजानि काकतुण्ड्याश्च सिर्यालीबीजसंयुतम् ।
तच्चूर्णं दिनचत्वारि भाव्यं निर्गुण्डिजैर्द्रवैः ॥ ४२ ॥
जपापुष्पद्रवैस्तावत्ततः पातालयत्रके ।
तैलं ग्राह्यं तु तलेपात्केशानां रञ्जनं भवेत् ॥ ४३ ॥
वेद्यमेरण्डपत्रैश्च निर्वाते क्षीरभोजनम् ।
कुर्यात्स्नानं काञ्जिकैश्च नित्यं सप्तदिने कृते ॥ ४४ ॥
यावज्जीवं न संदेहः केशाः स्युर्भ्रमरोपमाः ।

केशरञ्जनार्थं भृङ्गराजादियोगः ।

भृङ्गराजं काचमार्चीं समांशं जलमण्डवीम् ॥ ४५ ॥
संपिष्ट्वापूपिकां कृत्वा तैलमध्ये विपाचयेत् ।
पक्वां तां पेषयेत्तैलेल्पः स्यात्केशरञ्जनम् ॥ ४६ ॥
पूर्ववत्क्रमयोगेन सप्ताहात्तत्फलं भवेत् ।

केशरञ्जनार्थं त्रिफलादियोगः ।

अयस्कान्तमये पात्रे रात्रौ लेप्यं फलत्रयम् ॥ ४७ ॥
भृङ्गराजद्रवैः सार्धं प्रातः केशान् प्रलेपयेत् ।
एवं कुर्यात्त्रिसप्ताहं जायते पूर्ववत्फलम् ॥ ४८ ॥

केशरञ्जनार्थं कृष्णजीरकयोगः ।

प्रक्षिपेन्माहिषे शृङ्गे कृष्णजीरं तदन्धयेत् ।
गृहाग्रे कर्दमे क्षिप्त्वा षण्मासात्तत्समुद्धरेत् ॥ ४९ ॥
तद्द्रुतं जायते कृष्णं कर्षिकं शिरसि क्षिपेत् ।

वेष्टयेत्पूर्वयोगेन कपालरञ्जनं भवेत् ॥ ५० ॥

अमराञ्जनसंकाशं यावज्जीवं न संशयः ।

केशरञ्जनार्थं नील्यादियोगः ।

नीलीपत्रं भृङ्गराजं त्रिफला कृष्णमायसम् ॥ ५१ ॥

मदनस्य च बीजानि पुष्पं कोरण्टकस्य च ।

अर्जुनस्य त्वचं चूर्णं नलिनीमूलकदर्दमम् ॥ ५२ ॥

सर्वं तुल्यं क्षिपेद्भाण्डे लोहजे तन्निरोधयेत् ।

पक्षमेकं क्षिपेद्भूमौ भाण्डात्कल्कं समुद्धरेत् ॥ ५३ ॥

कल्काच्चतुर्गुणं तैलं तैलाच्चतुर्गुणं द्रवम् ।

भृङ्गत्रिफलजं योज्यं पचेत्तैलावशेषकम् ॥ ५४ ॥

परीक्षार्थं क्षिपेत्पक्षं बलाकाया यदा भवेत् ।

कृष्णवर्णं तदा सिद्धं पात्रे कृष्णायसे क्षिपेत् ॥ ५५ ॥

मासैकं धारयेत्तस्मिन्ततः केशान् विलेपयेत् ।

तिष्ठन्ति मासषट्कं तु अमरस्तोमसंनिभाः ॥ ५६ ॥

केशरञ्जनार्थं सीसकादियोगः ।

वासापलाशचिञ्चोत्थैर्दण्डैर्वाऽश्वत्थजैर्दृढम् ।

नागं पात्रगतं चाल्यं यावद्भवति मूर्च्छितम् ॥ ५७ ॥

पलैकं तत्समादाय लोहचूर्णं पलद्वयम् ।

त्रिपलं त्रिफलाचूर्णं दाडिमस्य फलत्वचः ॥ ५८ ॥

शुष्कं चूर्णं पलैकं तत्सर्वेषां काञ्जिकं समम् ।

भाण्डे सर्वं पचेत्किञ्चित्तं क्षिपेच्छोहभाजने ॥ ५९ ॥

भृङ्गराजकुरण्टोत्थद्रवं दत्त्वाऽऽतपे क्षिपेत् ।

त्रिसप्ताहं प्रयत्नेन द्रवो देयः पुनः पुनः ॥ ६० ॥

ततस्तं रक्षयेत्तेन लेपात्स्यात्केशरञ्जनम् ।

उक्तानुक्तेषु लेपेषु वेद्यमेरण्डपत्रकैः ॥ ६१ ॥

शिरो रात्रौ दिवा स्नानं युक्तिरेषा प्रशस्यते ।

केशशुक्लीकरणयोगाः ।

वज्रीक्षीरेण सप्ताहं भावयेदभयाफलम् ।
 तच्चूर्णयुक्ततैलस्य लेपाच्छुक्ला भवन्ति हि ॥ ६२ ॥
 केशाश्च सर्वरोमाणि शङ्खवर्णा भवन्ति वै ।
 सप्ताहं वज्रदुग्धेन सुश्वेतान् भावयेत्तिलान् ॥ ६३ ॥
 तेभ्यस्तैलं गृहीत्वा तल्लेपाच्छुक्ला भवन्ति वै ।
 गौरामलकचूर्णं तु वज्रीक्षीरेण सप्तधा ॥ ६४ ॥
 भावयेत्तेन लेपेन शुक्लतां यान्ति मूर्धजाः ।
 सिन्दूरं स्फटिकां श्वेतां जलेन सह लेपयेत् ॥ ६५ ॥
 तल्लेपेन तु रोमाणि सुशुक्लानि भवन्ति हि ।
 मासैकं मागधीचूर्णं वज्रीक्षीरेण भावयेत् ॥ ६६ ॥
 नराश्वगजवाजीनां शुक्लीकरणमुत्तमम् ।
 इन्द्रगोपं तैलिनी च तालकं रजनीद्वयम् ॥ ६७ ॥
 मनःशिला च तुल्यांशं चूर्णं सुक्वपयसा त्र्यहम् ।
 भावयेदर्कजैः क्षीरैस्त्रिदिनं चातपे खरे ॥ ६८ ॥
 ततः कूष्माण्डजैर्द्रावैर्भावयेद्दिनसप्तकम् ।
 कूष्माण्डस्य ततो गर्भे क्षिप्त्वा मासात्समुद्धरेत् ॥ ६९ ॥
 तैलेन सर्वरोमाणि केशान् संलेपयेत्त्र्यहम् ।
 वेष्टयेदर्कजैः पत्रैः शुक्लवर्णा भवन्ति च ॥ ७० ॥
 स्नाने कृते शुष्ककचेषु रात्रौ लेपे कृते पूर्वदलैस्तु वेष्टयम् ।
 दध्ना तिलैः स्नानमतः प्रभाते कुर्यात्त्र्यहं लेपनमित्थमेव ॥७१॥

इति पार्वतीपुत्रश्रीनिल्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे रसायनखण्डे
 उद्धर्तनकेशरजनाधिकारो नाम पञ्चमोपदेशः ।

अथ षष्ठोपदेशः ।

येषां रामा रमणकुशला रागसक्ताः प्रगल्भाः
 कामासक्ता हरिणयनाश्चन्द्रबिम्बाननाश्च ।
 तेषां वक्ष्ये मदनसुखदां वीर्यवृद्धिं प्रभूतां
 मत्ताः सिद्धाः शतमपि दृढास्तादृशास्तोषयन्ति ॥ १

वाजीकरो मकरध्वजरसः ।

वज्रहेमार्कमृताभ्रलोहभस्म क्रमोत्तरम् ।
 सर्वं कन्याद्रवैर्मर्द्यं शाल्मल्याश्च द्रवैरुहम् ॥ २ ॥
 तद्गुद्धा काचकुप्यन्तर्वालुकायां त्र्यहं पचेत् ।
 तत्कल्कं मुशलीकाथैर्वज्रार्कक्षीरसंयुतैः ॥ ३ ॥
 दिनैकं मर्दयेत्खल्वे रुद्धाऽन्तर्भूधरे पुटेत् ।
 यामादुद्धृत्य संचूर्ण्यं सिताकृष्णात्रिजातकैः ॥ ४ ॥
 समैः समं विमिश्र्याथ माषैकं भक्षयेत्सदा ।
 मागधी मुशली यष्टी वानरीवीजकं समम् ॥ ५ ॥
 चूर्णं सिताज्यगोक्षीरैः पलार्धं पाययेदनु ।
 कामिनीनां सहस्रैकं रममाणो न मुह्यति ।
 सेवनाद्दृढकायः स्याद्रसोऽयं मकरध्वजः ॥ ६ ॥

वाजीकरो मनोदयरसः ।

शुद्धसूतं समं गन्धं रक्तोत्पलदलद्रवैः ।
 यामं मर्द्यं पुनर्गन्धं सार्धं तत्र विनिक्षिपेत् ॥ ७ ॥
 पूर्वद्रावैर्दिनं मर्द्यं रसार्धं गन्धकं पुनः ।
 दत्त्वा तद्दिनं मर्द्यं काचकूप्यां निरोधयेत् ॥ ८ ॥
 दिनैकं वालुकायत्रे पक्कमुद्धृत्य चूर्णयेत् ।
 भ्रुकूप्माण्डीकषायेण भावयेद्दिनसप्तकम् ॥ ९ ॥

छायायां तत्सितातुल्यं निष्कैकं भक्षयेत्सदा ।
 शणमूलं सर्वाजं च मुशली शर्करा समम् ॥ १० ॥
 गवां क्षीरैः पलार्धं तु अनु रात्रौ सदा पिबेत् ।
 अनन्तं वर्धते वीर्यं रसोज्यं मदनोदयः ॥ ११ ॥

वाजीकरो मदनेश्वररसः ।

शुद्धसतसमं गन्धं बदरीचित्रकद्रवैः ।
 मर्द्यं चाङ्गोऽजैर्द्रावैस्तप्तखल्वे दिनत्रयम् ॥ १२ ॥
 सद्यो हताजमांसस्य पिण्डे न्यस्तं च सीवयेत् ।
 तत्पिण्डं तिलतैलेन लोहपात्रे शनैः पचेत् ॥ १३ ॥
 यावन्मांसं रक्तवर्णं ततः सूतं समुद्धरेत् ।
 त्रिदिनं मुशलीकाथैर्भाषितं सितया युतम् ॥ १४ ॥
 निष्कैकं भक्षयेन्नित्यं रसोज्यं मदनेश्वरः ।
 विदारीकन्दचूर्णं तु क्षीराज्येन पलं पिबेत् ॥ १५ ॥
 रमयेत्स्त्रीशतं नित्यं तच्छ्यागादन्धतां व्रजेत् ।

वाजीकरः कामकलाख्यरसः ।

मृताभ्रं पारदं स्वर्णं तुल्यं मर्द्यं दिनत्रयम् ॥ १६ ॥
 मुशलीत्रिफलाकाथैर्वाजिगन्धाकषायकैः ।
 कदलीकन्दजैर्द्रावैस्तद्रोलं चान्धितं पुटेत् ॥ १७ ॥
 भूधरे दिनमात्रं तु समुद्धृत्याथ मर्दयेत् ।
 दिनैकं पूर्वजैर्द्रावैस्तद्रुद्ध्वा पुटे पचेत् ॥ १८ ॥
 पुनर्मर्द्यं पुनः पाच्यमेवमष्टपुटैः पचेत् ।
 शाल्मलीजातनिर्यासैस्तुल्यं शर्करया सह ॥ १९ ॥
 खादेन्निष्कद्वयं नित्यं द्रावयेद्वनिताशतम् ।
 गोक्षीरैर्मर्कटीबीजं पलार्धं पाययेदनु ॥ २० ॥
 सर्वाङ्गोद्धर्तनं कुर्यात्सयवैः शाल्मलीद्रवैः ।
 रसः कामकलाख्योज्यं महावीर्यकरो नृणाम् ॥ २१ ॥

वाजीकरः कामदेवरसः ।

मृतसूतं त्रयो भागा भागैकं हाटकं मृतम् ।
 कदलीकन्दजैर्द्रवैः शाल्मलीजद्रवैर्दिनम् ॥ २२ ॥
 गोक्षीरैश्च दिनं मर्द्यं क्षणैकं पाचयेद्दृतैः ।
 तन्मध्ये शर्करां द्राक्षां धात्रीं रम्भाफलं मधु ॥ २३ ॥
 गोक्षीरं मुशलीं माषान् कोकिलाक्षस्य बीजकम् ।
 सूताच्चतुर्गुणं क्षिप्त्वा मर्द्यं शाल्मलिजैर्द्रवैः ॥ २४ ॥
 तत्सर्वं दिनमेकं तु कामदेवो रसो भवेत् ।
 निष्कमात्रं सदा भक्ष्यं गवां क्षीरं पिबेदनु ॥ २५ ॥
 मैथुने दृढलिङ्गः स्याद्वावयेद्वनिताकुलम् ।

वाजीकरो रतिकामरसः ।

प्रारम्भरजसा स्त्रीणां मर्दयेद्भस्मसूतकम् ॥ २६ ॥ .
 मृतं ताप्रं च तारं च गन्धकं च समं दिनम् ।
 सितामध्वाज्यसंयुक्तं निष्कं भुक्त्वा पिबेत्पयः ॥ २७ ॥
 रतिकामरसो नाम कामिनीरमणे हितः ।
 वानरीमूलगोधूमं कोकिलाक्षस्य बीजकम् ॥ २८ ॥
 माषाश्चेश्वरसैः सर्वं लोडितं पाचयेद्दृतैः ।
 तेनैव वटकाः कार्या नित्यं खादेद्द्वयं द्वयम् ॥ २९ ॥
 अनुपानमिदं सिद्धं सेवनाद्रमयेच्छतम् ।

वाजीकरो मदवर्धनरसः ।

शुद्धसूतसमं गन्धं त्र्यहं कृत्वा रजैर्द्रवैः ॥ ३० ॥
 मर्दितं चान्धितं पच्याद्यामं वालुकयत्रके ।
 रक्तागस्त्यद्रवैर्भाव्यं दिनैकं तु सितायुतम् ॥ ३१ ॥
 निष्कमात्रं सदा खादेद्रसोऽयं मदवर्धनः ।
 अजस्य वृषणं क्षीरे पकं तिलसितायुतम् ॥ ३२ ॥
 यथेष्टं भक्षयेच्चानु रमयेत्कामिनीशतम् ।

वाजीकरी अनङ्गसुन्दरीवटिका ।

पलद्वयं द्वयं शुद्धं पारदं गन्धकं शुभम् ॥ ३३ ॥
 कर्षकं मारितं स्वर्णं पलैकं मृतताम्रकम् ।
 रौप्यमस्य चतुर्निष्कं सर्वं पञ्चामृतैर्दिनम् ॥ ३४ ॥
 मर्द्यं रुद्धा दिनं पच्याद्भूधरे तं समुद्धरेत् ।
 पिष्ट्वा पञ्चामृतैः खादेद्द्वटिकां बदराकृतिम् ॥ ३५ ॥
 अनङ्गसुन्दरी ख्याता रामाणां रमते शतम् ।
 शाल्मलीमूलचूर्णं तु मधुशर्करयाऽन्वितम् ॥ ३६ ॥
 पलैकं भक्षयेच्चानु सिताक्षीरं तु पाययेत् ।

वाजीकरः कामनायकरसः ।

शाल्मल्युत्थैर्द्रवैर्मर्द्यः पक्षैकं शुद्धपारदः ॥ ३७ ॥
 शुद्धगन्धं त्रिसप्ताहं तद्भवैर्मर्दयेत्पृथक् ।
 समावेतौ पुनर्मर्द्यौं घृतैर्यामचतुष्टयम् ॥ ३८ ॥
 तद्रोलं बन्धयेद्वस्त्रे घृतैर्यामद्वयं पचेत् ।
 ततस्तं शाल्मलीद्रावैर्मर्दयेद्विषसत्रयम् ॥ ३९ ॥
 निक्षिपेत्काचकुप्यन्तर्वालुकायत्रगं पचेत् ।
 क्षिपेच्छाल्मलिजं द्रावं कुप्या गर्भे दिनावधि ॥ ४० ॥
 सार्द्रमेव समुद्धृत्य मिश्र्यं तत्सितया समम् ।
 निष्कमात्रं सदा खादेद्रसोऽयं कामनायकः ॥ ४१ ॥
 मुशलीं ससितां क्षीरैः पलैकां पाययेदनु ।
 कामिनीनां सहस्रं तु क्षोभयेन्निमिषान्तरे ॥ ४२ ॥

वाजीकरः पूर्णेन्दुरसः ।

शुद्धसूत्रयो भागा भागैकं ताम्रचूर्णकम् ।
 कृत्वा पिष्ट्वा निरुध्याथ रम्भाकन्दोदरे पुनः ॥ ४३ ॥
 मृष्टिसं शोषितं पच्याद्दिनैकं करिषाग्निना ।
 एवं सप्तदिनं पच्यात्कन्दे कन्दे दिनं त्रिनम् ॥ ४४ ॥

उद्धृत्य बन्धयेद्वस्त्रे दृढे चैव चतुर्गुणे ।
 क्षुद्रशम्बूकमांसाक्तच्छागीरक्तगतं पचेत् ॥ ४५ ॥
 दोलायत्रे त्र्यहं यावद्देयं रक्तं पुनः पुनः ।
 गुडूच्या गजपिप्पल्या कदल्या कोकिलाक्षकैः ॥ ४६ ॥
 गोक्षुरीवानरीमूलजातीमूलस्य च द्रवैः ।
 पाचयेत्तत्कषायैर्वा दोलायत्रे दिनत्रयम् ॥ ४७ ॥
 ततः क्षीरे सितायुक्ते तद्वत्पच्यादिनावधि ।
 उद्धृत्य मुशलीकाथैर्मर्द्यं यामचतुष्टयम् ॥ ४८ ॥
 रसः पूर्णेन्दुनामाऽयं खादेन्मांसं सितायुतम् ।
 गोक्षुरो वानरीबीजं गुडूची गजपिप्पली ॥ ४९ ॥
 कोकिलाक्षस्य बीजानि मज्जा कार्पासबीजजा ।
 शतावरी च रम्भायाः फलं सर्वं समं भवेत् ॥ ५० ॥
 सर्वतुल्या सिता योज्या मधुना लोडितं लिहेत् ।
 पलार्धमनुपानं स्यात्ततः पेयं गवां पयः ॥ ५१ ॥
 कामिनीनां सहस्रैकं रमते कामदेववत् ।
 वाजीकरो मदनकामो रसः ।
 पद्मबीजं कसेरुं च कन्दं नालं च कर्णिकाम् ॥ ५२ ॥
 मुशली भृङ्गराट् द्राक्षा पक्वं श्लेष्मातकं फलम् ।
 विजया मर्कटी माषाः शणबीजानि वै तिलाः ॥ ५३ ॥
 कोकिलाक्षस्य बीजानि भ्रूकूष्माण्डी शतावरी ।
 शृङ्गाटं चिर्भिटं फञ्जीबीजानि चाश्वगन्धिका ॥ ५४ ॥
 एतत्सर्वं समं चूर्ण्य पादांशं चाहरेत्पृथक् ।
 पादांशस्याष्टमांशेन शुद्धं सूतं विमिश्रयेत् ॥ ५५ ॥
 पारदादष्टमांशं च कर्पूरं तत्र निक्षिपेत् ।
 चातुर्जातकमेकैकं कर्पूराद्विगुणं भवेत् ॥ ५६ ॥
 सूततुल्या सिता योज्या मर्द्यं रम्भाद्रवैर्दिनम् ।
 तद्गोलं डामरे यत्रे क्रमवृद्धाग्निना पचेत् ॥ ५७ ॥

दिनान्ते चोर्ध्वलग्नं तद्ग्राह्यं रम्भाद्रवैर्दृढम् ।
 मर्दितं सितया तुल्यं माषैकं भक्षयेत्सदा ॥ ५८ ॥
 रसो मदनकामोऽयं ब्रह्मवीर्यविवर्धनः ।
 दिव्यरूपा भजेद्रामाः कामाकुलकलान्विताः ॥ ५९ ॥
 भागत्रयं तु यत्पूर्वं पृथक्चूर्णं सुरक्षितम् ।
 कुलीरमांसच्छागाण्डचटकाण्डानि वै पृथक् ॥ ६० ॥
 प्रत्येकं चूर्णयेत्तुल्यं सर्वतुल्यं गवां पयः ।
 तत्सर्वं चालयन् पच्याद्यावत्पिण्डत्वमागतम् ॥ ६१ ॥
 प्रसार्य काष्ठपात्रान्तश्छायाशुष्कं विचूर्णयेत् ।
 अस्य चूर्णस्य कर्पूरं चतुःषष्ट्यंशकं क्षिपेत् ॥ ६२ ॥
 चातुर्जातकचूर्णं तु क्षिपेद्द्वारिंशदंशतः ।
 सर्वतुल्या सिता योज्या रक्षयेन्नूतने घटे ॥ ६३ ॥
 कर्षद्वयं गवां क्षीरैरनुपानैः सदा पिबेत् ।

वाजीकरा अभ्रकयोगाः ।

निष्कैकं मारितं चाभ्रं खादेच्छर्करया समम् ॥ ६४ ॥
 शाल्मलीमूलचूर्णं तु भृङ्गराजस्य मूलकम् ।
 पलैकं सितया चानु सेवेत कामिनीशतम् ॥ ६५ ॥
 वानरीकोकिलाक्षस्य बीजानि तिलमाषकाः ।
 वासागोक्षुरयोर्मूलं सर्वं चूर्णं समं भवेत् ॥ ६६ ॥
 चूर्णतुल्यं मृतं चाभ्रं सर्वतुल्या तु शर्करा ।
 एतत्कर्षं गवां क्षीरैः पिबेत् कामाङ्गनायकः ॥ ६७ ॥
 तैलेन पक्वं चटकं खादेत्पूर्वं तु भोजनात् ।
 भोजनान्ते पिबेत्क्षीरं रामाणां रमयेच्छतम् ॥ ६८ ॥
 अश्वगन्धाशतावर्योः शाल्मल्याश्वित्रकस्य च ।
 मूलं मुशलिजं कन्दं कोकिलाक्षस्य बीजकम् ॥ ६९ ॥

विदारीपत्रिनीकन्दं वानरीबीजकं समम् ।
 एतच्चूर्णं मृताभ्रं तु तुल्यं शर्करया समम् ॥ ७० ॥
 पलार्धं पाययेत्क्षीरैः खादेत्कुटुमांसकम् ।
 क्षीरपानं ततः कृत्वा रमयेत्कामिनीशतम् ॥ ७१ ॥

वाजीकरो धात्रीलोहः ।

धात्रीफलस्य चूर्णं तु भावयेत्तत्फलद्रवैः ।
 एकविंशतिवारान् वै शोष्यं पेष्यं पुनः पुनः ॥ ७२ ॥
 तत्पादांशं मृतं लोहं मध्वाज्यशर्करान्वितम् ।
 पलैकं भक्षयेन्नित्यं सिताक्षीरं पिबेदनु ॥ ७३ ॥
 धात्रीलोहप्रभावेन रमयेत् कामिनीशतम् ।

वाजीकरः पुनर्नवादियोगः ।

पुनर्नवा नार्गवला वाजिगन्धा शतावरी ॥ ७४ ॥
 गोधुरं मुशलीकन्दं मृतं मृतं समं समम् ।
 चूर्णं मध्वाज्यसंयुक्तं निष्कं भुक्त्वा पिबेत्पयः ॥ ७५ ॥
 तण्डुलं वानरीबीजं चूर्णयेत्सितया समम् ।
 आलोहयेद्द्रवां क्षीरैस्तेन पच्यादपूपिकाम् ॥ ७६ ॥
 तां घृतैर्भक्षयेच्चानु रमयेत्कामिनीकुलम् ।

वाजीकरो वटकः ।

वानरीबीजचूर्णं तु त्वग्वर्ज्यं माषचूर्णकम् ॥ ७७ ॥
 नालिकेरोदकैर्भाव्यं यामान्ते पेषयेत्ततः ।
 विंशत्यंशेन पिष्टस्य मृतमभ्रं विमिश्रयेत् ॥ ७८ ॥
 तद्घृतैर्वटकं पक्त्वा मध्वाज्याभ्यां तु भक्षयेत् ।
 क्षीरं सितां चानुपिबेद्रामाणां रमते शतम् ॥ ७९ ॥

वाजीकरो बालुकामत्स्ययोगः ।

बालुकासंभवं मत्स्यं सुपकं भक्षयेद्घृतैः ।
 षण्ढोऽपि जायते कामी वीर्यस्तम्भः प्रजायते ॥ ८० ॥

वाजीकरो नाभिलेपः ।

ऊर्णनाभिं समं क्षौद्रैः पिष्ट्वा नाभिं प्रलेपयेत् ।
मुच्यते बद्धषण्ढोऽपि क्षीरैर्वह्निं पिवेदनु ॥ ८१ ॥
स्वयमग्निरसं चात्र त्रिनिष्कं भक्षयेत्प्रदा ।

वाजीकरो माषयोगः ।

घृताक्ता दलिता माषा क्षीरेण सह पाचिताः ॥ ८२ ॥
सिताज्यसंयुता भक्ष्या वीर्यवृद्धिकरा ह्यलम् ।
क्षणे क्षणे भजेद्रामां यथा पारावतो ध्रुवम् ॥ ८३ ॥

मदनानन्दमोदकः ।

सम्यङ्चारितमभ्रकं कटुफलं कुष्ठाश्वगन्धामृता
मेथी मोचरसो विदारि मुशली गोकण्टकेक्षूरकौ ।
रम्भाकन्दशतावरी ह्यजमुदा मापास्तिला धान्यकं
यष्टी नागबला कंचोरमदनं जातीफलं सैन्धवम् ॥ ८४ ॥
भार्गीकर्कटशृङ्गिभृङ्गत्रिकटु द्वौ जीरकौ चित्रकं
चातुर्जातपुनर्नवागजकणाद्राक्षाशणं वासकः ।
शाल्मल्यङ्घ्रि फलत्रिकं कपिभवं बीजं समं चूर्णये-
चूर्णांशा विजया सिता द्विगुणिता मध्वाज्यमिश्रंतु तत् ।
कर्षार्धां गुलिकां विलेह्यमथवा कृत्वा सदा सेवये-
त्पेया क्षीरसिताऽनु वीर्यकरणे स्तम्भेऽप्यलं कामिनाम् ।
श्यामावश्यकरः समाधिसुखदः सङ्गेऽङ्गनाद्रावकः
क्षीणे पुष्टिकरः क्षयक्षयकरो नानामयध्वंसकः ॥ ८६ ॥
कासश्वासमहातिसारशमनो मन्दाग्निसंदीपनो
हृशंसि ग्रहणीप्रमेहनिचयश्लेष्मातिसारप्रणुत् ।
नित्यानन्दकवेर्विशेषकवितावाचाविलासोद्भवं
दत्ते सर्वगुणं महास्थिरदशां ध्यानावसाने भृशम् ॥ ८७ ॥

अभ्यासेन निहन्ति मृत्युपलितं कामेश्वरो वत्सरा-
 त्सर्वेषां हितकारको निगदितः श्रीनित्यनाथेन वै
 वृद्धानामपि कामवर्धनकरः प्रौढाङ्गनासंगमे
 सिद्धोऽयं धनवस्त्वमोघसुखदो भूपैः सदा सेव्यताम् ८८
 इत्येतदुक्तं बहुवीर्यवर्धनं रात्रौ सदा क्षीरसितासमन्वितम् ।
 भुक्तोत्तरं सेवितमाशु कामिनां त्रिदग्धरामाकुलवश्यकारकम् ॥

इति पार्वतीपुत्रश्रीनित्यनाथसिद्धविरचिते श्रीरसरत्नाकरे रसायनखण्डे

वीर्यवर्धनं नाम षष्ठ उपदेशः ॥

अथ सप्तमोपदेशः ।

वीर्यं स्थिरं योनिमुखेषु येषां स्थूलं दृढं दीर्घतमं च लिङ्गम् ।
 तेषां प्रगल्भाः प्रमदाश्च सर्वा भवन्ति तृप्ताः सुरतप्रसङ्गे ॥ १ ॥

वीर्यस्तम्भकरी ब्रह्माण्डगुटिका ।

नागवल्लीदलद्रावैः सप्ताहं शुद्धपारदम् ।
 मर्दयेत्तप्तखल्वे तु क्षालयेत्काञ्जिकैस्ततः ॥ २ ॥
 तत्क्षिपेद्विषकन्दस्य गर्भे निष्कचतुष्टयम् ।
 विषेण तन्मुखं रुद्ध्वा स्थूलवाराहमांसके ॥ ३ ॥
 पिण्डं गर्भे निरुन्ध्याथ मुखं सूत्रेण सीवयेत् ।
 सन्ध्याकाले बलिं दत्त्वा कुकुटं मदिरायुतम् ॥ ४ ॥
 तत्तश्चूल्ह्यां लोहपात्रे तैले धत्तूरसंभवे ।
 तं विंशतिपले पच्यात्सपिण्डं मन्दवह्निना ॥ ५ ॥
 संध्यामारभ्य यत्नेन यावत्सूर्योदयं तथा ।
 हठाञ्जागरणं कुर्यादन्यथा तन्न सिध्यति ॥ ६ ॥
 प्रातरुद्धृत्य गुटिकां क्षीरभाण्डे विनिक्षिपेत् ।
 तत्क्षीरं शुष्यति क्षिप्रमेतत्प्रत्ययमद्भुतम् ॥ ७ ॥

दृष्ट्वा तां धारयेद्वक्त्रे वीर्यस्तम्भकरीं रतौ ।
क्षीरं पीत्वा रमेद्रामाः कामाकुलकलान्विताः ॥ ८ ॥
मुखाद्धस्तं यदा प्राप्ता तदा वीर्यं पतत्यलम् ।
ब्रह्माण्डगुटिका नाम शोषयन्ती महोदधिम् ॥ ९ ॥

वीर्यस्तम्भकरो लिङ्गलेपः ।

दग्धमङ्गोह्रमूलं तु कर्पूरं कुङ्कुमं तथा ।
रोचना सहदेवी च समं सर्वं प्रपेषयेत् ॥ १० ॥
विषमुष्टिकतैलेन लिप्तलिङ्गो ह्यनेन वै ।
नरो नारीसहस्रैकं गच्छन् वीर्यं न मुञ्चति ॥ ११ ॥

वीर्यस्तम्भकरो दीपः ।

श्वेतार्कतूलजां वर्ति कृत्वा मूकरमेदसा ।
यावज्ज्वलति दीपोऽयं तावद्वीर्यं स्थिरं नृणाम् ॥ १२ ॥

वीर्यस्तम्भकरी इन्द्रवारुणिकामूलाद्या वटीः ।

इन्द्रवारुणिकामूलं पुष्ये नम्रः समुद्धरेत् ।
त्र्युषणैश्च गवां क्षीरैः पिष्ट्वा कुर्याद्वीर्यं दृढाम् ॥ १३ ॥
छायाशुष्का स्थिता वक्त्रे वीर्यस्तम्भकरी नृणाम् ।
वरमङ्गोलतैलेन नाभिलेपोऽपि वीर्यधृक् ॥ १४ ॥

वीर्यस्तम्भार्थं रक्तापामार्गमूलयोगः ।

रक्तापामार्गमूलं तु सोमवारेऽभिमन्त्रयेत् ।
भौमे प्रातः समुद्धृत्य बन्धेत्कट्यां च वीर्यधृक् ॥ १५ ॥

वीर्यस्तम्भकरः पादलेपः ।

चटकानङ्गुलीतैलैः पादाद्यः संप्रलेपयेत् ।
न मुञ्चति नरो वीर्यं शय्यां पादेन न स्पृशेत् ॥ १६ ॥

वीर्यस्तम्भार्थं कट्यां सर्पास्थिधारणयोगः ।

डुण्डुभो नाम यः सर्पः कृष्णवर्णस्तमाहरेत् ।
तस्यास्थि धारयेत्कट्यां नरो वीर्यं न मुञ्चति ॥ १७ ॥

तन्मुक्ते मुञ्चते वीर्यं सिद्धयोग उदाहृतः ।

वीर्यस्तम्भकरो नाभिलेपः ।

सहदेवीयमूलं तु तत्समं पद्मकेशरम् ॥ १८ ॥

पिष्ट्वा मध्वाज्यसंयुक्तो लेपो नाभौ तु वीर्यघृक् ।

वीर्यस्तम्भकरी कोकिलाक्षादिवटी ।

श्वेतस्य कोकिलाक्षस्य बीजं मूलं समाहरेत् ॥ १९ ॥

पिष्टं तण्डुलसंभूतं बदरीणां फलं समम् ।

जलैः पिष्ट्वा वटी धार्या वीर्यस्तम्भकरी मुखे ॥ २० ॥

वीर्यस्तम्भकरो नाभिलेपः ।

नागवह्नीपयःपिष्टं लज्जामूलं प्रलेपयेत् ।

तन्नाभौ वीर्यघृक् पुंसां मूलं वा तुलसीभवम् ॥ २१ ॥

वीर्यस्तम्भकरो दीपः ।

मूलेन श्वेतगुञ्जाया वर्ति कृत्वा प्रदीपयेत् ।

दीपं सूकरतैलेन वीर्यस्तम्भकरं नृणाम् ॥ २२ ॥

वीर्यस्तम्भकरी वटिका ।

बीजमीश्वरलिङ्गास्तु मूतं वृश्चिककण्टकम् ।

सर्वं पूगफलस्यान्तः क्षिप्वा वेष्ट्यं त्रिलोहकैः ॥ २३ ॥

जिह्वोपरि स्थिते तस्मिन्नरो वीर्यं न मुञ्चति ।

वीर्यस्तम्भार्थं श्लेष्मातकादियोगः ।

श्लेष्मातस्य कुरण्टस्य बीजं फड्ड्याः समाहरेत् ॥ २४ ॥

अजाक्षीरेण तं पिष्ट्वा कर्षं भुक्त्वा तु वीर्यघृक् ।

वीर्यस्तम्भार्थं सूरणादियोगः ।

सूरणं तुलसीमूलं ताम्बूलैः सह भक्षयेत् ॥ २५ ॥

न मुञ्चति नरो वीर्यं कर्षकेन पृथक्पृथक् ।

वीर्यस्तम्भार्थं मार्जारनखादिबन्धनम् ।

नखास्थीनि समादाय मार्जारस्य सितस्य वै ॥ २६ ॥

श्वेतापराजितामूलं नीलीमूलं श्मशानजम् ।
सर्वं बद्धा कटौ वीर्यं चिरकालं न मुञ्चति ॥ २७ ॥

वीर्यस्तम्भकरः पादलेपः ।

भूलता सिक्थकं तुल्यं लिम्पेत्तैलैः कुसुम्मजैः ।
पादौ वीर्यधरो भूयात्पद्भ्यां शय्यां न संस्पृशेत् ॥ २८ ॥
नवनीतेन वा लेप्यं चटकाण्डं च पूर्ववत् ।
इन्द्रवारुणिकामूलं उन्मत्ताजस्य मूत्रतः ॥ २९ ॥
भावयेत्तेन लेपेन नरो वीर्यं न मुञ्चति ।

वीर्यस्तम्भकरो लिङ्गलेपः ।

दाडिमस्य त्वचश्चूर्णं फलं भल्लातकाक्षयोः ॥ ३० ॥
पिष्ट्वा तत्कटुतैलेन लेपः स्यात्पूर्ववत्फलम् ।
कर्पूरं टङ्गणं मूतं मुनिपुष्परसं मधु ॥ ३१ ॥
मर्दयित्वा लिपेत्तेन लिङ्गं यावत्समन्ततः ।
जलैः प्रक्षालयेद्विङ्गं भजेद्रामां यथोचिताम् ॥ ३२ ॥
वीर्यं स्तम्भयते पुंसां याममात्रं न संशयः ।

वीर्यस्तम्भार्थं कट्यां पारदगुटिकाधारणम् ।

कृष्णधत्तूरतैलेन पारदं वर्षयेद्दिनम् ॥ ३३ ॥
त्रिलोहैर्वैष्टितं बद्धं तत्कट्यां वीर्यधारकम् ।

वीर्यस्तम्भार्थं पारदादियोगः ।

सूतं स्वर्णं व्योमसत्त्वं तारं ताम्रं च रोचनम् ॥ ३४ ॥
बीजं वै शरपुङ्खायाः कृष्णधत्तूरबीजकम् ।
सर्वं मर्द्यं वटक्षीरैः कुबेराक्षस्य बीजके ॥ ३५ ॥
तत्क्षिप्त्वा धारयेद्वक्त्रे वीर्यस्तम्भकरं चिरम् ।

वीर्यस्तम्भार्थं हस्ते मुद्रिकाधारणम् ।

कृकलासस्य पुच्छाग्रं मुद्रिकाकारतां कृतम् ॥ ३६ ॥
उर्णनाभस्य जालेन वेष्टयित्वाऽथ धारयेत् ।
वामहस्ते कनिष्ठायां नरो वीर्यं न मुञ्चति ॥ ३७ ॥

वीर्यस्तम्भार्थं स्थलमीनयोगः ।

स्थलमीनं समादाय शुष्कं चूर्णेन लेपयेत् ।

उल्लिप्तं रक्षयेत्किंचिद्रक्ते धार्यश्च वीर्यघृक् ॥ ३८ ॥

जसलमेरोः पत्तने अमरचण्डेश्वरो नाम देवतायतनं, तस्याग्रे
वालुकामध्ये स्थलमीनास्तिष्ठन्ति, ते च वालुकामीनाः
कथ्यन्ते ॥

वनिताद्रावणार्थं जलौकायोगाः ।

शुद्धसूते विनिक्षिप्य स्वर्णं वा नागमेव वा ।

अष्टमांशेन तत्सर्वं मर्दयेत्तप्तखल्वके ॥ ३९ ॥

शाल्मल्याश्चैव पञ्चाङ्गरसं तत्र विनिक्षिपेत् ।

श्लेष्मान्तस्य फलं पक्वं कोकिलाक्षस्य बीजकम् ॥ ४० ॥

तिलपिण्याकचूर्णं तु दत्त्वा तावद्विमर्दयेत् ।

जलौका जायते यावत्ततः कर्पूरटङ्कणम् ॥ ४१ ॥

कपिकच्छुकरोमाणि बाहुचीतैलकं पट्ट ।

मागधीं च जलैः पिष्ट्वा तत्सर्वं तप्तखल्वके ॥ ४२ ॥

क्षिपेत्पूर्वजलौकां च त्रिसप्ताहं विमर्दयेत् ।

सा योज्या कामकाले तु नारीणां योनिगह्वरे ॥ ४३ ॥

मददर्पहरा तासां मदविह्वलकारका ।

बाल्ये षडङ्गुला योज्या यौवने सा नवाङ्गुला ॥ ४४ ॥

द्वादशाङ्गुलिका योज्या प्रगल्भानां जलौकिका ।

यो वा तां धारयेन्मूर्ध्नि वीर्यं तस्य स्थिरं भवेत् ॥ ४५ ॥

पारदादष्टमांशेन सुवर्णं नागमेव वा ।

योजयेत्तप्तखल्वे तु शाल्मलीत्वङ्गिजद्रवैः ॥ ४६ ॥

शुनिपत्ररसैर्नीलीमूलद्रावैश्च मर्दयेत् ।

श्लेष्मातकफलं पक्वं कोकिलाक्षस्य बीजकम् ॥ ४७ ॥

मज्जा सुपक्वा बिल्वस्य क्षिपेत्तत्रैव मर्दयेत् ।
 जलौका जायते यावत्ततस्तस्मात्समुद्धरेत् ॥ ४८ ॥
 त्रिसप्ताहं तप्तखल्वे कर्पूराद्यैश्च पूर्ववत् ।
 मर्दयेच्च फलं तद्वजायते नात्र संशयः ॥ ४९ ॥
 रसादष्टमभागं तु सुवर्णं नागमेव वा ।
 योज्यं च त्रिफला भृङ्गी शुण्ठी छागपयो घृतम् ॥ ५० ॥
 क्षौद्रं गोमूत्रकं चैव सर्वं सप्तदिनावधि ।
 मर्दयेत्तदवच्छिन्नं जलौका यावता भवेत् ॥ ५१ ॥
 कर्पूराद्यैः पुनर्मर्द्यं तप्तखल्वे तु पूर्ववत् ।
 पूर्ववज्जायते सिद्धिस्तद्वद्योगे न संशयः ॥ ५२ ॥
 त्रिदिनं मर्दयेत्खल्वे सूतं निष्कचतुष्टयम् ।
 त्रिफलायास्तु निर्यासं स्तोकं स्तोकं विनिक्षिपेत् ॥ ५३ ॥
 पयश्चैव महाशृङ्गा दातव्यं मर्दनक्षमम् ।
 जलौका मर्दनाख्येयं जायते सुखदा नृणाम् ॥ ५४ ॥
 रामाणां मदमत्तानां द्राविकाञ्चौ घृतं यथा ।
 पूर्ववत्क्रमयोगेन वीर्यस्तम्भकरी भवेत् ॥ ५५ ॥
 लिङ्गवर्धनाः कतिपययोगाः ।
 पारदं मरिचं कुष्ठं तगरं कण्टकारिका ।
 अश्वगन्धातिलक्षौद्रसैन्धवश्चेतसर्षपाः ॥ ५६ ॥
 अपामार्गो यवा माषाः पिप्पली च समं जलैः ।
 पिष्ट्वा विमर्दयेत्तेन लिङ्गं मासमहर्निशम् ॥ ५७ ॥
 वर्धते हस्तमात्रं तत्स्थौल्येन मुशलोपमम् ।
 वराहवसया क्षौद्रैर्लिङ्गं मासं विलेपयेत् ॥ ५८ ॥
 अतिदीर्घं दृढं स्थूलं जायते नात्र संशयः ।
 अश्वगन्धा वचा कुष्ठं बृहती च शतावरी ॥ ५९ ॥
 पाचयेत्तिलतैलेन मर्दयेत्तेन पूर्ववत् ।
 लिङ्गं स्थूलं दृढं दीर्घं मासमात्रात्प्रजायते ॥ ६० ॥

जम्बूमूकरजं तैलं महाराष्ट्री च टङ्गणम् ।
मधुना सह लेपोऽयं मासालिङ्गस्य वृद्धिकृत् ॥ ६१ ॥
मिश्रितं मुशलीचूर्णं माहिषैर्नवनीतकैः ।
तद्भाण्डं धान्यराशौ च स्थितं सप्तदिनैर्हरेत् ॥ ६२ ॥
तेन प्रलेपयेद्विङ्गं वर्धते मासमात्रतः ।
पिप्पली मरिचं क्षीरं सिता तुल्यं विमर्दयेत् ॥ ६३ ॥
मासैकं वृद्धिकृद्विङ्गे नात्र कार्या विचारणा ।
माहिषं गोघृतं तुल्यं सैन्धवं च समं समम् ॥ ६४ ॥
अनेन लेपयेद्विङ्गं स्थूलं स्यान्मासमात्रतः ।
अश्वगन्धापमागौ च सारिवाऽक्षफलं तिलाः ॥ ६५ ॥
सर्षपेन्द्रयवं तुल्यमजाक्षीरेण पेषयेत् ।
तेन लिङ्गं तु मासैकं मर्दनाद्बृद्धिमाप्नुयात् ॥ ६६ ॥
मांसीमक्षफलं कुष्ठमश्वगन्धां शतावरीम् ।
तैले पक्त्वा प्रलेपोऽयं मासालिङ्गस्य वृद्धिकृत् ॥ ६७ ॥
रोहीतमत्स्यजं पित्तं जलौका लाङ्गली समम् ।
अनेन लेपयेद्विङ्गं स्यान्मासान्मुशलोपमम् ॥ ६८ ॥
निशा सिताऽश्वगन्धा च पारदं मर्दयेत्समम् ।
अनेन मर्दयेद्विङ्गं योनिकर्णस्तनांस्तथा ।
वर्धन्ते मासमात्रेण नात्र कार्या विचारणा ॥ ६९ ॥

‘ॐ नमो भगवते उड्डामरेश्वराय सर प्रसर २ कुरु कुरु ठ
ठः ।’ अनेन मन्त्रेण सर्वे वर्धनयोगाः सप्ताभिमन्त्रिताः सिद्धा
भवन्ति ॥

जाम्बूमार्जारयोः पित्तं यवागूमर्दितं दिहेत् ।
मासैकाद्बर्धते लिङ्गं स्तनौ कर्णौ च मर्दनात् ॥ ७० ॥

‘ॐ नमो भगवते उड्डामरेश्वराय सर प्रसर प्रसर निकल
निकल निकालय निकालय स्वाहा ठः ठः ॥’

गृहगोधा शुनो जिह्वा स्त्रीजरायुः समं समम् ।

पिष्ट्वा धार्यं ताम्रपात्रे सप्ताहात्तं पुनः पचेत् ॥ ७१ ॥

तिलतैलेन तत्रैलमर्दनाद्वर्धते खलु ।

लिङ्गं स्तनौ च कर्णौ च हस्तौ पादौ न संशयः ॥ ७२ ॥

‘ॐ नमो भगवते उड्डामरेश्वराय सर सर हिलि हिलि
स्वाहा ठः ठः ॥’

अतितरसुखसाध्यैर्योगराजैः प्रसिद्धैः

सततसुरतयोग्यं स्तम्भनं वर्धनं च ।

निपुणरसिकरामारञ्जकं मोहकं स्या-

द्द्रुदितमिह समस्तं भोगिनां सौख्यहेतुः ॥ ७३ ॥

इति पार्वतीपुत्रश्रीनित्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे रसायनखण्डे

वीर्यस्तम्भनलिङ्गवर्धनं नाम सप्तमोपदेशः ॥

अथाष्टमोपदेशः ।

श्रीशैले देहासिद्धिः प्रभवति सहसा वृक्षमृत्कन्दतोयै-
स्तच्छास्त्रं शम्भुनोक्तं प्रगहनमखिलं वीक्षितं यत्तु सारम् ।

व्याहृत्यानेकयुक्त्या सकलसुखकरं दृष्टसिद्धं तु यद्य-
त्तद्वक्ष्ये साधकानामनुभवपथगं भुक्तये मुक्तये च ॥ १ ॥

मल्लिकार्जुनदेवस्य पुरतो गजसंनिभा ।

शिला तिष्ठति या रात्रौ स्रवते गुग्गुलुं सदा ॥ २ ॥

पालाशचाटुना ग्राह्यं क्षिपेदलाबुपात्रके ।

तद्गुग्गुलुसमं गन्धं निष्कैकं भक्षयेत्सदा ॥ ३ ॥

मासान्मृत्युजरां हन्ति जीवेदाचन्द्रतारकम् ।

तद्गुग्गुलुं द्रुते ताम्रे कोटिभागेन योजयेत् ॥ ४ ॥

तद्भवेत्कनकं दिव्यं जाम्बूनदसमप्रभम् ।
 वामतो मल्लिनाथस्य घण्टासिद्धेश्वरः स्थितः ॥ ५ ॥
 तद्द्वारे विद्यते कुण्डं तत्र घण्टा विलम्बते ।
 रात्रौ कृष्णचतुर्दश्यां सोपवासैस्त्रिभिर्जनैः ॥ ६ ॥
 कर्तव्यं साधनं तत्र निर्विकल्पैरनिद्रितैः ।
 एकस्तु स्नापयेद्देवं जलमेकस्तु वाहयेत् ॥ ७ ॥
 एकस्तु वादयेद्घण्टामविच्छिन्नं निशावधि ।
 ततस्तुष्टौ भवेच्छम्भुः खेचरत्वं प्रयच्छति ॥ ८ ॥
 घण्टासिद्धेश्वरस्यैव दक्षिणे क्रोशमात्रके ।
 निखनेद्दृश्यते तत्र मृद्गोरोचनसंनिभा ॥ ९ ॥
 सिताक्षीरैः पिबेत्कर्षं सप्ताहादमरो भवेत् ।
 चन्द्रोदकं प्रसिद्धं वै मल्लिनाथस्य पश्चिमे ॥ १० ॥
 स्थितं वैशाखमासे तु पूर्णमास्यां सुसाधयेत् ।
 साधको निर्विकल्पेन स्थित्वा तस्य समीपतः ॥ ११ ॥
 रात्रौ जपं प्रकुर्वाणस्ततोयं चार्धरात्रके ।
 स्पष्टं चन्द्रो यदा गच्छेत्तदा क्षिप्रं कराञ्जलिम् ॥ १२ ॥
 कृत्वा तिष्ठेद्यदा याति तज्जलं तत्क्षणात्पिबेत् ।
 वज्रकायो भवेद्भीरो जीवेदाचन्द्रतारकम् ॥ १३ ॥
 श्रीशैलपूर्वद्वारे तु देवोऽस्ति त्रिपुरान्तकः ।
 देवस्योत्तरदिग्भागे चिञ्चावृक्षः समीपतः ॥ १४ ॥
 विद्यते तस्य मूले तु भैरवो दृश्यते स्वयम् ।
 तस्याग्रे निखनेद्भूमिं पुरुषस्य प्रमाणतः ॥ १५ ॥
 दृश्यते तप्तकुण्डं तु नीलवर्णजलान्वितम् ।
 चिञ्चावृक्षस्य पत्राणि सम्यग्वस्त्रेण बन्धयेत् ॥ १६ ॥

तस्मिन् कुण्डे विनिक्षिप्य तानि मीना भवन्ति वै ।
 संगृह्य तेन काष्ठेन पचेत्तेषां विवर्जयेत् ॥ १७ ॥
 कण्टकानि शिरः पुच्छं शेषं भक्षेत साधकः ।
 क्षणं मूर्च्छा भवेत्तेन प्रबुद्धो जायते स्वयम् ॥ १८ ॥
 छिद्रं पश्यति मेदिन्यां जीवेद्वर्षायुतं नरः ।
 त्रिपुरान्तकदेवस्य पश्चिमे गव्युतिद्वये ॥ १९ ॥
 मणिपल्लिरिति ग्रामस्तस्य पश्चिमतो गिरिः ।
 तस्य पश्चिमदिग्भागे कपाटं दृश्यते शुभम् ॥ २० ॥
 पूर्वाभिमुखः प्रविशेत्ततो गच्छेच्च दक्षिणम् ।
 दशधन्वन्तरं यावद्दृश्यन्ते ज्वलनप्रभाः ॥ २१ ॥
 आम्राकाराः सुपाषाणा ग्राह्या वस्त्रेण बन्धयेत् ।
 रक्तवर्णं भवेद्वस्त्रं क्षीरमध्ये क्षिपेत्ततः ॥ २२ ॥
 तत्क्षीरं जायते रक्तं तत्क्षीरं साधकः पिबेत् ।
 सप्ताहाद्ब्रजकायः स्याज्जीवेच्चन्द्रार्कतारकम् ॥ २३ ॥
 त्रिपुरान्तकदेवस्य उत्तरे कोकिलाविलम् ।
 विख्यातं सर्वलोकेषु कृत्वा वमनरेचनम् ॥ २४ ॥
 साधकः प्रविशेत्तत्र दशधन्वन्तरावधि ।
 पाषाणाः कोकिलाकारास्तानि तिष्ठन्ति चाहरेत् ॥ २५ ॥
 तेषां पृष्ठे तिलाः क्षिप्ताः स्फुटन्त्येव हि तत्क्षणात् ।
 इत्येवं प्रत्ययं दृष्ट्वा तांश्च घृष्ट्वा परस्परम् ॥ २६ ॥
 क्षीरमध्ये क्षिपेत्तान् वै क्षीरं कृष्णं प्रजायते ।
 आकण्ठान्तं पिबेत्तत्तु दिव्यकायो भवेन्नरः ॥ २७ ॥
 वलीपलितनिर्मुक्तो जीवेद्ब्रह्मदिनत्रयम् ।
 छिद्रं पश्यति मेदिन्यां वायुवेगो महाबलः ॥ २८ ॥
 त्रिपुरान्तकदेवस्य पूर्वदिग्ग्योजनान्तरे ।
 देवः स्वर्गपुरी नाम विद्यते तत्र वै खनेत् ॥ २९ ॥

देवाग्रे भूमिकां जानुमात्रां तत्र फला इव ।
 निर्गच्छन्ति तु पाषाणाः खरस्पर्शा भवन्ति वै ॥ ३० ॥
 त्रिपुरान्तकदेवस्य पश्चिमे योजनार्धके ।
 विद्यते हि विलद्वारं तन्मध्ये धनुषां त्रयम् ॥ ३१ ॥
 गच्छेत्खर्जूरवृक्षो वै दृश्यते कृष्णवर्णकः ।
 तत्फलानां रसं पीत्वा मूर्च्छा संजायते क्षणम् ॥ ३२ ॥
 ततः संजायते सिद्धो जीवेच्चन्द्रार्कतारकम् ।
 श्रीशैले दक्षिणे द्वारे जालेश्वरसुरेश्वरौ ॥ ३३ ॥
 देवां प्रसिद्धौ विद्येते निखनेत्तत्र भूमिकाम् ।
 पाषाणाः श्रीफलाकारा निर्यान्ति स्पर्शभेदकाः ॥ ३४ ॥
 देवो रामेश्वरस्तत्र विद्यते तस्य संनिधौ ।
 रुद्राक्षाकारपाषाणाः खरस्पर्शा भवन्ति ते ॥ ३५ ॥
 ज्योतिःसिद्धवटे वृक्षे एकपादेन तिष्ठति ।
 आवर्तदेवको नाम तत्समीपे तु पश्चिमे ॥ ३६ ॥
 विद्यते पर्वतस्तत्र पाषाणास्तालकोपमाः ।
 आदाय तान् धमेत्तीव्रं दिव्यं भवति काञ्चनम् ॥ ३७ ॥
 तत्रैव दक्षिणद्वारे देवः स्यात्कुण्डलेश्वरः ।
 तत्समीपे खनेद्भूमिं जानुमात्रां ततो हरेत् ॥ ३८ ॥
 पाषाणाः श्रीफलाकारा रक्ताश्च स्पर्शवेधकाः ।
 पुरुषेश्वरदेवस्य कुण्डमस्ति समीपतः ॥ ३९ ॥
 गुञ्जा च रिठकश्चैव द्वौ वृक्षौ तत्र तिष्ठतः ।
 तयोः पत्राणि संभक्ष्य तत्क्षणादमरो भवेत् ॥ ४० ॥
 तथा हस्तिशिला तत्र तस्या दक्षिणतः खनेत् ।
 हस्तमात्रं ततः पश्येज्जम्बूफलसमाकृतिः ॥ ४१ ॥

शिला तत्र समाख्याता स्पर्शग्राह्या प्रयत्नतः ।
नाम्ना हस्तिशिरः ख्यातं सैव हस्तिशिला भवेत् ॥४२॥
तस्या दक्षिणादिग्भागे योजनैकेन तिष्ठति ।
छायाछत्रं प्रसिद्धं तच्छिवरूपं शिवोदितम् ॥ ४३ ॥
शतहस्तप्रमाणं तु तत्क्षेत्रं परिवर्तुलम् ।
योऽसौ गच्छति तस्याधो नासौ केनापि दृश्यते ॥४४॥
रुद्रतुल्यो भवेत्सिद्धः क्रीडते भुवनत्रये ।
अथवा साधयेद्दूरात्ख्यातं सिद्ध्यष्टकं तु यत् ॥ ४५ ॥
कान्ताभ्रं काञ्चनं मृतं मर्द्यं क्रमगुणोत्तरम् ।
तद्गोलं वेष्टयेद्योहैस्त्रिभिर्वत्तात्क्रमेण वै ॥ ४६ ॥
वस्त्रे बद्ध्वा तु तद्वस्त्रं वंशाग्रे बन्धयेद्दृढम् ।
मन्त्रयेत्कालिमन्त्रेण छायाच्छत्रे निवेशयेत् ॥ ४७ ॥
तद्वंशाग्रं क्षणैकेन जायते गुटिका तु ताम् ।
साधको धारयेद्वक्त्रे खेचरत्वप्रदायिकाम् ॥ ४८ ॥
तालकं कुनटीं तद्वद्वंशे बद्ध्वा निवेशयेत् ।
ताभ्यामञ्जितनेत्रो यो निर्धिं पश्यति भूगतम् ॥ ४९ ॥
वंशे बद्ध्वा क्षिपेत्खड्गं पूर्वमन्त्रेण मन्त्रितम् ।
तत्खड्गं धारयेद्वक्त्रे त्रैलोक्यविजयी भवेत् ॥ ५० ॥
वस्त्रे गुरोचनं बद्ध्वा वंशस्थं तत्र वेष्टयेत् ।
तेनैव तिलकं कुर्याद्दृष्ट्वा मोहयते जगत् ॥ ५१ ॥
स्रोतोञ्जनं कज्जलं च क्षिप्त्वा तत्रैव पूर्ववत् ।
तेन चाञ्जितनेत्रो यो देवैरपि न दृश्यते ॥ ५२ ॥
पादुकां तेन योगेन क्षिप्त्वा पद्भ्यां तु धारयेत् ।
यत्रेच्छा तत्र तत्रैव गन्ता भवति तत्क्षणात् ॥ ५३ ॥
तद्वद्रक्तपटं तत्र क्षिप्त्वा संवेष्ट्य साधकः ।
अदृश्यो जायते सम्यक्पटे मुक्ते तु दृश्यते ॥ ५४ ॥

कान्ताभ्रं काञ्चनं सूतं कृत्वा गोलं तु वेशयेत् ।
 वंशाग्रस्थं मन्त्रयुक्तं स्पर्शवेधी भवेत्तु तत् ॥ ५५ ॥
 श्रीशैले पश्चिमे द्वारे नाम्ना ब्रह्मेश्वरेश्वरः ।
 तल्लिङ्गं स्पर्शमित्याहुर्दुर्गा तत्रैव तादृशी ॥ ५६ ॥
 नवमं यत्तु सोपानं नद्यां तत्तादृशं स्थितम् ।
 देवस्य तिष्ठति द्वारे मुद्गवर्णं विलोकयेत् ॥ ५७ ॥
 ब्रह्मेश्वरस्य नैर्ऋत्ये संस्थितं तिन्तिणीवनम् ।
 तस्मिन् वने स्थितं कुण्डं तत्र तिष्ठति चण्डिका ॥ ५८ ॥
 एकपादेन चिञ्चाधस्तद्वृक्षात्पत्रमाहरेत् ।
 बद्ध्वा वस्त्रे क्षिपेत्कुण्डे स्नानं तत्र समाचरेत् ॥ ५९ ॥
 स्नानान्ते पोटली ग्राह्या सर्वे मत्स्या भवन्ति ते ।
 तत्काष्ठैः पाचयेत्तानि कण्ठं पुच्छं शिरस्त्यजेत् ॥ ६० ॥
 भागं देवाय संकल्प्य द्वितीयमतिथेर्भवेत् ।
 तृतीयं साधको भुक्त्वा क्षणं भवति मूर्च्छितः ॥ ६१ ॥
 तत्क्षणाज्जायते सिद्धश्छिद्रां पश्यति मेदिनीम् ।
 अजरामरतां याति न बाध्यस्त्रिदशैरपि ॥ ६२ ॥
 अलंपुरोत्तरे भागे ग्रामः स्याद्भीमपादुकः ।
 तस्य ग्रामस्य पार्श्वे तु हस्तमात्रं खनेद्भुवम् ॥ ६३ ॥
 पाषाणाः सर्पवद्वक्रा ग्राह्या स्पर्शा भवन्ति ते ।
 योगेश्वरीति विख्याता देवता या त्वलंपुरे ॥ ६४ ॥
 देव्या ह्यग्रे गुहा रम्या तन्मध्ये निखनेद्भुवम् ।
 पाषाणा भेकसंकाशा ग्राह्या मार्जारविष्टया ॥ ६५ ॥
 मिथ्रीकृत्य क्षिपेद्ब्रह्मे तद्ब्रह्मं तारतां व्रजेत् ।
 मध्वाज्यसहितान् भक्षेत्पाषाणांस्तान्विचक्षणः ॥ ६६ ॥
 श्रीशैलस्योत्तरद्वारे महेशो नाम देवता ।
 भ्रमराभ्रः स्थितस्तत्र तस्य पक्कफलानि वै ॥ ६७ ॥

स्फोटयेत्तत्र निर्यान्ति भ्रमरा जीवसंयुताः ।
 इत्येवं प्रत्ययं ज्ञात्वा भ्रमरांस्तान् परित्यजेत् ॥ ६८ ॥
 फलानि पाचयेत्क्षीरैः पिबेत्क्षीरं यथेष्टकम् ।
 किञ्चिन्मूर्च्छा भवेत्तेन ततो बोधे पिबेत्पुनः ॥ ६९ ॥
 एवं कुर्यात्त्रिसप्ताहं वज्रकायो भवेन्नरः ।
 वलीपलितनिर्मुक्तो जीवेदाचन्द्रतारकम् ॥ ७० ॥
 सर्ववाङ्मयवेत्ता च वायुवेगी भवेन्नरः ।
 तेनैवाप्रफलैकेन वर्जितभ्रमरेण च ।
 सहस्रपलवङ्गं तु द्रावितं स्तम्भयेद्भुवम् ॥ ७१ ॥
 क्षेपात्तारमवामोति सत्यमीश्वरभाषितम् ।
 तत्फलं छिद्रितं कृत्वा उत्पाद्य भ्रमरं ततः ॥ ७२ ॥
 शुद्धपारदकषैकं तत्तुल्यं कृष्णमभ्रकम् ।
 क्षिप्वा तस्मिन्मुखं रुद्ध्वा लिम्पेन्मृद्रोमयेन च ॥ ७३ ॥
 छायाशुष्कं तदाप्रोत्थैः कार्यैर्यामं विपाचयेत् ।
 खभावशीतला ग्राह्या गुटिका फलमध्यगा ॥ ७४ ॥
 मुखस्था खेचरं दत्ते अदृश्यत्वं महाबला ।
 काथे वाक्पतितुल्यः स्याज्जीवेदाचन्द्रतारकम् ॥ ७५ ॥
 तारं ताम्रं भुजङ्गं वा कोटिभागेन वेधयेत् ।
 कृष्णाभ्रं शुद्धसूतं च पूर्ववत्तत्फले क्षिपेत् ॥ ७६ ॥
 लिम्पेन्मृद्रोमयैस्तद्रदारण्योत्पलकैः पुटेत् ।
 खभावशीतलं ग्राह्यं तद्रसं मधुसर्पिषा ॥ ७७ ॥
 गुञ्जामात्रं सदा खादेन्मासाद्बालो भवेन्नरः ।
 जीवेद्ब्रह्मादिनं वीरो नवनागबलान्वितः ॥ ७८ ॥
 विद्यते लोकविख्यातः पूज्यः पञ्चोपचारकैः ।
 ॐ हुं फट्कारमन्त्रेण निर्विकल्पेन साधकैः ॥ ७९ ॥

व्रीक्ष्य पश्चिमदिग्भागे ह्यन्तरिक्षे च तत्क्षणात् ।
 पश्येद्विव्यविमानानि जायते प्रत्ययो महान् ॥ ८० ॥
 ततः पश्चिमदिग्भागे गच्छेन्नदीं तरेत्सुधीः ।
 गहरं दृश्यते तत्र प्रविशेत्पश्चिमासुखम् ॥ ८१ ॥
 योजनत्रितयं गच्छेदेकाकी निर्विकल्पकः ।
 पञ्चयोजनविस्तीर्णं दृश्यते कदलीवनम् ॥ ८२ ॥
 तस्य मध्येऽतिविस्तीर्णं जलपूर्णं सरोवरम् ।
 सिंहासनं तु तन्मध्ये शुद्धस्फटिकसंनिभम् ॥ ८३ ॥
 तं दृष्ट्वा दण्डवद्भूमौ निपतेन्मन्त्रमुच्चरेत् ।
 ॐ ह्रीं विद्यावागीश्वराधिपतये ह्रीं ॐ स्वाहा ।
 स्नानं कृत्वा प्रयत्नेन लक्षमेकं जपेदनु ॥
 यथेष्टं भोजनं कृत्वा कन्दमूलफलादिकम् ॥ ८४ ॥
 ततः सिंहासनस्योर्ध्वं शुद्धस्फटिकसंनिभः ।
 चतुर्भुजस्त्रिनेत्रश्च दृश्यते परमेश्वरः ॥ ८५ ॥
 स्तोत्रमन्त्रैर्नमस्कारैः प्रणिपत्य पुनः पुनः ।
 वरं दत्ते यथेष्टं वै साधकस्य न संशयः ॥ ८६ ॥
 शतमायतनं तत्र कूपानां च शतं नव ।
 तावत्संख्यास्तथाऽऽरामा नन्दनाख्यवनानि च ॥ ८७ ॥
 तथा नवशतं वाप्यो विद्यन्ते कदलीवने ।
 बिलद्वाराणि तावन्ति कल्पवृक्षास्तथैव च ॥ ८८ ॥
 तत्रैव मौकली नाम यक्षिणी प्रकटा स्थिता ।
 सा वक्ति भोजनं देहि यदीच्छसि समीहितम् ॥ ८९ ॥
 ततस्तस्यै प्रवक्तव्यं दास्यामि परमेश्वरि ।
 क्षीरान्नं वा फलाहारं तदग्रे दापयेत्सुधीः ॥ ९० ॥
 सा वक्ति मम पुत्रोज्यं क्षणं वक्षसि धार्यताम् ।
 यदा न मुञ्चते भूमौ तदा सिद्ध्यष्टकं तव ॥ ९१ ॥

दास्येऽहं नात्र संदेहो भोजनान्तेऽथवा पुनः ।
 त्यक्ते करोमि संहारं तस्माद्यत्नेन रक्षय ॥ ९२ ॥
 इत्येवं साधको वीरः कुर्यात्सिद्धिमवाप्नुयात् ।
 गच्छेदुत्तरदिग्भागे तत्सरो योजनार्धकम् ॥ ९३ ॥
 तत्रास्ति पुष्पसंपूर्णं दिव्याख्यं नन्दनं वनम् ।
 पुष्पाणां घ्राणमात्रेण क्षुत्पिपासा न विद्यते ॥ ९४ ॥
 अथवा भक्षयेत्तस्मात्फलमेकं यथोचितम् ।
 तेन भक्षितमात्रेण वज्रकायो भवेन्नरः ॥ ९५ ॥
 सरो दक्षिणादिग्भागं गच्छेद्योजनपादकम् ।
 तत्र दाडिमसंपूर्णं दृश्यते नन्दनं वनम् ॥ ९६ ॥
 तत्फलं भक्षयेत्सिद्धो जीवेद्युगमहस्रकम् ।
 तत्सरःपूर्वदिग्भागे गच्छेत्क्रोशार्धमात्रकम् ॥ ९७ ॥
 तत्र धात्रीफलैः पूर्णं श्यामलं नन्दनं वनम् ।
 फलानि भक्षयेत्तानि जीवेत्कल्पशतत्रयम् ॥ ९८ ॥
 तत्सरःपश्चिमे भागे गच्छेद्योजनमात्रकम् ।
 तत्र विल्वफलैः पूर्णं दृश्यते नन्दनं वनम् ॥ ९९ ॥
 तत्फलं भक्षयेद्बीरो जीवेच्चन्द्रार्कतारकम् ।
 तन्नन्दनवने रम्ये लिङ्गं स्थानीलवर्णकम् ॥ १०० ॥
 प्रविशेदुत्तरद्वारे तत्र नागो महाबलः ।
 उग्रः सप्तफणाकारो दृश्यतेऽतिभयङ्करः ॥ १०१ ॥
 तस्य कुर्यान्नमस्कारं हुं हुं कुर्यात्समुद्धरेत् ।
 तदाऽसौ वदते वाणीमदृश्यत्वं ददामि ते ॥ १०२ ॥
 गच्छ त्वं पश्चिमद्वारे तत्रास्ति दिव्यकन्यका ।
 गच्छेत्तत्र महावीरः साधको मन्त्रमुच्चरन् ॥ १०३ ॥

हारं दास्यति सा तुष्टा नं प्रवेशं प्रयच्छति ।
 तं हारं धारयेत्कण्ठे साक्षाद्वागीश्वरो भवेत् ॥ १०४ ॥
 ततस्तु दक्षिणं द्वारं गच्छेत्तत्र भयङ्करम् ।
 मुक्तकेशं वक्रनेत्रं गदाहस्तं दिग्म्बरम् ॥ १०५ ॥
 नीलवर्णं क्षेत्रपालं दृष्ट्वा मन्त्रं समुचरेत् ।
 ह हा हे हे हं हुंकारं फट् हुं स्वाहान्तमेव च ॥ १०६ ॥
 अनेन मन्त्रपाठेन क्षेत्रपालः प्रसीदति ।
 ददाति खेचरीं सिद्धिं न प्रवेशं कदाचन ॥ १०७ ॥
 ततस्तु पूर्वदिग्भागे द्वारं तत्र गणेश्वरः ।
 दृश्यते पूजयेत्तं वै साधकः प्रविशेत्ततः ॥ १०८ ॥
 दृश्यते दिव्यचापं तु तथा लिङ्गं मनोहरम् ।
 पूजयेच्छिवमन्त्रेण रकारेणैव नान्यथा ॥ १०९ ॥
 ततस्तत्र जपं कुर्यादहोरात्रमुपोषितः ।
 प्रत्यक्षो जायते रुद्रो वरं दत्ते यथेप्सितम् ॥ ११० ॥
 इत्येवमादयः सन्ति सिद्धयः कदलीवने ।
 अक्षरैर्लिखितं द्वारे तत्र पद्मावतीबिलम् ॥ १११ ॥
 सरसः पूर्वदिग्भागे योजनैकेन तिष्ठति ।
 वमनं रेचनं कृत्वा प्रविशेत्तत्र साधकः ॥ ११२ ॥
 धन्वन्तरं शतं यावद्गच्छेत्तत्र मृदङ्गकम् ।
 दृष्ट्वा तं वादयेद्वीरः सम्यक्पद्मावती ततः ॥ ११३ ॥
 आगत्य चामृतं दत्ते यत्पानादमरो भवेत् ।
 ततस्तं प्रार्थयत्येव आगच्छ मम मन्दिरम् ॥ ११४ ॥
 दिव्यं कन्यापञ्चशतं परिवारेण स्वीकुरु ।
 अहं पत्नी भविष्यामि यावद्ब्रह्मा च जीवति ॥ ११५ ॥

तदन्ते परमं स्थानं गच्छामो नात्र संशयः ।
 कदम्बेश्वरदेवस्तु आग्नेय्यां दिशि विद्यते ॥ ११६ ॥
 तस्य पूर्वतटाकाग्रे स्थितो वृक्षः कदम्बकः ।
 तस्य पत्राणि संगृह्य कडुतैलेन लेपयेत् ॥ ११७ ॥
 तद्दृक्ष्वीजतैलैर्वा तत्काष्ठैः पाचयेत्सुधीः ।
 मत्स्या भवन्ति ते सर्वे ताम्रपात्रे विनिक्षिपेत् ॥ ११८ ॥
 कण्ठपुच्छशिरोवर्जं मध्वाज्याभ्यां तु भक्षयेत् ।
 तत्क्षणाज्जायते सिद्धो रुद्रतुल्यो महाबलः ॥ ११९ ॥
 नदीस्थाने च यो वृक्षो विद्यते कुण्डलेश्वरे ।
 पूर्ववत्क्रमयोगेन सिद्धिः स्यान्नात्र संशयः ॥ १२० ॥
 कपोतेश्वरदेवस्योत्तरे पुष्पगिरिः स्थितः ।
 तस्य कुर्यात् प्रयत्नेन त्रिवारं तु प्रदक्षिणम् ॥ १२१ ॥
 ततः शिरः समारुह्य खेचरत्वं लभेन्नरः ।
 तत्पूर्वोत्तरदिग्भागे छेलिकाद्वारसंस्थितम् ॥ १२२ ॥
 उत्तराभिमुखं तत्र प्रविशेद्धनुषां त्रयम् ।
 मूषिकाकारपाषाणास्तिष्ठन्ति तान् समाहरेत् ॥ १२३ ॥
 तत्रैः पिष्ट्वा तदेकं तु पिबेन्मूर्च्छामवाप्नुयात् ।
 क्षणादुत्तिष्ठते सिद्धो जीवेद्ब्रह्मदिनत्रयम् ॥ १२४ ॥
 स एव सर्वलोहानां स्पर्शवैधकरो भवेत् ।
 अहोरात्रोषितो भूत्वा देवाग्रे सिद्धिमाप्नुयात् ॥ १२५ ॥
 कपोतेश्वरदेवस्य दक्षिणे देवताद्वयम् ।
 तन्मध्ये कटिमात्रं तु खनेद्गोरोचनोपमाः ॥ १२६ ॥
 पाषाणास्तान् समादाय मध्वाज्याभ्यां प्रपेषयेत् ।
 तत्पानाज्जायते मर्त्यः कल्पायुर्नात्र संशयः ॥ १२७ ॥

कपोतेश्वरदेवस्य वायव्ये हस्तमात्रकम् ।
 खनेत्पारावतप्रख्याः पाषाणाः स्पर्शभेदकाः ॥ १२८ ॥
 तिष्ठन्ति ग्राह्येदेकं देवताराधने कृते ।
 मल्लिकार्जुनदेवस्य ऐशान्यां भृगुपातनम् ॥ १२९ ॥
 विद्यते तत्समीपस्थं कुण्डं तस्मान्मृदाहरेत् ।
 पञ्चगव्येन संमिश्रां खदिराङ्गारकैर्धमेत् ॥ १३० ॥
 नीलोत्पलसमं लोहं पतत्येवाथ सेचयेत् ।
 मध्वाज्याभ्यां सुतप्तं तत्सप्तवारं पुनः पुनः ॥ १३१ ॥
 तद्गोलं धारयेद्वक्त्रे विष्णुतुल्यो भवेन्नरः ।
 भृगुपातात् पूर्वभागे क्रोशोदधिकपाटके ॥ १३२ ॥
 तस्याग्रे अच्छतैलाख्यः पर्वतो नाम विश्रुतः ।
 तत्पश्चिमे विलद्वारं तन्मध्ये धन्वपञ्चकम् ॥ १३३ ॥
 गते तु दृश्यते कुण्डं रसो लाक्षारसप्रभः ।
 अलाबुपात्रे संगृह्य कोटिवेधी भवेत्तु सः ॥ १३४ ॥
 मल्लिकार्जुनदेवस्य पूर्वतो लोकविश्रुतः ।
 प्राकारश्चन्द्रगुप्तस्य विद्यते तत्र मन्दिरम् ॥ १३५ ॥
 तस्य पूर्वे स्थितश्चैत्यश्चैत्यपूर्वे महाशिला ।
 मुद्गवर्णा च सा ख्याता स्पर्शवेधकरा तु सा ॥ १३६ ॥
 गजस्तत्रैव विख्यातस्तमारुह्य समाहितः ।
 तस्य पृष्ठात्तृणं ग्राह्यं तत्सर्वं कनकं भवेत् ॥ १३७ ॥
 गजस्य चोत्तरे पार्श्वे जानुमात्रं खनेद्भुवम् ।
 जम्बूफलसमाकाराः सन्ति ते स्पर्शवेधकाः ॥ १३८ ॥
 गजस्याधः खनेद्वाऽथ जानुमात्रं लभेत्ततः ।
 त्रिकोणगुटिकां सिद्धां लक्षवेधकरां पराम् ॥ १३९ ॥
 श्रीशैलस्य तु वायव्ये तीर्थं देवहृदः स्थितम् ।
 तत्र कुण्डे मुद्गवर्णाः पाषाणाः स्पर्शवेधकाः ॥ १४० ॥

तत्र कूर्मोपमं लिङ्गं स्पर्शवेधकरं परम् ।
 कृत्तिकायां सुपूर्णायां कृत्वा पूजां ममाहरेत् ॥ १४१ ॥
 गव्यूतिद्वयतस्तस्मान्नाम्ना नीलवनं स्मृतम् ।
 तत्र लिङ्गं नीलवर्णं जलं चैव तु तादृशम् ॥ १४२ ॥
 अश्वाम्रकाकसदृशाः पाषाणाः स्पर्शवेधकाः ।
 सन्ति देवगृहस्थान्तः खनेज्जान्वन्तराद्वरेत् ॥ १४३ ॥
 श्रीशैलस्य तु नैर्ऋत्ये नाम्ना गुण्डिप्रभा स्थिता ।
 तस्याग्राद्गर्तमृद्धाह्वा पीतवर्णा पुटैर्दहेत् ॥ १४४ ॥
 तस्मान्निःसरते हेम स्फुरद्रूपं न संशयः ।
 तत्रैव भ्रमराः स्युश्च पूर्ववत्फलदायकाः ॥ १४५ ॥
 तथा तम्बीपुरे नाम्नि तीर्थे च विपुले शुभम् ।
 सदाफलं तु विख्यातं पूर्ववत्साधयेत्सुधीः ॥ १४६ ॥
 महानन्देश्वरं नाम श्रीशैलस्य तु नैर्ऋते ।
 तस्य पूर्वोत्तरे पार्श्वे गच्छेद्राजपथेन तु ॥ १४७ ॥
 कालवर्णेश्वरो नाम देवस्तस्याग्रकुण्डकम् ।
 इन्द्रगोपकसंकाशस्तन्मध्ये विद्यते रसः ॥ १४८ ॥
 तप्तानि सप्तलोहानि तत्सेकात्काञ्चनं भवेत् ।
 श्रीशैलस्य तु ईशाने देवः स्यात्तुरलेश्वरः ॥ १४९ ॥
 तस्योत्तरे सुविख्यात उमापर्वत उत्तमः ।
 तस्य मूर्ध्नि त्रिशूलाभा दर्भास्तिष्ठन्ति शोभनाः ॥ १५० ॥
 तस्याधः कटिमात्रं तु खात्वा नीलां मृदं हरेत् ।
 तां पचेदक्षजैः काष्ठैर्भागं देवाय कल्पयेत् ॥ १५१ ॥
 अतिथेश्च तथाऽग्रेश्च भागं भागं प्रकल्पयेत् ।
 भागमात्मनि भुञ्जीत जीवेत्कल्पायुतं नरः ॥ १५२ ॥
 तत्र कोटीश्वरं ख्यातमिलेश्वरसमीपतः ।
 तस्याग्रे पुष्पमात्रं तु स्पर्शवेधकरं भवेत् ॥ १५३ ॥

अचलेशश्च तत्रैव स्पर्शवेधकरः परः ।
 दक्षिणे अचलेशस्य योजनैकेन विद्यते ॥ १५४ ॥
 अमरेश्वरदेवाख्यस्तत्र स्वर्णशिला शुभा ।
 तस्य पृष्ठे च गोमांसं महामांसं च वा क्षिपेत् ॥ १५५ ॥
 प्रज्वाल्य बदरीकाष्ठैः प्रातः स्वर्णोपमा तु सा ।
 दृश्यते रजसा स्त्रीणां भावितं वस्त्रखण्डकम् ॥ १५६ ॥
 तच्छिलालोडितं कुर्याद्रक्षेदलाबुपात्रके ।
 तेन संस्पर्शमात्रेण लोहं भवति हाटकम् ॥ १५७ ॥
 श्रीशैले तत्र तत्रैव पाषाणा पिण्डभूस्थिताः ।
 तच्चूर्णं त्रिफलासार्धं कर्षिकं भक्षयेत्सदा ॥ १५८ ॥
 मासार्धं तु जरां हन्ति जीवेदाचन्द्रतारकम् ।
 नैर्ऋत्ये शैलराजस्य पटाहकर्ण ईश्वरः ॥ १५९ ॥
 तस्य चेशानदिग्भागे पञ्चविंशतिधन्वके ।
 द्विहस्तमात्रोर्ध्वशिला तत्र हस्तद्वयं खनेत् ॥ १६० ॥
 श्रावसंपुटसंकाशान् पाषाणांस्त्रिंशदाहरेत् ।
 कृत्वा तानग्निवर्णांश्च सिञ्चेत्कूष्माण्डजैर्द्रवैः ॥ १६१ ॥
 तन्मध्यान्नवनीतं तु गृह्याद्देवाय भागकम् ।
 अतिथेर्भागमेकं तु भागैकं भक्षयेद्दुग्धः ॥ १६२ ॥
 मूर्च्छा भवेद्दिवारात्रं प्रबुद्धो जायते नरः ।
 जीवेद्दर्षायुतं वीरो वलीपलितवर्जितः ॥ १६३ ॥
 तस्य देवस्य सोपानं द्वितीयं स्पर्शवेधकम् ।
 तस्य देवस्य पार्श्वे तु पाषाणाः श्वेतपीतकाः ॥ १६४ ॥
 सर्वस्पर्शा न संदेह एकमेव समाहरेत् ।
 तस्य देवस्य पूर्वे तु कूपः स्यान्नातिदूरतः ॥ १६५ ॥
 तन्मध्ये मेकसंकाशाः पाषाणाः स्पर्शवेधकाः ।
 उत्तरे तस्य देवस्य विख्यातो लिङ्गपर्वतः ॥ १६६ ॥

तस्य चोत्तरपार्श्वे तु नदी स्यात्पूर्ववाहिनी ।
 नद्याः पश्चिमदिग्भागे लिङ्गं पिङ्गलवर्णकम् ॥ १६७ ॥
 तत्र शैलोदकैः कुण्डं पूर्णं स्यात्क्षणवेधकम् ।
 महेशादक्षिणे भागे चण्डिका योजनद्वये ॥ १६८ ॥
 पिण्डादेवीति विख्याता तस्या वायव्यकोणतः ।
 कूपस्तिष्ठति तन्मध्ये पाषाणा मुद्गवर्णकाः ॥ १६९ ॥
 तथा पथ्यानिभाश्चैव सर्वे ते स्पर्शवेधकाः ।
 स्पर्शनादत्र सर्वेषां वेधयुक्तिर्विधीयते ॥ १७० ॥
 स्थूलश्चेत्पेषयेच्छ्लक्ष्णं तेन मूषां तु कारयेत् ।
 अष्टलोहानि तन्मध्ये समावर्त्यानि कारयेत् ॥ १७१ ॥
 तत्सर्वं जायते स्वर्णमेवं कुर्याद्यथेप्सितम् ।
 सूक्ष्मश्चेदष्टलोहानां द्रुतानां यत्र कुत्रचित् ॥ १७२ ॥
 तं सर्वं निक्षिपेन्मध्ये सर्वं तत्काञ्चनं भवेत् ।
 मल्लिकार्जुनवायव्ये तीर्थं सर्वेश्वरं स्थितम् ॥ १७३ ॥
 तस्य दक्षिणदिग्भागे जलमार्गेऽर्धयोजने ।
 गते डाङ्गरिकं तत्र दृश्यते तस्य मूर्धनि ॥ १७४ ॥
 धात्रीफलानि कृष्णानि विद्यन्ते तानि भक्षयेत् ।
 यथेष्टानि तु सप्ताहं वज्रकायो भवेन्नरः ॥ १७५ ॥
 वलीपलितनिर्मुक्तो जीवेत्कल्पशतत्रयम् ।
 तस्माच्च दक्षिणे भागे काकलेरीमहानवम् ॥ १७६ ॥
 तत्रास्ति सतम्भकदली अविशेत्तत्र साधकः ।
 गच्छेत्क्रोशार्धमात्रं तु दृश्यते रसकुण्डकम् ॥ १७७ ॥
 गृहीत्वाऽलाबुपात्रे तु कोटिवेधी भवेद्रसः ।
 तस्मिन् वने मयूरः स्यान्नीलवर्णशिलामयः ॥ १७८ ॥
 मुखाग्रे तस्य कुण्डं तु द्वादशाङ्गुलनीलकम् ।
 तन्मध्ये शुष्कवंशं तु क्षिप्वा स्यान्नूतनः क्षणात् ॥ १७९ ॥

दिने पत्रं फलं पुष्पं जायते तस्य नान्यथा ।
 तत्र पारदप्रस्थैकं क्षिप्त्वा तावज्जलं हरेत् ॥ १८० ॥
 क्षौद्रतुल्यं पिबेत्तं वै तत्क्षणान्मूर्च्छितो भवेत् ।
 सुहूर्ताल्लब्धराज्यः स्याज्जीवेद्युगसहस्रकम् ॥ १८१ ॥
 शैलस्याग्नेयभागे तु गुटिकासिद्धकेश्वरः ।
 विद्यते तस्य पुरतः पञ्चहस्तां खनेद्भुवम् ॥ १८२ ॥
 पाषाणा बदराकाराः सन्ति खेगतिदायकाः ।
 एकमेव समाहृत्य वक्रे धार्यः खगामिभिः ॥ १८३ ॥
 श्रीशैले सर्वयोगानामुक्तानां विधिरुच्यते ।
 मन्त्रन्यासं पुरा कृत्वा पश्चाल्लक्षं जपेदनु ॥ १८४ ॥
 अधोरं तेन वै शीघ्रं तत्तत्सिद्धिमवाप्नुयात् ।
 क्षेत्रदेवतामावाहयेत् । तत्र स्वप्ने देवता प्रत्यक्षीभूय वरं ददाति ।
 एवं मन्त्रपरैः सुनिश्चलतरैर्भक्तैश्च तत्साधकैः
 शम्भोः पूजनतत्परैः प्रतिदिनं पूजाविधेः पालकैः ।
 कार्यं श्रीगिरिसाधनं जपपरैराम्नायपारंगतै-
 र्नां चेत्केशकरं पराकृतमहो व्यर्थं भवेन्निश्चितम् ॥ १८५ ॥

इति श्रीपार्वतीपुत्रश्रीनित्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे रसायनखण्डे

श्रीपर्वतसाधनं नामाष्टमोपदेशः ॥

समाप्तोऽयं रसायनखण्डः ।

रसायनखण्डपाठसंशोधनम् ।

अपपाठः	मुपाठः	पृ०	पं०
दिनावधिः	दिनावधि	१५	१
ब्रह्मीयुगच्छति	ब्रह्मायुर्गच्छति	२०	२२
द्वन्द्वमूषायां लिप्तायां	द्वन्द्वलिप्तायां मूषायां	२८	७
°श्रीनित्यसिद्धनाथ°	°नित्यनाथसिद्ध°	४८	२६
१°बलकरं° स्व. ।	१°बलकरं परमं° स्व. ।	४९	२५
°मिडामूत्रेण (!)वेष्टयेत्	°मिडामूत्रेण मर्दयेत्	५०	२३
गौरामलकचूर्णं	गौर्यामलकचूर्णं	५५	७
शुद्धसतसमं	शुद्धमूतसमं	५७	६
तद्धृतैवेष्टकं	घृतैस्तद्धृतकं	६२	२२
मदनानन्दमोदकः	कामेश्वरमोदकः	६३	९
विदारि मुशली गोकष्टकेक्षूरकौ	विदारिमुशलीगोकष्टकेक्षूरकं	७१	१११
जसलमेरोः पत्तने	पैश्चिमसमुद्रस्य तटे	६८	४
स्पष्टं	स्पष्टं	७२	१६
तेन	तस्य	७३	२
°स्तानि तिष्ठन्ति	°स्तिष्ठन्ति तांस्तु	७४	१८
धारयतां	धारय	७८	२५
मुञ्चते	मुञ्चसे	७९	२६

१. १-पुस्तके पाठान्तरं, युक्तं चैतत्; असन्मित्रैः वैद्य धीरजराम करुणाशास्त्रकर
 श्लेतेर्भावनगराधिपतीनामाज्ञया कराचीबन्दर इति प्रसिद्धनगरात् पश्चिमतः पश्चिमै-
 लदूरस्थिताद् शुवाब्दर इत्याख्यस्थानात् समुद्रतीरत आनीताः खलु वायुकामीनाः ।